

VİCDAN AYNASINI TEMİZ TUTMAK

46

MEHMET
KEMİKSİZ
İLE SÖYLEŞİ

14

İÇİMİZDEKİ HAKİKAT
VE EDEBİYATIMIZA
YANSIMALARI

18

EVLİLİK KURUMUNUN
DUYGUSAL TEMELLERİ

24

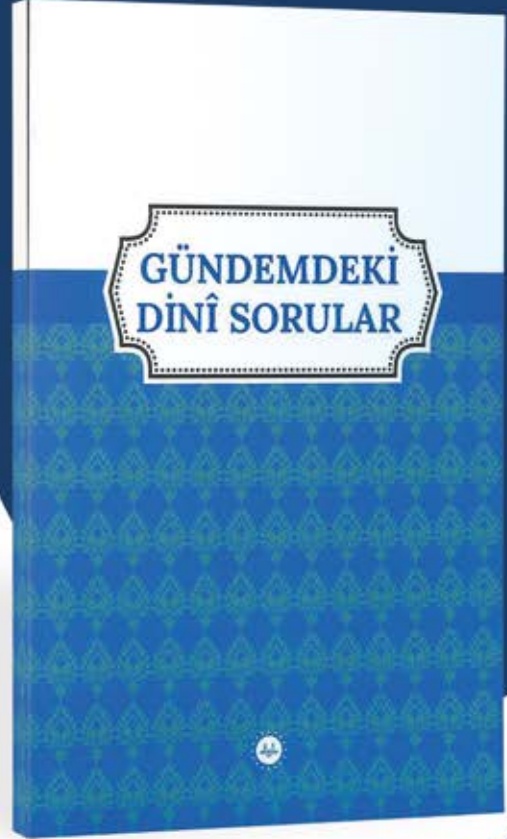
DİRENİŞİN SANCAKTARI
FİLİSTİN

42

ŞİDDETE KARŞI
MERHAMET

Varoluş gayesi din-i mübin-i İslam'a hizmet etmek, toplumumuza dinî konularda rehberlik yapmak olan Başkanlığımız ve onun bilgi üretme mekanizması olan Din İşleri Yüksek Kurulu, toplumsal ihtiyaç ve sorunlara yönelik inisiyatif almakta ve bu doğrultuda somut adımlar atmaktadır.

Eser; kitle iletişim araçları, yazılı medya, sosyal medya vb. çeşitli basın-yayın ve iletişim araçları üzerinden tartışma konusu yapılan bazı dinî konuları ele almaktadır.

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve atışeliklerimizden temin edebilirsiniz.

KALBİN PUSULASI VICDAN

Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsandaki ahlaki bilincin adı olan vicdan, iyi ve kötüyü ayırt edebilme yeteneğidir. İnsan bu yeti ile içinde var olan iyilikten zevk alır, kötülükten nefret eder. Vicdan, ahlaki yaşamını yapılandırması açısından insan için önemli bir yere sahiptir. Çünkü vicdan, farklı ahlak sistemlerinin uygulamış olduğu yaptırıcı güçler arasında en etkili güçtür. Eğitim ve iyi davranışlar sayesinde gelişip sahibini üstün bir kişiliğe taşıyabileceği gibi, yanlış eğitim ve olumsuz davranışlarla da bozulup sönük bir hâle gelebilir.

Millî şairimiz Mehmet Akif Ersoy *Safahat*'ında “*Ne irfandır veren ahlaka yükseklik ne vicdandır / Fazilet hissi insanlarda Allah korkusundandır / Yüreklerden çekilmiş farz edilsin havfi Yazdan'ın / Ne irfanın kalır te'siri kat'iyen ne vicdanın*” diyerek, vicdanlı ve irfanlı olmanın yolunun Allah korkusundan geçtiğini, vicdanın olumlu işleyişinin insanda fazilet hissini ortaya çıkaracağını ifade eder.

Diyaret Aile Dergisi olarak Kasım sayımızda, göz yanılma da kulak duymasa da vicdan ve kalp hakikati yalanlayamaz dedik ve vicdan konusunu gündemimize taşıdık. Derya Bulut, “Vicdan Aynasını Temiz Tutmak” yazısında yürekteki sızımız Gazze'ye değindi. Vicdanını şeytana teslim edenlerin tarihi nasıl kana buladığını yazdı. Zehra Tuncel, “Şiddete Karşı Merhamet” yazısında merhametsiz bir kalbin ilk kurbanının kendisi olacağına değindi. Bir Ayet Bir Yorum köşemizde Doç. Dr. Abdülkadir Erkut, Rûm suresinin 21. ayeti ışığında, “Evlilik Kurumunun Duygusal Temelleri” adlı yazısını kaleme aldı. Dr. Ayşe Gültekin, “Ağız Disiplini: Hayır Söylemek ya da Susmak” yazısıyla dosyamıza katkı sundu. Bu ayki söyleşimizi “Mehmet Kemiksiz ile Tasavvuf Musikisi Üzerine” gerçekleştirdik.

Birbirinden kıymetli yazılarımızı siz kıymetli okurlarımızın beğenisine sunarken vicdanının sesine kulak veren, hayırlı bir nesil yetiştirmeyi kendisine görev edinen bütün öğretmenlerimizin 24 Kasım Öğretmenler Günü'nü kutluyoruz.

TAKDİR

10. UZMANINA SORDUK

Dr. Çiğdem GÜLMEZ

18. EVLİLİK KURUMUNUN DUYGUSAL TEMELLERİ

Doç. Dr. Abdülkadir ERKUT

20. AĞIZ DİSİPLİNİ: HAYIR SÖYLEMEK YA DA SUSMAK

Dr. Ayşe GÜLTEKİN

22. BİR KAHVE?

Gülsüm KARAPINAR

26. HAYATI İHSAN ÜZERE YAŞAMAK

Döndü DEMİRCİ

28. BİREYSEL FARKLILIKLAR İVİ BİR EVLİLİĞE ENGEL MİDİR?

Cihan ULUÇ

32. ÇOCUKLARDA PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN SOSYAL BECERİLERE ETKİSİ

Hatice TOPKARAOĞLU

04

VİCDAN AYNASINI TEMİZ TUTMAK

Derya BULUT

14

İÇİMİZDEKİ HAKİKAT VE EDEBİYATIMIZA YANSIMALARI

Zeynep KAYSERİ UZUN

24

DİRENİŞİN SANCAKTARI FİLİSTİN

Kübra ASLANCI

KASIM 2024

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Zeynel Abidin AKDUMAN

Yayın Koordinatörleri

Esmâ TÜRKSEVEN
Şule TÜZÜN
Dudu ALKAN

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik-Tasarım

ARKETİP AJANS
www.arketipajans.com

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
ailedergisi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları

Facebook: /dibailedergisi
Twitter: /diyanetailedergisi
Instagram: /diyanetailedergisi

54

İSTANBUL'UN KAPILARI: TARİHİN TANIKLARI

Hümeyra ARSLAN

34. GÖNÜL KÖPRÜSÜ

Şerife DOĞAN

38. NE UĞURLU KUTTUR İNSANA İYİ ADI

Gülşen ÜNÜVAR

40. DURMA, DEVAM ET!

Muhammed Kâmil YAYKAN

42. ŞİDDETE KARŞI MERHAMET

Zehra TUNCEL

46. MEHMET KEMİKSİZ İLE TASAVVUF MUSİKİSİ ÜZERİNE...

Mahir KILINÇ

50. ZARİFE

Hatice Ç. ÖLMEZ

52. YOL VE YOLCULUK ÜZERİNE...

Hatice YILDIRIM NAC

58. MÜNEVVER AYAŞLI

Meryem DALĞIÇ

64. ÇOCUK SÖZCÜKLERİNDEN AĞIR CÜMLELER

İshak KOÇ

68. SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM

Şule TÜZÜN

70. OSMANLIDA SIBYAN MEKTEPLERİ

Eyüp DEMİR

74. ŞİMDİ MEVSİM SONBAHAR

Seher MERİÇ

76. ANNE VE BEBEK İÇİN EMZİRME DÖNEMİ BESLENMESİ

Merve Bilge ATALAY

78. BULMACA

Ali OSMANOĞLU

80. KİTAPLIK

Rümeysa OĞUZ

60

MÜZİK, MEKÂN, ZAMAN VE İNSAN

Meryem KILIÇ

Abone İşlemleri

Tel: 0312 295 71 96 – 97
0312 295 72 05 – 06
Faks: 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr
dosabone@diyanet.gov.tr

Online Abonelik

dergiabone.diyanet.gov.tr
yayinsatis.diyanet.gov.tr

Hesap No

Döner Sermaye Daire Başkanlığı
TC Ziraat Bankası, Mustafa Kemal
Mahallesi Şube IBAN:
TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57

Temsilcilikler;

Yurt içi: İl Müftülükleri,
İlçe Müftülükleri
Yurt dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü: Aylık, Yaygın, Süreli
Yayın, Diyanet Aile Dergisi (Türkçe)
Basım Tarihi: 24.10.2024

Baskı

İhlas Gazetecilik A.Ş.
Merkez Mah. 29 Ekim Cad. İhlas
Plaza No: 11 A/41
Yenibosna Bahçelievler, İstanbul
Tel: 0 212 454 30 00

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aile Dergisi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayın organıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

VİCDAN AYNASINI TEMİZ TUTMAK

■ Derya BULUT

“Çıkar konuşunca vicdan susar.” demişti Cemil Meriç. Çıkarların konuşmadığı, âdeta nara attığı, vicdanların ise sus pus olduğu, hayret verici bir çağda yaşıyoruz. Olup bitenler karşısında insan olmanın anlamını sorgular hâle geldik. Ahsen-i takvim olarak yaratılan ve dünyayı imar etmekle yükümlü tutulan insanın nasıl esfel-i safiline dönüştüğünü düşebileceğini görmüş olduk. Ekranlardan üzerimize vahşet boca ediliyor ve sormadan edemiyoruz: Yaşadıklarımız gerçek mi? Gökdelenlerden, caddelerden, plazalardan, finans merkezlerinden, üretim bantlarından oluk oluk kanlar

akıyor. Zulmün, zalimin yanında saf tutanların gösterdiği cüret inanılır gibi değil. Ne yöne baksak, nereye el uzatsak, ne konuşsak kızıl bir leke yürüyor üstümüze. Ağızlarından hümanizm sözü düşmeyen modern elbiseli cellatların hüküm sürdüğü bir çağ bu. Olup bitenlere, şairin, “*İnandır beni dünya, inandır yaşadıklarım*” dediği hayretin içinden bakıyoruz.

Tarihin bütün cellatları birbiriyle akraba sayılır. Cezayir’de, Bosna Hersek’te, Irak’ta, Myanmar’da, Hocalı’da, Doğu Türkistan’da insanlığın alınına kara çalan; akli, vicdanı, ahlakı ayaklar altına alan cellatlar, bugün kanlı pençeleriyle Gazze semalarında dolanıyor. Geride bıraktığımız bir yıl boyunca dünyanın gözü önünde, alenen, fütursuzca gerçekleştirilen bir soykırıma şahit olduk. Sözde uygar dünya, kanlı bir arenanın balkonunda sıra sıra oturdu ve vahşi bir hayvan sürüsünün önüne atılmış çocukların çaresizlik içinde sağa sola kaçışmasını, kanlı pençelerin altında katledilmesini seyretti. Füzeler göstere göstere düştü bebeklerin beşiklerine; ölüm, göstere göstere uzandı çocukların masum yanaklarına. Onlarla birlikte insanlığın da yüzü kana bulandı.

Maşrıktan mağribe karanlık bir gücün karanlık kollarıyla kuşatıldı dünya. Akıl tutulmasıyla bile izah edemeyeceğimiz bir vicdan ve merhamet yoksunluğuyla karşı karşıya kaldık. Çocukların üzerine anbean bombalar atıldı, onların minik parçaları etrafa saçıldı, canavarlar doymak bilmedi, muhtemelen siz bu yazıyı bitirinceye kadar bir çocuk daha katledilmiş olacak. Gazze’de bir yıldır, saatte beş çocuk öldürülüyor çünkü. 7 Ekim’den bu yana yarısı çocuk, 40 binin üzerinde sivil öldürüldü, 100 bin kişi yaralandı. 2 milyon insan yerinden yurdundan edildi. Gelecek nesiller tarihin bu

sayfalarını çevirirken ellerine kan ve gözyaşı bulaşacak. Vicdanını şeytana teslim edenler, tarihin bütün sayfalarını kana bulamaya ant içmiş benziyor.

Geride bıraktığımız bir yıl boyunca, “Vicdanlar susarsa, merhamet sırta kadem basarsa ne olur?” sorusunun cevabını talim ettik. Ciltlerce kitabın anlatmakta güçlük çekeceği şeyi aynelyakin gördük. Tıpkı geride bıraktığımız yüzyıl boyunca kendilerini seçkin, üstün, soylu sayanların; ötekini canavar telakki edenlerin insanlık onuruna karşı hangi cürümleri işleyebileceğini gördüğümüz gibi. Neticede bugün, modern(!) Batı uygarlığının ve onun sömürgecilikle palazlanan

dünya görüşünün sonuçlarını yaşıyoruz. Katı pozitivistim ve ilerlemeci anlayışın kanatlarını ardına kadar açtığı yirminci yüzyıla dönüp baktığımızda sekiz milyonun ölümüyle sonuçlanan Birinci Dünya Savaşı’nı, kırk milyon insanın ölümüyle sonuçlanan İkinci Dünya Savaşı’nı görüyoruz. İnsanlığın hayrına kullanılması icap eden bilimsel buluşları bile kendi acımasız hegemonyalarının istikrarı için kullanan seçkin, çarpık, ilerlemeci ideolojiler, dünyaya kan ve gözyaşından başka ne vadedebilir ki?

Anladık ki vicdanını susturan, merhametini yitiren dünya, her şeyin mübah sayıldığı karanlık bir uçurumun önünde duruyor. Meğer insanlığın müşterek mirası denilen şeyler kolayca buruşturulup yere atılabilir şeylermiş. Batı’nın medeniyet önermelerinin tümü buraya, bu uçuruma kadarmış. Bu uçurum bize bireyi, aileyi, toplumu, eğitimi, hasılıkelam insanı en baştan, kendi değerlerimiz ışığında yeniden düşünmeyi, anlamlandırmayı salık veriyor.

Bugün sosyal bilimciler toplumların gizli pandemisi olarak yükselişe geçen bir şiddet sarmalından söz ediyor. Gerçekten de gün geçmiyor ki haberlerde acımasız cinayetlerle, örgütlü kötülüklerle, akıl almaz husumetlerle karşılaşmayalım. Uzmanlar ve bilim adamları toplumsal yozlaşma, bireysel çöküş, ahlaki erozyon tahlilleri yapadursun olup bitenlere Kur’an rehberliğinde baktığımızda kararan, pas

Merhamet,
ömür boyunca
uyanık tutulması
gereken bir dikkati
elzem kılıyor;
aleyhimizde bile
olsa hakikatten
yana durmayı,
gelip geçici
dünya zevkleri
uğruna harama
bulaşmamayı,
küçük büyük
demeden
kötülükten, şerden
uzak kalmayı
gerektiriyor.

tutan kalplerle karşılaşıyoruz. Hem dünya ölçeğinde hem toplumsal planda maruz kaldığımız şiddet ve merhametsizliğin ardında asli fonksiyonunu yitiren kalpler var. Kalp, asli fonksiyonunu yitirdiği zaman vicdan terazisi zedelenir, adalet ve merhamet duygusu kaybolur. Rehberimiz Kur'an-ı Kerim, kötü eylemler sebebiyle kalbin pas tutmasından (Mutaffifin, 83/14), taşlaşmasından hatta taştan da sertleşmesinden (Bakara, 2/74), kilitlenmesinden (Muhammed, 47/24), hastalanmasından (Bakara, 2/10), mühürlenmesinden (Câsiye, 45/23) söz eder. Nitekim Allah

Resulü de "Vücutta öyle bir et parçası vardır ki o, iyi (doğru ve düzgün) olursa bütün vücut iyi (doğru ve düzgün) olur; o bozulursa bütün vücut bozulur. Bilin ki o kalptir." buyurarak bu kritik noktaya dikkat çeker. (Buhari, İman, 39)

Kalplerini arındırmayan, temizlemeyen, onu vicdan ve merhametle parlatmayan toplumlar, ilahi rahmetin tecellisinden mahrum olmakla kalmaz, dünyayı diğer insanlar için cehenneme çevirir. Nitekim bugün dünya sathında yaşanan zulmün, şiddetin, adaletsizliğin altında kalbi taştan da katı olanların imzası var. İlahi rahmetten nasibini alamayan kalpler

Yaşadıklarımız gerçek mi? Gökdelenlerden, caddelerden, plazalardan, finans merkezlerinden, üretim bantlarından oluk oluk kanlar akıyor. Zulmün, zalimin yanında saf tutanların gösterdiği cüret inanılır gibi değil.

sevgiden, şefkatten, ülfetten, merhametten, insanlıktan da mahrum kalırlar. Tam burada aklımıza Allah Resulü'nün o ürpertici ikazı geliyor: "Merhamet ancak kalbi katılaşmış inançsız bedbahtların kalbinden kaldırılmıştır." (Ebu Davud, Edeb, 58)

Peygamber Efendimizin hayatı, insanoğluna kıyamete kadar yetecek çekirdek misallerle doludur. Bu noktada daima hatırımızda tutmamız gereken şey muhatap olduğu toplumda dürüstlüğü, eminliği, nahifliğiyle öne çıkan Allah Resulü'nün en çok da merhametiyle bilinmesidir. Onun çocuklara, kölelere, yetimlere, kimsesizlere uzanan eli, insanların akın akın İslam'a koşmasına vesile olmuştur. Bir gün bir bedevi Hz.

Peygamber'e gelerek, "Sizler çocukları öper misiniz? Biz onları (hiç) öpmeyiz." demişti. Peygamberimiz, o kişiye şu ibret verici cevabı vermişti: "Allah senin gönlünden merhameti çekip almışsa ben ne yapayım?" (Buhari, Edeb,18)

Yukarıda modern dünyayı seçkincilikle itham etmemizin sebebi, merhameti ve nezaketi kendinden olana hasreden çarpık anlayışından kaynaklanıyor. Nitekim bütün kötülükler, bu bilinç yarılmasından, insanları ben ve öteki diye konumlandıran yaklaşımdan neşet ediyor. Bir ahlak burcu olan Peygamberimiz ise insanlara gösterdiği vicdan ve merhametin bir benzerini diğer canlı türlerine de göstermiştir. Onun eşsiz şefkatinin hayvanları, bitkileri ve ağaçları aynı anda kuşattığını görürüz. Hayvanlara eziyet edilmesini kesin bir dille yasaklayan Peygamber Efendimiz, bir gün ensardan birinin bahçesinde inleyen, gözlerinden yaşlar akan deve görünce onun yanına gidip başını okşadı. Devenin ağlaması durunca bahçe sahibini arayıp bulan Allah Resulü, "Şu hayvanı sana veren Allah'tan korkmuyor musun?" diye onu ikaz etti. (Ebu Davud, Cihad, 44) Bir başka hadisinde onun cihanşümül şefkatinden ağaçlar da nasibini almıştı: "Her kim sidre ağacını keserse Allah onu başı üzeri cehenneme atar." (Ebu Davud, Edeb, 158-159)

Geride bıraktığımız bir yıl boyunca dünyanın gözü önünde, alenen, fütursuzca gerçekleştirilen bir soykırıma şahit olduk. Sözde uygar dünya, kanlı bir arenanın balkonunda sıra sıra oturdu ve vahşi bir hayvan sürüsünün önüne atılmış çocukların çaresizlik içinde sağa sola kaçışmasını, kanlı pençelerin altında katledilmesini seyretti.

İnsanları soy, sınıf, mal, cinsiyet gibi statülerden arınmaya; Allah karşısında eşit kullar olarak davranmaya davet eden Efendimiz, ebedî kurtuluşa giden yolun merhametten geçtiğini hatırlatmıştı: "Nefsim kudret elinde bulunan Allah'a yemin ederim ki, birbirinize merhamet etmediğiniz müddetçe cennete giremezsiniz." Bu sözü duyan sahabiler, "Ya Resûlallah, hepimiz merhametliyiz." dediler. Bunun üzerine Allah Resulü şöyle buyurdu: "Benim kastettiğim merhamet, sizin anladığınız şekilde yalnızca birbirinize olan merhametiniz değil, bütün yaratılanlara şamil olan merhamettir." (Hâkim, Müstedrek, IV, 185/7310)

Nitekim bu mübarek ikaz, onun nebevi öğütleriyle yoğrulmuş Anadolu'nun has ozanı Yunus Emre'nin mısralarında şöyle vücut bulacaktı: "Elifokuduk ötürü / Pazar eyledik götürü / Yaratılanı severiz / Yaradan'dan ötürü."

Yaratılanın Yaradan'dan ötürü sevilmediği bir yerde merhametsizlik duygusu bulaşıcı bir hastalık gibi, sarmal hâlinde topluma nüfuz eder. Münferit merhamet duygusunun kaybını kolektif merhamet duygusunun zevali izler. Vicdanının sesine kulak veren, merhameti gerçek anlamda duyumsayan, söz ve eylemlerinde seçkincilikten arınan, bütün insanlığı kuşatıcı bir kemale erişmiş toplumlarda huzur ve barış kendiliğinden hasıl olur. Bunun için de ahlaki ilkelerin yaşamın bir parçası hâline getirilmesi, insani değerlerin daima el üstünde tutulması gerekmektedir.

İçselleştirilmemiş ahlaki ilkeler, ne bireye ne topluma ne de insanlığa huzur getirebilir. Onların söylem planında kalması ya da istismar mahiyetinde kullanılması, zamanla vicdanları da sağırlandırır. Aklımıza gelebilir, vicdan gibi fitri bir terazi nasıl olur da susturulabilir, sindirilebilir? Dilerseniz bu sorunun cevabını, çağımızın önemli edip ve düşünürlerinden olan merhum Rasim Özdenören'in "Vicdan Aynasını Ters Çevirmek" adlı yazısında arayalım. "Kandırmanın en onulmazı kendi benine karşı işlenmiş

olanıdır.” diyen Özdenören, insanın kendini kandırmasının başlıca sebebinin “vicdanını yatıştırma güdüsü”yle açıklar. Vicdan başkaldırır, itiraz eder, karşı çıkar. Çünkü vicdan aynası yalan söylemez. Peki, ne olacak? Cevabı usta yazardan dinleyelim: “Kendini kandırmak isteyen yapabileceği bir tek şey kalıyor geriye: aynayı yüzüne kapatmak. Vicdanını susturmak. Vicdanıyla yüzleşmekten kaçmak. İşte burası, her türlü ilkenin çığnendiği yerdir. İnsan, kendi ilkesini çiğnerse, bu yüzüzlüğü bir kez icra ederse, yani kendine olan saygıyı hiçe sayarsa, onu yokluğa mahkûm ederse, geriye kendi de kalmaz. Geriye belki yaşayan bir gövdenin gölgesi kalır. Ne ki yaşadığı sanılan gövde artık yürüyen bir cenazeden başka bir şey değildir. O zaman insan

ikileşir mi? Her vicdan bir insanı temsil ediyorsa, orada kaç insan kalır veya orada bir insanın kaldığı ileri sürülebilir mi?”

Modern dünya, tam da bu noktadan, söylem ve eylem tenakuzuna düşmekle sakatlanmış, kişilik bölünmesi yaşamış bir medeniyet teklifidir. Batı uygarlığının ikircikli davranışları, insanlığa huzur ve refah getirmek şöyle dursun gün yüzü göstermemiştir. Rekabet, başarı, güç, kazanç gibi kavramlar etrafında tesis edilen dünya düzeni, Özdenören’in ifadesiyle vicdan aynasını yüzüne kapatmış, merhameti ya sümen altı etmiş ya da kendine has kılarak gerçek anlamından uzaklaştırmıştır. Bugün haberlerde karşımıza çıkan soykırımların, cinayetlerin temelinde bu çarpık vicdan

ve merhamet anlayışı yatmaktadır.

Hasılıkelam kalplerimizi işgalden kurtarmak, merhameti bütün insanlığa hatta bütün canlılara şamil kılmak, bir ödev olarak önümüzde duruyor. Merhamet, ömür boyunca uyanık tutulması gereken bir dikkati elzem kılıyor; aleyhimize bile olsa hakikatten yana durmayı, gelip geçici dünya zevkleri uğruna harama bulaşmamayı, küçük büyük demeden kötülükten, şerden uzak kalmayı gerektiriyor. Vicdan aynasını temiz tuttuğumuz sürece, merhametsizlikten, adaletsizlikten sakınmış olacağız. Yazımızı Allah Resulü’nün çokça yaptığı duayla bitirelim: “Allah’ım! Senin katından öyle bir rahmet istiyorum ki, o rahmet vasıtasıyla kalbimi doğru yola ilet.” (Tirmizi, Daavât, 31)

UZMANINA SORDUK

■ Dr. Çiğdem GÜLMEZ
Kastamonu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Vicdanın insan hayatındaki rolünü nasıl anlamalıyız ve anladığımız bu rol, toplumsal düzenimizi ve bireysel davranışlarımızı nasıl şekillendirir? İnsanın doğuştan gelen vicdan yetisi dini öğretilerle nasıl uyum içindedir? Bu uyumun bireyin manevi gelişimine katkıları üzerine görüşlerinizi alabilir miyiz?

Vicdan, insanın içsel rehberi olarak doğruyu yanlıştan ayırır, insana ahlaki ve manevi sorumluluklarını hatırlatır. İnsanın davranışlarını yalnızca dışsal otoritelerin kuralları değil, içsel bir ahlaki ilke yönlendirir. Vicdanın bu rolünü anlamak, insanın hem bireysel hem de toplumsal hayatındaki ahlaki gelişiminde temel bir faktördür. Bireyin iç dünyasında vicdan, kişisel davranışları değerlendirir ve kişinin kendisiyle yüzleşmesini sağlar. Aynı zamanda, toplumsal düzende vicdan, bireylerin ahlaki eylemlerinin topluma olan etkisini göz önünde bulundurarak daha barışçıl, adil ve ahlaki bir toplum inşasına katkıda bulunur.

İslam'a göre insan, doğuştan gelen bir "fitrat" ile yaratılmıştır; bu fitrat, iyilik ve kötülük arasında fark gözetebilme yetisini içerir. Vicdan insanın doğru yolda ilerlemesi için bir rehberdir. Kur'an-ı Kerim'de vicdan kelimesi doğrudan geçmese de birçok ayette insanın iradî fiillerini ahlaki ölçülere göre denetleyen, iyilik yaptığında huzur, kötülük yaptığında ise pişmanlık ve ızdırap hissetmesine yol açan ahlaki bir melekenin varlığından

bahsedilir. Klasik İslami literatürde nefis ve kalp terimleri vicdan kavramına karşılık gelir. Bu kavramlar, insanın ahlaki ve içsel dünyasına atıfta bulunarak kişinin içsel muhasebesini ve ahlaki değerlendirmelerini temsil eder. "Nefse yemin ederim ki ona hem kötülüğü hem de kötülükten sakınmayı ilham ettik" (Şems, 91/7-8) ayeti, vicdanın bu doğuştan gelen yönüne işaret eder. "Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim" (Kıyamet, 75/2) ayetinde geçen "kendini kınayan nefis", insanın hatalarını fark eden ve yaptığı yanlışlardan dolayı kendini sorgulayan vicdani boyutunu ifade eder. Peygamber Efendimizin sözleri de vicdanın kötülüğü tanıma yeteneğine işaret eder. "...Kötülük, vicdanını rahatsız eden ve insanların bilmesini istemediğin şeydir." (Müslim, Birr, 15) hadisi insanın yanlış bir şey yaptığında vicdanının huzursuzluk duyacağını ifade eder. Kur'an ayetleri ve hadisler, vicdanın insanı sürekli olarak doğruya yönlendiren ve yanlışları fark etmesini sağlayan bir güç olduğunu gösterir. İslam, insanın içindeki vicdani sesi vahiy ile destekler ve insanı, bu fitratı koruyarak doğru ve erdemli bir hayat sürmeye teşvik eder. Bu bakış açısıyla, İslam'da vicdan insanın ahlaki bir rehberi olarak görülmekte ve bu ahlaki bilinç, İslami öğretilerle uyumlu bir şekilde desteklenmektedir.

Bireysel vicdanın toplumsal normlar ve ahlaki değerler karşısındaki rolünü tanımlar mısınız? Vicdanın, toplum içindeki bireyler arası ilişkilerde uyum ve saygıyı sağlamadaki rolünü nasıl

değerlendiriyorsunuz? Vicdanın bireysel ve toplumsal ahlaki şekillendirmedeki etkilerini açıklar mısınız?

Vicdan, bireyler arası ilişkilerde uyum ve saygıyı sağlamada temel bir rol oynar, çünkü vicdan insanın kendi davranışlarını değerlendirme yeteneğiyle doğruyu yanlıştan ayırmasına yardımcı olur. Psikoloji tarihinin ünlü isimlerinden Victor Frankl, insanın temel değerlerinin görünür ahlak kurallarından önce geldiğini savunur. Frankl'a göre bu değer sistemi, doğrudan ahlaki kuralların öğretildiği dışsal kaynaklardan değil, insanın içsel yapısından yani vicdanından kaynaklanır. Yani, insanlar ahlaki kuralları yalnızca öğrenerek değil, bu kuralların daha derininde yatan vicdani değerleri keşfederek ve bu değerlere dayanarak kararlarını vermelidir. Bu, ahlakın yalnızca toplumsal bir dayatma ya da zorunluluk değil, daha içsel bir rehberlik olduğu anlamına gelir. Ona göre vicdan yalnızca psikolojik bir olgu değildir. Vicdan, aşkın (transcendent) bir fenomendir. Frankl, vicdanı Tanrı'nın insan içindeki sesi olarak görür ve "Kendi iradenin efendisi ve vicdanının kölesi ol." der.

Bireyin içsel ahlak anlayışını şekillendiren bu yeti, toplumun öğrettiği kurallardan önce hem kişinin kendisiyle hem de başkalarıyla olan ilişkilerinde adalet, merhamet ve dürüstlük ilkelerine dayalı davranışları teşvik eder. Toplum içindeki her birey vicdanının sesine kulak verdiğinde bu ses, sosyal düzenin korunmasına katkıda bulunur. Vicdan, bireylerin hak ve sorumluluklarına saygı

göstererek, onları başkalarının haklarını çiğnememeye, zulümden kaçınmaya ve karşılıklı olarak saygı ve hoşgörüyü sürdürmeye yönelir. Bu bağlamda vicdan, bireysel çıkarların üstüne toplumsal uyumu koyar ve insanlar arasında barışı tesis etmeye yardımcı olur.

Vicdan, bireysel ahlakın şekillendirilmesinde büyük bir öneme sahiptir. Her birey, vicdanının rehberliğinde kendi ahlaki sınırlarını belirler ve bu sınırlar, başkalarının haklarını gözetmekle yakından ilişkilidir. Vicdan, kişiyi hatalı davranışları konusunda uyarır, pişmanlık duygusu geliştirir ve bu hatalardan ders çıkarma sürecini destekler. Kişinin içinde bulunduğu toplumsal çevre yanlış olan bir şeyi doğru olarak kabul ettirmeye hatta insanlara bu yanlış haklı göstermeye çalışabilir. Ancak vicdan, yanlış karşısında nefsinin huzursuz ederek bireyin doğru istikamet üzere kalmasını sağlar. Bireyin başkalarına zarar verecek eylemlerden kaçınmasına ve bireysel ahlakın olgunlaşmasına yol açan vicdan sadece kişisel bir vicdani muhasebe ile sınırlı kalmaz; bireyin topluma karşı ahlaki sorumluluklarını da belirler. Bu sorumluluklar, adalet, yardımlaşma ve toplumsal refah gibi değerlerin korunmasını içerir.

Toplumsal ahlak, bireysel vicdanların bir araya gelmesiyle şekillenir. Toplumun her bir üyesi vicdanının rehberliğinde hareket ettiğinde toplumsal değerler ve normlar daha sağlam bir zemine oturur.

Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesinde vicdani sorumluluğumuzu harekete geçirmek için neler yapılabilir? Dinî, felsefi ve psikolojik boyutlarıyla değerler eğitimi çerçevesinde, günümüz eğitim sistemleri vicdani hangi yönlerle ele almalı ve modern yöntemlerle vicdani gelişimi nasıl desteklemelidir?

Kadın ve çocuklara yönelik şiddetin önlenmesinde üzerimize düşen derin bir sorumluluk bulunmaktadır. Vicdanımız, şiddete karşı durmamızı, mağdurları korumamızı ve haksızlıkları düzeltmek için aktif çaba göstermemizi sürekli hatırlatır. Şiddetin sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal, psikolojik ve ekonomik boyutları olduğunu kabul ederek her türlü şiddetin insan onurunu

zedelediğini anlamalıyız. Şiddetin kaynaklarını derinlemesine inceleyerek adaletsizlik, ayrımcılık ve kadına yönelik şiddeti körukleyen sosyal yapıları değiştirmek vicdani bir görevdir. Toplumun bilinçlendirmek, eğitim programları düzenlemek ve yasal düzenlemeler yapmak bu sorunun köküne inmek için gereklidir. Şiddetin normalleşmesine karşı durmak, mağdurları desteklemek ve şiddet döngüsünü kırmak adına empati, merhamet ve adalet duygularımızı sürekli canlı tutmalıyız.

Şiddet olaylarına karşı sessiz kalmak, şiddetin toplumda kabul edilebilir hâle gelmesine yol açar. İçinde bulunduğumuz günler, vicdanın zayıfladığı, derinden sarsıldığı ve yara aldığı günlerdir. Özellikle Filistin'de yaşanan acılar; çocukların, kadınların ve masumların vahşice katledilmesi; istismara uğrayan bebeklerin can vermesi, vicdanın ve merhametin yitirilmesi hâlinde insanlığın ne denli büyük bir çıkmaza girebileceğini göstermektedir. Bu üzücü olaylar, insanlığa vicdanını ve ahlaki değerlerini yeniden gözden geçirmesi gerektiğini hatırlatır. Dünyada ve ülkemizde yaşanan bu acı olaylar, insanların giderek duyarsızlaşmasına yol açmıştır. Toplumlar, savaşların yıkıcı etkilerinden, açlıktan, işkenceden ve istismardan hayatını kaybeden çocuklar ile şiddet gören kadınlardan eskisi kadar etkilenmiyor. Bu durum, insanlığın merhamet ve empati gibi değerlerini yeniden hatırlamasını

Vicdan, toplumun en savunmasız kesimlerine karşı duyarlı olmaya davet eder. Bu bağlamda, bireylerin şiddete karşı duyarsızlaşmasını önlemek için eğitim sistemleri, medya, dinî liderler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği içinde çalışmalıdır.

zorunlu kılmaktadır. Şiddetin normalleşmesine karşı durmak, bireysel ve toplumsal bir bilinç ve sorumluluk gerektirir. Farkındalık oluşturmak, şiddeti besleyen toplumsal kabulleri sorgulamak, şiddete sessiz kalmamak ve hukuki düzenlemeleri güçlendirmek bu mücadelenin temel taşlarıdır. Şiddetin bir çözüm yolu olmadığı, aksine toplumun huzurunu ve bireylerin onurunu zedeleyen bir sorun olduğu her fırsatta vurgulanmalıdır.

Vicdan, toplumun en savunmasız kesimlerine karşı duyarlı olmaya davet eder. Bu bağlamda, bireylerin şiddete karşı duyarsızlaşmasını önlemek için eğitim sistemleri, medya, dinî liderler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği içinde çalışmalıdır. Vicdanı harekete geçirmek bireyin, bu tür olayların sadece kurbanlarını değil, toplumu derinden etkilediğini anlamasına yardımcı olur.

Ayrıca, toplumsal şiddeti azaltmak ve vicdani sorumluluğu güçlendirmek için ahlaki eğitimlerin yaygınlaştırılması büyük bir adımdır. Vicdanlı bir bireyin gelişiminde başta aile olmak üzere, eğitimciler, toplum ve bireyin kendisine büyük rol düşer. Her biri, bireyin ahlaki gelişimini ve vicdani muhakemesini şekillendiren kritik unsurlardır. Vicdan eğitiminin temelleri, erken çocukluk döneminde ailede atılır. Aile, bireyin ilk sosyal çevresidir ve çocuğun doğruyu ve yanlış öğrenmeye başladığı yerdir. İslam

fitratı ile doğan bireyleri vicdanlı olma potansiyelini gerçekleştirecek şekilde yetiştirmek, İslam ahlakının temel prensiplerindedir ve ailenin asli görevidir. İslam fitratı üzerine doğan bireyleri vicdanlı, erdemli ve adaletli bireyler olarak yetiştirmek, onların doğal ahlaki yapısını koruma ve geliştirme sürecidir. Bu fitri temeller üzerine inşa edilen eğitim, bireylerin hem topluma hem de Allah'a karşı sorumlu, vicdanlı bireyler olarak yetişmelerini sağlar.

Özellikle çocuk yaşta başlayan değer eğitimi, bireylerin şiddeti bir çözüm yolu olarak görmemelerini sağlar. Aile içi ve toplumsal eğitimler, çocuklara ve yetişkinlere vicdanlarının sesini dinlemeyi, başkalarına karşı şefkatli ve saygılı olmayı öğretmelidir. Kadın ve çocuklara yönelik şiddeti önlemede, toplumsal değerlerin ve vicdani sorumluluğun güçlendirilmesi, bu sorunun uzun vadede ortadan kalkmasına yönelik en önemli stratejilerden biri olacaktır.

Felsefi boyut, öğrencilerin ahlaki değerlerin doğasını sorgulamalarına ve etik problemleri eleştirel bir şekilde değerlendirmelerine olanak tanır. Felsefi etik, öğrencilerin ahlaki seçimlerinde sadece toplumsal beklentilere değil, kendi rasyonel düşüncelerine de dayalı kararlar verebilmelerine yardımcı olur. Örneğin, Kant'ın ahlak felsefesi gibi yaklaşımlar, bireyin evrensel ahlaki ilkeleri kendi vicdanı aracılığıyla takip etmesi gerektiğini vurgular. Eğitim sistemleri, felsefi etik

öğretimiyle öğrencilere farklı ahlaki perspektifleri ve bu perspektiflerin toplumsal sorunlar karşısındaki yerlerini incelemeyi öğretmelidir. Bu da öğrencilerin ahlaki gelişimlerini eleştirel düşünme yeteneğiyle destekler.

Psikolojik boyutta vicdanın bireyin içsel gelişimi üzerindeki etkisi kuvvetlendirilebilir. Psikoloji bilimi, özellikle ahlak gelişimi teorisyenlerinin çalışmalarıyla, çocukların ve gençlerin farklı gelişim evrelerinde ahlaki yargılarda nasıl ilerlediklerini incelemiştir. Eğitim sistemleri, bu teorilere dayalı programlar geliştirerek çocukların yaşlarına ve bilişsel gelişimlerine uygun ahlaki eğitimler sunabilir. Vicdan eğitiminin bir parçası hâline getirilmesi gereken konuların başında empati gelişimi gelir. Empati, ahlaki kararlar verirken başkalarının haklarını ve duygularını dikkate almayı sağlar.

Vicdan eğitiminin önemli bir bileşeni, ahlaki karar verme yeteneğini güçlendirmektir. Ahlaki ikilemler üzerinde düşünmek ve farklı durumlar hakkında grup tartışmaları yapmak, bireylerin muhakeme yeteneğini artırır ve vicdanlarını geliştirir. Bireyin öz farkındalığı, vicdan gelişiminde büyük bir rol oynar. Sosyal sorumluluk bilincini geliştirmeye yönelik eğitimler vicdan gelişimine yardımcı olur. Toplumsal sorumluluk projeleri ve gönüllü çalışmalar, öğrencilerin vicdanlarını harekete geçirerek topluma hizmet bilinci kazanmalarına yardımcı olabilir.

İÇİMİZDEKİ HAKİKAT VE EDEBİYATIMIZA YANSIMALARI

■ Zeynep KAYSERİ UZUN

Daha önce hiç ahlaki bir ikilemde kaldınız mı? Kalkışacağınız bir eylemde ya da karşılaştığınız bir durumda tam ötekini seçecekken içinizden bir sesin sizi rahatsız ettiği oldu mu? Ya da birisi hakkında bir olay yaşandığında sizlik hiçbir konu yokken başkası adına acı çektiniz mi? Başkasının uğradığı haksızlık sizi içten içe kemirdi mi? İşte o fısıldayan sesin yarıcı çılığıdır vicdan. Köken itibarıyla bulmak anlama gelen vicdan, bize insanın değerli bir şeye ulaşmasını veya kaybedip aradığı yitik malına kavuşmasını çağırır. İçsel keşif, ahlaki duyarlılık gibi manalara gelen vicdan, insanın her türlü eylemini denetleyen bir pusula, ilahi mekanizma gibidir. İnsanın günlük hayatta karar vermek zorunda olduğu ikilemler ve bu kararı verdiren içsel bir uyarandır. Eğer dışarının kalabalığına, gürültüsüne, ışıkların ahengine ve alkışların sesine kapılmadıysak iç

sesimizin fısıltısını, yaşanan durumdan rahatsızlığını işitmek mümkün değildir.

21. yüzyılda hayat, büyük bir döngünün içinde koştururken kucağımızda kalanlarla idare etmemiz üzerine tasarlanmış görünüyor. Hız ve haz çağı bize anları kaybettiriyor. Etrafımızda olup biteni kadrajların arkasından izleyip tükenmişlik hissederken günbegün duyarsızlaşıyoruz. Bu hâl, bir zanaat ustasının ellerinin hissizleşmesi gibi gözlerimizi ve pek tabii kalbimizi, zihnimizi nasırlaştırıyor. Duygularımız, insani meziyetlerimiz törpüleniyor. Jose Saramago *Körlük* eserinde “Bence biz kör olmadık, biz zaten kördük, gören körler mi, gören ama görmeyen körler.” olarak metaforik şekilde bu durumu açıklıyor. Çünkü görmek sadece fiziksel bir eylem değildir. Cörmek, aynı zamanda ahlaki ve zihinsel bir farkındalığı gerektirir. Gören, bigâne kalamaz. Görmek içinse

yavaşlamak hatta durmak gerekiyor. Savaşın ortasında ölüm kol gezerken savaş durduğunda durum değişir. Çanakkale Zaferi’nde askerlerin gündüzleri savaşırken geceleri savaş durduğunda birbirlerinin ağıtlarından, yanık türkülerinden etkilendikleri vakidir. Zaza Urushadze’nin yönetmenliğini yaptığı 2013 yılında vizyona giren *Tangerines* filminde savaşın ortasında dahi barış ve empatinin nasıl korunabileceği sorgulanır. Karakterler, savaşın karşıt taraflarından olan düşmanlarıyla kurdukları insani bağlarla vicdan azabını hafifletmeye çalışırlar. Savaşın getirdiği etik dilemmalar ve seçimlerle yüzleşen askerler, vicdanlarının sesini dinlerler. Bu seçimler, onların içsel çatışmalarını ve vicdan azabını derinleştirir. Askerler birbirlerinden uzakta, birbirlerine karşı şeytanlaştırılarak eğitilirken birbirleriyle tanış oldukça

savaşın anlamsızlığına dair derin vicdan azabı hissederler. İnsan olmak, karşıdakinin acısıyla fiziksel ve duygusal yakınlık kurabilmeyi gerektirir. Empati ve duygulardan yoksun bir hayat ahlaki körlüğü, ruhsal tatminsizliği ve ızdırabı beraberinde getirir. Bu duyguları sulayıp yeşertmek, çiçeklendirmek mümkünken tam tersi çorak topraklara, sert kayalara çevirmek de mümkündür. İnsanların ahlaki körlüğü, onları gerçek dünyadaki sorunları ve acıları görmez hâle getirir. Bugün medyadaki algı operasyonlarına, bize göre düzenlenmiş, dışarıdan yönetilen algoritmalara kapıldıkça körlüğümüz daha da derinleşiyor. Hemen binamızın önünde yaşanan olayı kamera arkasından izlemeyi tercih ediyoruz. Oysa uzaktan veya yakından şahit olmak, bize bir sorumluluk yüklüyor. Saramago aynı eserinde “Bir insanın yapabileceği en kötü şey, başka bir insana bunu yapmaktır, onu yalnız bırakmaktır.” diye devam eder. Bu, vicdanının sesini kısma hamlesidir. İçeride sürekli susturulan yargıç, bir süre sonra artık duyulmaz olacaktır.

Vicdan konusu çağlar üstüdür. Tarihin her döneminde insanın merhameti, duyarlılığı, şefkati övülürken acımasızlığı, zalimliği, vurdumduymazlığı gibi yönleri ayıplanmış, onları iyileştirecek reçeteler sunanlar, âlimler ve mutasavvıflar olagelmiştir. Sinop'ta doğduğu söylenen meşhur filozof Diyojen, milattan önce yaşadığı çağın eksikliklerini, insani

meziyetlerdeki yoksunluklarını elindeki fenerle “gerçek bir insan” aradığını söyleyerek ifade etmiştir.

İnsanın varoluşundan bu yana pek çok şey değişmiş olsa da onur, haysiyet, vicdan, merhamet gibi kavramların insani değeri hiçbir zaman değişmemiştir. Antik Yunan filozofu Sokrates, geliştirdiği yöntemle binlerce yıl önce toplumsal sorunlar veya ahlaki ikilemler karşısında insanlara doğruyu buldurmak için vicdanının sesini duymaya ve onları açık yüreklilikle adalet için konuşturmaya çalışmıştır. Vicdan, bireyin içsel sesi, doğru ile yanlış ayırt etme yetisi ve kişiye doğru yolu gösteren ahlaki bir pusula işlevi görür. Pek çok edebî eserde, kahramanların vicdanlarıyla yüzleşmeleri, ahlaki ikilemler karşısında verdikleri kararlar ve bu kararların sonuçları sıkça işlenmiştir. Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza* adlı eseri, vicdanın korunmasını ele alan en bilinen eserlerden biridir. Romanın ana karakteri Raskolnikov, cinayetin ardından büyük bir vicdan azabı çeker. Felsefi ve vicdani sorgulamalarla dolu olan bu roman, bireyin suçuyla olan ilişkisini ve vicdanının derinliklerindeki hesaplaşmasını anlatır: “İnsan yalnızca kendisini suçlu olarak cezalandırır.” Victor Hugo'nun *Sefiller* adlı eserinde, Jean Valjean'ın ahlaki dönüşümü ve vicdanı önemli bir temadır. Valjean, geçmişte işlediği suçların yükünden kurtulmaya çalışırken doğruyu yapma ve başkalarına yardım etme konusunda vicdaniyle sürekli

bir çatışma yaşar. Başka bir örnek, Kafka'nın *Dava* adlı eserinde Josef K., işlemediği bir suçtan yargılanırken sürekli vicdaniyle hesaplaşır. Kendi suçsuzluğunu sorgularken aynı zamanda toplumsal ve bürokratik sistemin ona dayattığı vicdan muhasebesi üzerinden absürt bir dünyada sıkışmış bir karakteri temsil eder. Albert Camus'nün *Veba* romanı, insanlığın karşı karşıya kaldığı büyük bir felaket olan veba salgını sırasında bireylerin vicdanlarını nasıl sorguladıklarını anlatır. Salgın, insanları hem fiziksel hem de ahlaki olarak sınar. Roman, bireylerin fedakârlık, sorumluluk ve suçluluk duygularıyla başa çıkma mücadelelerini işler.

Türk edebiyatında ise vicdan, dönemsel olarak farklı şekillerde ele alınır. Tanzimat Dönemi toplumun modernleşme sürecine girmesiyle birlikte vicdan kavramı, geleneksel ve modern değerler arasındaki çatışmalarda kendini gösterir. Örneğin Namık Kemal'in eserlerinde vatan sevgisi, özgürlük ve adalet duyguları vicdani sorumluluklarla birleşmiştir. Özellikle *İntibah* ve *Vatan Yahut Silistre* gibi eserlerde kahramanlar, toplumsal görevleri ve kişisel vicdanları arasında seçim yapmaya zorlanmıştır. Namık Kemal, 1873 yılında yazdığı oyun *Vatan Yahut Silistre*'de Osmanlı İmparatorluğu'nun Silistre Kalesi'ni savunma mücadelesini anlatır ve vatanseverliğini, kişisel çıkarların önünde tutulması gerektiğini vurgular.

Karakterler, vatanlarını korumak için fedakârlık yapma sorumluluğunu vicdanlarının bir parçası olarak görürler. Bu, karakterlerin vicdanlarına göre hareket etmelerini ve kendi kişisel güvenliklerini göz ardı etmelerinin bir örneğidir. “Vatanıma olan sevgim, vicdanımın emriyle yönlendirilmiştir; vatanım için yapmadığım fedakârlık kalmadı.” Böylece vicdan, vatan uğruna adanan bir hayatta toplum adına söz sahibidir.

Servet-i Fünun ve Fecr-i Ati dönemlerindeyse daha bireyselci bir tarz ve içsel sorgulamaların başladığı görülür. Halit Ziya Uşaklıgil’in *Mai ve Siyah* ve diğer eserlerinde kahramanların içsel dünyalarında yaşadıkları vicdani sorgulamalar dikkat çeker. Bu eserlerde karakterlerin bireysel arzuları ile toplumsal değerler arasındaki çatışmalarında vicdan önemli bir rol oynar. Millî Edebiyat Dönemi’ndeyseniz özellikle vatan sevgisi ve millî kimlik vurgulanırken vicdan kavramı bireyin topluma karşı sorumluluğu üzerinden işlenir. Ömer Seyfettin ve Ziya Gökalp gibi yazarlar, kahramanlarının vicdani sorumluluklarını millet ve vatan sevgisi çerçevesinde değerlendirirler. Aslında edebiyat bu dönemlerde vatani bir arada tutmak, toplumu bilinçlendirmek gibi bir vazife görür. Yine bu dönemde Mehmet Akif Ersoy *Safahat* adlı eserinde toplumun sorunlarına duyarlı bir şekilde yaklaşarak vicdanı, bireysel ve toplumsal sorumluluk ile ilişkilendirir. İslam’ın değerlerini ve insanın

vicdanını sorgulayan şiirleriyle ön plana çıkar.

Cumhuriyet Dönemi yazarları da vicdan kavramını hem bireysel hem toplumsal düzeyde işler. Sabahattin Ali’nin *Kürk Mantolu Madonna* ve *İçimizdeki Şeytan* adlı eserlerinde, bireyin kendi iç dünyası ve toplumsal baskılar karşısında vicdanıyla hesaplaşması ön plandadır. Aynı şekilde Yaşar Kemal’in eserlerinde, özellikle *İnce Memed*’de vicdan, adalet arayışı ve toplumsal eşitsizliklere karşı bir başkaldırı aracı olarak kullanılır. “İnsan insana zulmeder mi? Vicdanı yok mudur bu zalimlerin? Ben vicdanımın sesini dinledim, bana zulmetmeyi değil, karşı koymayı emretti.” diyerek *Memed*’in zalimlere karşı mücadele etmesinin vicdanının bir sonucu olduğunu söyler.

» Tarih her döneminde insanın merhameti, duyarlılığı, şefkati övülürken acımasızlığı, zalimliği, vurdumduymazlığı gibi yönleri ayıplanmış, onları iyileştirilecek reçeteler sunanlar, âlimler ve mutasavvıflar olagelmıştır

Edebiyatımızın zarif kalemi Cahit Zarifoğlu’nun eserlerinde ise tasavvuf etkisi belirgindir. Tasavvuf, vicdanın derinliğini ve insanın ruhsal yolculuğunu önemli ölçüde etkiler. Zarifoğlu, tasavvufi öğretilerle vicdanın insanın içsel hayatındaki önemini vurgular. Bu bağlamda, ruhsal arınma ve içsel huzur, vicdanın sesi olarak ön plana çıkar.

Günümüz edebiyatına geldiğinde vicdan kavramı, daha çok toplumsal ve politik bağlamlarda işlenir. İsmet Özel, bireyin toplum içindeki konumu, özgürlüğü ve sorumlulukları üzerine ve vicdanın toplumsal bir mesele hâline gelmesine vurgu yapar. Vicdanı derin bir felsefi sorgulama ve edebî bir zenginlik içinde ele alarak okuyucularına insanın iç dünyasını, ahlaki sorumluluklarını ve toplumsal ilişkilerini sorgular. Vicdan, onun eserlerinde hem bireysel hem de toplumsal bir mesele olarak öne çıkar ve insanın anlam arayışında önemli bir yer tutar.

Sosyal hayatın temellerini oluşturan vicdan konusu, edebiyatın da önemli bir temasıdır. Sayılanlar dışında daha pek çok eserde ana tema olarak karşımıza çıkar. İnsana doğru ve yanlış arasına keskin bir çizgi çeken hakikatten bir cüzdür. Son olarak çocuk edebiyatının usta kalemi Michael Ende’den bir alıntı ile yazıyı noktalayalım: “Gerçek zenginlik, vicdanın huzuru ve başkalarına yardım etme yeteneğidir.”

EVLİLİK KURUMUNUN DUYGUSAL TEMELLERİ

Doç. Dr. Abdülkadir ERKUT

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ

“Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.”

(Rûm, 30/21)

Yüce Allah, bu dünyada neslin devamını sağlayan bir sistem yaratmıştır. Bu sistemin iki temel unsuru olan kadın ve erkek, farklı fizyolojik özelliklere sahiptirler. Ama onlar bu özellikleri ile birbirini tamamlar niteliktedir. Allah, kadın ve erkek arasında onları birbirine bağlayan yakınlık duygusu var etmiştir. İlahi kudretin aralarına koyduğu bu yakınlık duygusu, onları, aile kurmaya ve bu uğurda pek çok zorluğa göğüs germeye sevk etmektedir. Üstelik bu yuva kurma arzusu medeniyetin de temelini oluşturmaktadır. Zira ikisi arasında onları yuva kurmaya iten duygusal bağlar

söz konusu olmasaydı nesil devam etse de bir medeniyet meydana gelmezdi. Yüce Allah'ın aralarına yerleştirdiği yakınlık duygusu onları yuva kurmaya, yuva kurma arzusu da diğer sosyal yapıların meydana gelmesine yol açmaktadır. Rûm suresinin 21. ayeti, kadın ve erkek temelinde var edilmiş olan sisteme dikkatlerimizi çekmektedir. Bütün bunlar Cenab-ı Allah'ın kudretinin, iradesinin, rahmetinin tezahürleridir. Bu sistem üzerinde tefekkür edenler, daha pek çok ibretlik konuların var olduğunu göreceklerdir.

Yukarıdaki ayet-i kerime, kadın ve erkeği yani eşleri, kurdukları bu aile yapısı üzerinde düşünmeye davet etmektedir. Acaba kurdukları aile ile ayette söz edilen hikmetlere erişmişler, neticelere ulaşmışlar mıdır? Şayet bu amaçlara ulaşamamışlarsa kendi nefislerine dönmeleri ve durumlarını tashih etmeleri gerekir ki evlilikten umulan semereleri elde etmiş olsunlar. (Abdülkerîm el-Hatîb, *et-Tefsîru'l-Kur'ânî li'l-Kur'ân*, 4/496) Çünkü ayet-i kerimede aile kurumunun temelini oluşturan üç kavrama dikkat çekilmektedir.

Bunlardan birincisi, sükûnettir; yani eşlerin birbirlerine meyletmeleri, yakınlık duymaları, birbirleri aracılığıyla rahatlık ve huzur hissetmeleri. Cenab-ı Hak insana kendi türünden eşler yaratmıştır. Bunun sonucu sükûnettir. Çünkü her canlı varlık tabiatı itibarıyla kendisine benzeyen bir varlığa meyleder, onunla bir araya gelir, onda sükûnet bulur. O hâlde aynı türden olan kadın ve erkek arasında bir ünsiyet ve sükûnet vardır; iki farklı tür arasındaki çekişme değil. Nefsin rahatı sükûnetle gelir, duygular sükûnetle yatışır, kalp huzuru sükûnetle bulur.

Evlilik kurumunun temelini oluşturan diğer iki kavram ise meveddet ve rahmettir. Yani eşlerin birbirlerini sevmeleri ve birbirlerine merhamet etmeleri. Ayette eşlerden yalnızca birinin diğerine karşı değil, eşlerin birbirlerine karşı olan sevgi ve merhametinden söz edilmektedir. Dolayısıyla bu, genel olarak erkeklerle kadınlar arasındaki bir durumun ifadesi değildir. Kastedilen mana, meşru evlilik bağı ile birbirine bağlı iki insanın sahip olabileceği duygu durumudur.

Sevgi ve merhamet duygularının anlamına dair klasik tefsirlerde çeşitli yorumlar yer almıştır. Buna göre sevgi, birbirlerine duydukları ihtiyaçla, merhamet de birinin diğerine ihtiyaç duyduğu durumlarla ilgili olarak yorumlanmıştır.

Ya da sevgi bolluk, rahatlık zamanında; merhamet ise darlık ve zorluk zamanında eşlerin birbirleri ile ilgili tutumlarıdır. Diğer bir yoruma göre de eşin kendi türünden yaratılmış olmasının sonucu sükûnettir. Sevginin sonucu ise merhamet. Yani sevgi de merhameti gerektirir. Nitekim sevgi aşamasını başarıyla geçen bir evlilikte, eşlerden biri ağır bir hastalık gibi bir duruma müptela olduğunda diğeri evlilik bağına merhametle sürdürebilir. (Fahredden er-Râzî, *Mefâtîhu'l-gayb*, 25/112)

Ayetin iç bütünlüğünü dikkate alması hasebiyle daha isabetli diğer bir yoruma göre ise kadın ve erkeğin aynı cinsten yaratılmış olmalarının sonucu sükûnet olduğu gibi sükûnetin sonucu da sevgi ve merhamettir. Şayet sükûnet olmasaydı sevgi ve merhamet de olmazdı. Bu yüzden ayette ikisinin arası ayrılmış, önce sükûnete ermeleri için eşlerin yaratıldığı ifade edilmiş, sonra Allah'ın eşler arasında sevgi ve merhamet verdiği belirtilmiştir. Ayrıca her benzer tabiatlı iki varlığın bir araya gelmesi sevgi ve merhameti ortaya çıkarmaz. Sevgi ve merhamet nefisler arasında çatışma ve uyumun, harcanan çabanın ve zorluklara göğüs germenin semeresidir. Ne kadar çok gayret gösterilir ve zorluklara ne kadar çok göğüs gerilirse o kadar semere elde edilir. (el-Hatîb, *et-Tefsîr*, 4/497)

O hâlde aile kurumunun sükûnet, sevgi ve merhamete

dayandığı ve bu üç kavramın da birbiri ile irtibatlı olduğu ifade edilebilir. Mesele, Cenab-ı Hak'ın fitri olarak eşler arasına verdiği sükûnet duygusunun, sevgi ve merhamet meyvelerini verip vermeyeceğidir. Evlilik ağacının semere vermesinin, eşlerin gösterecekleri çaba ve gayrete bağlı olduğu anlaşılıyor. Bu olmadığı takdirde yuvalar kolaylıkla dağılabilmektedir. Nitekim mezkûr müfessir görüşlerini serdettikten sonra sözlerini şöyle noktalamıştır: "Hiç meyve vermeyen ne kadar çok ağaç var!"

Cenab-ı Hak insana kendi türünden eşler yaratmıştır. Bunun sonucu sükûnettir. Çünkü her canlı varlık tabiatı itibarıyla kendisine benzeyen bir varlığa meyleder, onunla bir araya gelir, onda sükûnet bulur.

AĞIZ DİSİPLİNİ HAYIR SÖYLEMEK YA DA SUSMAK

Dr. Ayşe GÜLTEKİN

Uşak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكَلِّمْ خَيْرًا أَوْ
لِيَصْمُتْ

“Allah’a ve ahiret gününe inanan kimse ya hayır
söylesin ya da sussun.”

(Ebu Davud, Edeb, 123)

Dil; konuşma ve hissettiklerini ifade edebilme yeteneği, Allah Teâlâ'nın kullarına bahşettiği en önemli nimetlerdendir.

İnsanı diğer canlılardan ayıran önemli farklılıklardan biri de konuşabilmesidir. İnsanı yaratan ve ona beyanı (duygu ve düşüncelerini açıklayıcı konuşmalar yapmayı) öğreten Allah (Rahmân, 55/4), peygamberlerine, gönderildikleri ümmetin dilini fasih, güzel bir şekilde konuşabilme yeteneği vermiştir.

“Dilimdeki tutukluğu çöz ki sözümü anlasınlar.” (Tâhâ, 20/27-28) diye dua eden Musa (a.s.), duası kabul edilip kelîmullah olarak isimlendirilmiştir. Hz. Peygamber (s.a.s.) “Bana cevâmiu'l-kelim verildi.” (Müslim, Mesacid, 5) diyerek bir yandan az sözle çok mana ifade etme özelliğine sahip bulunduğuna, diğer yandan sözün çokluğundan ziyade az ve öz olup geniş manalar içermesinin daha önemli olduğuna işaret etmektedir.

Peygamberler, tebliğ ve tebyîn görevlerini dil nimeti sayesinde gerçekleştirirler. Onların mirasçısı olan âlimler de peygamberlerin yaptığı gibi insanları hayra davet edip kötülüklerden uzaklaştırmaya çalışırlar. Kur'an ayetleri ve hayatımıza yön veren hadisler, dil ile öğrenilip ezberlenir ve başkalarına öğretilir. Hutbeler, vaazlar dil sayesinde gerçekleştirilir. Öğüt ve nasihatler dil ile verilir. Dualar, zikirler dil ile yapılır. Örf ve geleneklerin, tarihî ve kültürel bilgilerin sonraki nesillere aktarımı, yazıdan çok dil sayesinde gerçekleşir.

“Söz ola kese savaşı / Söz ola bitüre başı / Söz ola ağılu aş / Balıla yağ ide bir söz” uyarısı, sözün sadece faydasının değil zararının da olabileceğine işaret eder. Hatta diğer organlara nispetle dil, insanı günaha ve yanlışa fark ettirmeden sevk eder. Önemsemeden söylediği sözler kişinin Allah'ın rızasını kazanıp derecesinin yükseltilmesine

de cezayı hak edip cehenneme yuvarlanmasına da sebep olabilir. (Buhari, Rikâk, 23; Tirmizi, Zühd, 12)

Allah Resulü Müslüman'ı tarif ederken "Dilinden ve elinden diğer Müslümanların emin olmasına" (Buhari, İman, 4) vurgu yapar. Bu tanımda dil ile verilen zararın el ile verilen zarara öncelenmesi dikkat çekicidir. Bazen çevremizdeki bazı insanların fiziksel olarak diğer insanlara, hayvanlara ve bitkilere zarar verilmesine kararlılıkla karşı çıktığını görürüz ama aynı insan -fark ederek veya fark etmeden- başka bir kişinin gıybetini, dedikodusunu yapar, kendisini savunamayacak bir pozisyonda iken kardeşinin arkasından kişilik haklarına saldırıda

Mümin konuşması gereken zamanda konuşma, susması gereken zamanda susma şuuruна sahip olmalı, hak ve hakikati, birtakım menfaatlerden mahrum kalabilecek olsa da kınayanın kınamasına aldırmandan dile getirmeyi de önünü sonunu düşünmeden konuşmamayı, ağzına öfkeyle gelen sözleri söylememeyi de bilmelidir.

bulunur, aleyhinde konuşur, onurunu çiğner ve bütün bunları yaparken günaha girdiği de pek aklına gelmez. Hâlbuki insanların, el ile günah işlememeye özen gösterdikleri kadar dil ile günah işlememeye de özen göstermeleri gerekir. Hz. Peygamber'in ifadesiyle "Mümin kardeşinin gıyabında o kendisini savunamayacak bir pozisyonda onun hoşuna gitmeyecek kusurlarını dillendirmek gıybet, onda olmayan kusurlar isnat etmek ise iftiradır." (Müslim, Birr, 70; Ebu Davud, Edeb, 40)

Allah Resulü mümini "dil uzatmayan, lanet okumayan, kötü iş yapmayan ve kötü söz söylemeyen kimse" (Tirmizi, Birr ve Sıla, 48) olarak tarif etmektedir. "İşittiği her şeyi başkasına ulaştırması kişiye yalan olarak yeter." (Müslim, Mukaddime, 5; Ebu Davud, Edeb, 87) "Koğuculuk yapan (aralarına girerek veya haberleri olmadan insanları dinleyip öğrendiklerini başkalarına yetiştiren kimseler) cennete giremez." (Buhari, Edeb, 50; Müslim, İman, 168-170) diyerek ümmetini uarmaktadır.

Cirmi küçük, cürmü büyük olan dil ile işlenen günahlar, ibadetlerin sevabında eksilmeye sebep olur. Allah Resulü "Kim yalan konuşmayı ve yalan dolanla iş yapmayı terk etmezse, Allah'ın o kimsenin yeme içmeyi bırakmasına ihtiyacı yoktur." (Buhari, Savm, 8) hatırlatması yaparak oruç tutan müminin yeme içme

ve şehvetini disiplin altına aldığı gibi diğer organlarını ve özellikle de dilini disiplin altına alması gerektiğine işaret etmektedir. Bu disiplin, ramazan ayında oruç tutulan günlerle sınırlı kalmamalı, mümin sadece yalandan değil, boş ve faydasız konuşmalardan uzak durarak, kırıcı ve incitici bir üsluptan sakınarak yılın kalan zamanlarında da diliyle işleyeceği günahlardan sakınmaya devam etmelidir.

Sustuğumuz için başımızın derde girdiği durumlar azdır. Ancak pek çok defa konuştuklarımızın, iletişimin sözle değil daha çok klavyelerle sağlandığı günümüzde karşımızda olmayan insanları önünü sonunu düşünmeden eleştirip sonrasında da yazdıklarımızın pişmanlığını yaşarız. Sonradan durum değerlendirmesi yaptığımızda "Keşke konuşmayı sessiz kalsaydım, keşke meramımı o şekilde ifade etmeseydim." demekten çoğu zaman kendimizi alamayız.

"Söz gümüşse sükût altındır"; "İki dinle bir söyle"; "Bıçak yarası geçer, dil yarası geçmez." vb. atasözleri bizi konuşmaktan çok susmaya teşvik eder. Mümin konuşması gereken zamanda konuşma, susması gereken zamanda susma şuuruна sahip olmalı, hak ve hakikati, birtakım menfaatlerden mahrum kalabilecek olsa da kınayanın kınamasına aldırmandan dile getirmeyi de önünü sonunu düşünmeden konuşmamayı, ağzına öfkeyle gelen sözleri söylememeyi bilmelidir.

Bİ' SORU

Sindirim Nasıl Gerçekleşir?

Sindirim ağızda başlar. Dişlerimiz, besinleri küçük parçalara; tükürükteki amilaz enzimi de karbonhidrat moleküllerini kimyasal sindirim yoluyla daha küçük yapı taşlarına ayırır. Parçalanmış yiyecekler, dil yardımıyla yemek borusuna doğru itilir. Bir lokmanın yutulmasının ardından gıda ve sıvılar 4-10 saniye içerisinde mideye ulaşır. Mide bezleri, besinlerin kimyasal olarak parçalanmasını sağlayan mide öz suyu salgılamaya başlar. Mide, günde yaklaşık 1,5 ila 3 litre mide suyu üretir. İçeriğinde hidroklorik asit (HCl), mukus ve enzimler bulunur.

Besinler mide öz suyuyla karışarak kimüs adı verilen yoğun kıvamlı bir krema hâlini alır ve ince bağırsakta sindirilmek üzere yola devam eder. İnce bağırsağa ulaştığında, burada da enzimler tarafından kimyasal olarak parçalanır. İnce bağırsağa iletilen safra ve pankreas öz suyu yardımıyla yağların, karbonhidratların ve proteinlerin kimyasal sindirimi tamamlanır. Ardından glikoz, galaktoz, fruktoz, amino asitler, mineraller, su ve bazı vitaminler villuslar aracılığıyla kana geçer, geri kalanlar kalın bağırsağa gönderilir. Suyun büyük bir kısmı, bazı vitaminler ve tuzların emilimi burada gerçekleşir. En son, vücuttan atılması gereken maddeler katılarak dışkı hâlini alır, rektumda toplanır ve anüs yoluyla dışarı atılır.

Bİ' KELİME

Parasomnia

Halk arasında uyku terörü olarak bilinen parasomnia, derin uykunun ardından aniden ortaya çıkan, korku ve panik hâliyle karakterize edilen ciddi bir uyku bozukluğudur. Çoğunlukla 5-7 yaş aralığında görülmekle beraber, bebeklerde ve yetişkinlerde de rastlanabilir. Genellikle ataklar şeklinde seyreder, atakların ne kadar süreceği belirtilere göre değişir. Bazen çok kısa bazen de dakikalarca sürebilir. Kişi ataklardan sonra ne yaşadığından habersiz tekrar uykuya dala bilmektedir. Çığlık atarak uyanma; hızlı kalp atışı; terleme; uyku sırasında konuşma, inleme, iç çekme; uyurken hareket etme, dişleri sıkma, gıcırdatma, gözlerin açık olması gibi belirtiler görülebilir. Bu belirtiler nedeniyle kişilerin kâbus gördüğü zannedilebilir. Ancak kâbusun aksine nöbeti geçiren bireylerde bilinç yerinde değildir ve kâbusun aksine uyku terörü derin uykuda görülmektedir. Parasomnia ailede ve iş yerinde yaşanan sıkıntılar, depresyon, obsesif kompulsif bozukluk, düzensiz beslenme, alkol tüketimi, stres, uyku düzeninin olmaması gibi kişinin yaşam tarzı ve ilişkileriyle ilgili nedenlerden dolayı ortaya çıkar. Çocukluk döneminde çok sık görülüyor veya yetişkinlik döneminde de görülmeye devam ediyorsa uzman bir terapistten yardım alınması; rahatsızlığın altındaki nedenin araştırılması ve ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye'nin Kızıl Cenneti: Otlukbeli Gölü

Otlukbeli Gölü; Erzincan ili, Otlukbeli ilçe merkezi yakınlarında bulunan dünyadaki tek traverten set gölüdür. Sadece altı buçuk dekar alanı kaplayan göl, oluşum şekliyle dikkat çeker. Gölün oluşumunu sağlayan set, travertenden meydana gelir ve faylar boyunca yüzeye çıkan maden sularının birikmesine neden olur. Bu durum Otlukbeli Gölü'nü ülkemizde ve dünyada benzeri olmayan bir doğa harikasına dönüştürür. Bu özelliğiyle doğal sit alanı olarak ilan edilmiş ve "doğal anıt" olarak nitelendirilmiştir. Göl içerisine hem maden suları ve kükürtlü sular hem de dere tarafından beslenen tatlı sular karışır. Oluşumunu günümüzde de devam ettiren bu göl kalsiyum, magnezyum ve demir katyonları ile bikarbonat, sülfat ve klorür anyonları içerir. Fay kaynağından bolca demir ve kükürt çıktığından kırmızı tortular bırakır; kızıl rengi ve eşsiz manzarasıyla turistlerin ilgisini çeker. Göldeki maden sularının romatizmal hastalıklar başta olmak birçok hastalığa şifa olduğu söylenir.

DİRENİŞİN SANCAKTARI FİLİSTİN

■ Kübra ASLANCI

Filistin... Kanları topraklarına döküldükçe nicesini daha güçlü köklerle filizlendiren, asrın izzetlilerinin yurdu. Hüznü kendilerine azık edinen, ölümü aralarından bir dost bilen, gözyaşları dünyanın bütün kirlerini yıkayacak kudrete sahip neslin toprakları... Filistin, gönlümde hiç susmayan feryadın diğer adı. Nice taşlaşmış kalpleri yumuşatan bir çocuk tebessümü. Sokaklarında kederin kol gezdiği, ayrılığın sinsice köşe başında beklediği, zulmün naraları arasında; anne kucağındaki bebeğin merhameti hissedişindeki duyuşla, cenneti kucaklayan gönüllerin ülkesi.

Dertlerini, verenin hürmetine şükürle ağırlayan, hamd ile yoğuran ve öncü bir gidişle evvelden ahirete uğurlayan teslimiyet abideleri. Kutsal toprakların en mahzunu. Dünyanın gözünü ve kirli ellerini üzerinden çekmediği hâlde "mübarek kıldığımız" ilahi hitapla Kur'an-ı Azîmüşşan'a ayet olma şerefine idrakine ram olduklarını hayatlarıyla anlatan, davasına nefes, gönül feda etmişlerin beldesi. Asrın dersi, asrın öğretmeniydi Filistin. Uzak diyarlardan biriydi fakat acısı evimin başköşesine oturmuştu.

Dilhun sadrımdan, aciz elimden gelen mahcubiyetle semaya açılmış avuçlarımın, ilahi kapıya uzanan yakarışlarından başka bir şey değildi.

Ölüm sadece Filistin topraklarına ve insanına uğramadı; insanlığa, sevgiye, sürura, ahseniyete dair her ne varsa üzerine sağanak sağanak yağdı. Ölen Filistinli bir genç değildi; istikbalin yanında, yöresinde taşıdığı umudun ölümüydü. Sadece çocuk ölmedi Filistin sokaklarında; ölen pirüpak masumiyetti. Bir anne değildi az önce öldürülen; yaratılmış her şeyi kuşatabilecek şefkati sinesine gizleyendi dünya hayatına veda eden. Geride gözü yaşlı evladını bırakan bir baba değildi cennete uğurlanan; Resul'ün emaneti uğruna yaşamış ömürdü son bulan. Ölüm denilince İslam'ın şuuruna bürünmüş nicelerinin kalbine kelâmullahın tembihi çalındı: "Allah yolunda öldürülenler için 'ölüler' demeyin. Hayır, onlar diridirler, fakat siz bilemezsiniz." (Bakara, 2/154) Ve elemiyle karanlığa gömülmüş gönüllerde önu çiçeklerle bezenmiş bir pencere açıldı. Peşi sıra melali, kelamıyla şifalandıran Şâfi'ye sayısız hamdlar ismarlandı.

Kendi vatanında esaretin amansızını yaşarken hayata gözlerini yuman sabrı kuşanmış, kaderin nakkaşından razı nesil; sonsuzluğun içinde yeni başlangıçlara doğru koşarken geride kalanlara, inananlara, inanmayanlara; tesiriyle din-i mübin aşısını hücrelere işleyen akvâl haykırdılar, ruhu olanlara belki fısıldadılar. Yok oluşun sesi değil, hakikatin gür sedası; uğrunda tüm imkânsızların imkân dâhilinde olduğu inançlarının ufku ve şecaatiyle rahmani rüzgârın taşıyıcısı oldular. Sadık dost Hz. Ebubekir'in kızı Esma validemiz başı bedeninden ayrılmış oğlunu görünce, Medine sokaklarının ve yeryüzü tarihinin en tesirli sözlerinden birini söylemişti: "Kim bu hatibi buradan indirecek?" Evladınaydı bu sözleri. Ne aziz bir duyuş. Asıl yaşayan, Allah'ın hükmünü ikame etmek için şehit edilmiş, başı bedeninden ayrılmış kimseydi. Ulvi pınardan kana kana içmiş ve artık zaman mefhumu sonsuzluk güzergâhında o zat için yok olmuştu. Süfli dünyada isimler, mekânlar, zamanlar değişse de aynı deryadan beslenmiş Müslümanlar aslolanın farklı tezahürleri cihetinde vakıalarıyla varlık buldular. Zalimin tahrip ettiği şehirlerin bedenlerin yakınlarında umut o ya şu beyit kapı araladı: "Bizler yıkım görürüz, Allah inşa ediyordur. Bizler hezimet görürüz, Allah muzaffer kılıyordur." Kalbî görüşlerin duyuşların bir hakikati aşikâr kıldığı gerçeği, bizlere; yıkımın, acının ve gamın arka yüzünde başka ihtimalleri taşıdığını anlattı. Ve böylece harlanmış

yürekler itminanla Huzur-u İlahi'ye varılacak günün rahmetine sığındı. Zamanın tarihe şeref tayin kılışı, mutmain bir kalbin eşliğinde; kefeniyle taşıdığı evladı vasıtasıyla Peygamber Aleyhisselam'a selam gönderen babanın ardından yeniden anlam kazandı. Şehitler hattı açıldı, gökyüzüne yolculuk var.

Filistin'de bir çocuk doğdu; cılız bedeniyle ümmetin izzetini korumayı murat eden. Bir çocuk görüldü şehit edilmek üzere dünyaya gelen, yankılanan bomba seslerini ninni belleyen, bir çocuk görüldü zalimin kanattığı bedenine Kur'an tilavetiyle pansuman yapan, bir çocuk görüldü ölümü yaşamaktan daha merhametli gören. Yüzünde aylar evvelen kalma gülücükle şöyle diyordu Filistinli bir çocuk: "Ölüm yaşamaktan daha merhametli!" Evet, bir çocuğun lisanından döküldü bu sözler. Sahi hangi ölüm merhametin habercisiydi? Ölüm yaşamaktan daha merhametli nasıl olabilirdi? Bir çocuk kalbinde, rotasız ve yeryüzündeki bütün hürriyeti kuyruğuna sığdırmışçasına uçan uçurtmalar, gökyüzüne dokunacakmışçasına uzanan eller, rengârenk sayısız balonlar mutluluğun adyken nasıl oluyordu da Filistin'de bir çocuk ölümü yaşamaktan daha merhametli tanımlayabiliyordu? Peki ya dünya semasında bu sözler yankılanırken biz neler hissediyorduk? Ne hissedilmeli bu sözlerin ardından? Okyanusta pusulasını kaybetmiş kaptan misali sağ salim limana ulaşabilir mi yolunu yönünü kaybetmiş insanlık? "Ağlayın su yükselsin, belki kurtulur gemi"

dizesi, ufkuyla bugünleri mi anlatmıştı?

Gülüşündeki hüznün yeryüzündeki bütün toprakları çoraklaştıracak takatte çocukların ülkesine hepimiz gafil kaldık. Hayat yolculuğunun hakikatlerine âmâ oluşumuzun, insan olmanın tarifini bilemeyişimizin, anlam arayışımızı arayamayışımızın yitik cevaplarını bulmak içindir belki bunca kan, bunca can. Yaşayan ölü ruhlarımızın uyanması için belki de bunca sancı. Ahları yeri ve göğü sarıp sarsan Filistin halkı adına özgürlüğe ulaşıncaya bayram sabahına erişinceye kadar; yarın mahşerde gölgesine sığınabileceğimiz fiillerin yollarına düşelim, niyetlerine sarılalım. Filistin, beyhude âlemde mukadderatin ândakilere ve gelecek kuşaktakilere fevkalbeşeri gayretle icra edilmiş misali ile azameti kendinden nasihati... Filistin, haddizatında hiçbir lisanın hiçbir kelimenin cümlelerin yan yana sıralanarak anlatamayacakları kadar deruni hilkatlere gark olmuşların cennet anahtarı. Sözün bittiği yer Filistin. Namütenahi bir fezada izzetle cem olacakları günü ilahi vaade dayandırarak sokaklarına güllerin, sümbüllerin, çocuk neşesinin; semalarına ihlaslı duaların, şükür ve tesbihlerin; evlerine saadetin, sevincin yer ettiği günlere hasret ve duayla tutunuyorum...

Selam olsun Filistin'i davası olarak benimseyenlere, sahip çıkanlara, dert edinenlere...

Selam olsun Hanzala'yı mahzunluğuna bırakmayanlara...

HAYATI İHSAN ÜZERE YAŞAMAK

■ **Döndü DEMİRCİ**

Istanbul Sultanbeyli Vaizi

Ahlaklı bir hayat yaşamak, yaratılmışlar içerisinde insana özgü bir durumdur. İyilik ve kötülük yapmaya elverişli olarak yaratılan insan (Şems, 91/8) aynı zamanda yapacağı eylemlerle ilgili akıl, bilgi ve irade yetenekleriyle donatılmış ve bunun sonucu olarak da yapıp ettiklerinden sorumlu tutulmuştur.

Kur'an-ı Kerim'de iyilik; ma'ruf, birr ve ihsan gibi kavramlarla ele alınmıştır. Bunlar içerisinde ihsan; yapılması gereken şeyi en iyi şekilde bilme ve güzel bir şekilde yerine getirme, başkasına iyilik etme (İsfehâni, Müfredat, 399), Allah'a kulluk, her görevi önemseyerek hakkıyla ve layıkı veçhile yapma (Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, V. 3118) gibi anlamlara gelir. Her şeyi ihsan üzere en güzel biçimde yaratan Allah (Secde, 32/7), insanoğlundan da ihsan üzere davranmasını istemiş, iş ve eylemlerini amacına uygun olarak nezaketle ve rikkatle yapmasını öğütlemiştir.

Cenab-ı Allah yeryüzünün imarı ve ıslahı için insanoğlunu halife kılmış, ahlaklı toplumlar inşa

etmek üzere kitaplar indirmiş ve peygamberler göndermiştir. İyiliği emredip kötülükten men etmek suretiyle yeryüzünde iyiliği hâkim kılmak için çeşitli emir ve yasaklar koymuştur. Kısacası insanın yaratılış amacı, Allah'ı tanımak ve bilmekle birlikte dünyada iyilik, barış ve kardeşliği hâkim kılmak, eşref-i mahlukat olma şerefine layık bir hayat yaşamak ve yaşatmaktır.

Aktif bir iyilik hâlini bünyesinde barındıran ihsan; ihlas, takva ve murakabe kavramlarıyla da yakından ilişkilidir. Hz. Peygamber, meşhur Cibril hadisinde ihsanı şöyle dile getirmiştir: "İhsan, Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Sen O'nu görmeden de O seni görmektedir." (Buhari, Tefsîr, (Lokmân) 2) Buna göre ihsan, her an Allah'la beraber ve onun gözetiminde olduğunun bilincinde olma hâlidir. İhsan; iman ve ameli tamamlayan, inancın amelle birlikte yaşantıya intikalini sağlayan dinin ahlaki boyutudur. Yüce Kitabımızda: "...Nerede olursanız olun Allah sizinle beraberdir..." (Hadîd, 57/4) "...Biz insana şah damarından daha

yakınız." (Kâf, 50/16) buyrulurken ihsan şuuru; Allah'a iman, itaat ve bağlılıkla ilişkilendirilmiş ve bunun hayatın her alanını kuşatması gereken bir bilinç ve yakaza hâli olduğu vurgulanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde ihsan çok geniş çerçevede ele alınmış, başta adalet ve doğruluk olmak üzere iffet, istikamet, cömertlik, merhamet gibi ahlaki kavramlarla beraber hayatın tamamını kuşatmıştır. Muhsinlerin özelliklerinden bahsedilirken "Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134), "Şüphesiz Allah, adaleti, iyilik yapmayı, yakınlarla yardım etmeyi emreder; hayasızlığı, fenalık ve azgınlığı da yasaklar..." (Nahl, 16/90) buyrulmuştur.

Ahlaki literatürde "iyiliklerde farz olan asgari ölçünün ötesine geçip isteyerek ve severek daha fazlasını yapmak" manasına gelen ihsan, adaletin de ötesine geçip gerektiğinde haklarından feragat etmektir. Adalet; borcunu vermek, alacağını istemektir. İhsan ise borcundan daha fazlasını vermek, alacağından daha azına razı olmaktır. (İsfehâni, Müfredat, "hüsn" mad.) Buna göre kişinin, vadesi geldiğinde alacağını istemesi adaletin gereğiiken bu konuda esneklik tanınması ihsandır. Resûlullah (s.a.s.), "Sizin en hayırlınız, borcunu ihsan ile (en güzel şekilde) ödeyeninizdir." (Buhari, İstikraz, 7) buyurmuştur.

İhsan, müminlerin yalnızca Allah ile olan ibadet ve ilişkilerini değil, anne

babasından başlamak üzere yetim, akraba ve diğer insanlarla hatta canlı ve cansız tüm mahlukatla iyi ilişkiler içerisinde olması gerektiğini ifade eden yüce bir erdemdir. Yüce Allah Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: "Allah'a ibadet edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Ana babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yanınızdaki arkadaşına, yolcuya, elinizin altındakilere iyilik edin..." (Nisâ, 4/36) Allah Resülû ise "Allah her işte ihsanı (güzel davranmayı) emretmiştir. Akrabalık konusunda faziletlerin en üstünü, seninle akrabalık bağlarını kesenle ilişkini sürdürmen, sana vermeyene vermen, sana kötü söz söyleyeni bağışlamandır." (İbn Hanbel, III, 439), "Komşuna iyilik yap ki mümin olasın." (Tirmizî, Zühd, 2) hadislerinde ideal mümin tavırının ne olması ve nasıl olması gerektiğini bizlere öğretir. "(Savaşta bile) öldüreceğiniz zaman öldürmeyi ihsan ile (işkence etmeksizin) yapın. Hayvan keseceğiniz zaman kesme işini ihsan ile yapın. Kesecek kimse bıçağını iyi bilesin ve hayvanı sakınleştirsin." (Tirmizi, Diyat, 14) buyurarak yaratılmışlarla olan tüm ilişkilerimizde nezaket ve rikkat üzere olmayı, yaptığımız ve yapacağımız her işi usulüne uygun ve sağlam bir şekilde yapmayı bizlere öğütler.

Aile içi haklar, boşanma, akrabalık, komşuluk, borç alıp verme, alışveriş, kısacası tüm muamelelerde iyilik ve ihsanı kuşanmak mümin olmanın gereğidir. Peygamber

yaparlarsa biz de iyilik yaparız. Zulmederlerse biz de zulmederiz diyen zayıf karakterli kimseler olmayın. Bilakis iyilik yaptıklarında insanlara iyilik yapmayı, kötülük yaptıklarında ise onlara zulmetmemeyi alışkanlık hâline getirin" (Tirmizi, Birr, 63) buyurur. Kur'an-ı Kerim'de; "İyiliğin karşılığı yalnız iyiliktir." (Rahmân, 55/60), "...Kim 'ihsan' derecesine yükselerek özünü Allah'a teslim ederse, onun mükâfatı Rabb'inin katındadır. Artık onlara korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir." (Bakara, 2/112) buyrulur muhsin olmanın Allah katındaki değeri ve mükâfatı bir kez daha dile getirilir.

Dinî ve ahlaki değerlerin giderek yozlaştığı şu dünyada ihsan üzere bir hayat yaşamak ne kadar da önemli! Yapmış olduğumuz tüm eylemlerimizi içten ve samimi bir şekilde, hiçbir karşılık ve menfaat gözetmeksizin sadece Allah için yapabilmek. Gerçek iyilik de bu değil midir zaten?

BİREYSEL FARKLILIKLAR İYİ BİR EVLİLİĞE ENGEL MİDİR?

■ Cihan ULUÇ

Çoğu kimse evliliğin benzerlerin işi olduğunu düşünür. Şüphesiz bu ifadenin doğruluk payı vardır.

Özellikle kırmızı çizgiler dediğimiz, anlam ve değer dünyamıza yakın (birebir aynı olmasa da) benzer kültür dünyasından, benzer dili konuşan birini eş olarak arıyoruz. Bu benzerlikleri karşı tarafta görmek, bizi seçim yapma hususunda rahatlatıyor. Ancak iki farklı dünyanın birbirine karışarak yeni bir dünya oluşturma macerası diyebileceğimiz evlilik söz konusu olduğunda benzerlikler gibi farklılıklar da kaçınılmazdır. İnsanın karmaşık ruh ve kişilik yapısı göz önüne alındığında aynılığı ve tüm noktalarda uyuşmayı beklemek pek gerçekçi görünmüyor. Bilhassa kişilik özelliklerinden kaynaklı

farklılıklar, kimi çiftler için bir renk, bir tamamlayıcı unsur olabilirken kimi çiftler için tartışmanın ve ilişkiden uzaklaşmanın bir nedeni olabiliyor.

Farklı Kişilik Özelliklerinin Dozu, Yaygınlığı ve Karşı Taraf Açısından Önemi

Kişiliğimiz, yaşamın ilk yıllarından itibaren adım adım oluşan, istikrarlı bir biçimde ortaya koyduğumuz örüntülerin toplamıdır. Kıskançlık, şüphecilik, duygusal hassasiyet, ilgi bekleme, duygusal istikrar, dürtüsellik, benmerkezlilik/ ötekimerkezlilik, sorumluluk, düzenlilik, cimrilik, çekingenlik, öfkeli, uysallık, itaatkârlık/baskınlık gibi özellikler kişiliğimizin bir parçası olabilir. Bu özelliklerin varlığı tek başına bir şey ifade etmez. Bunların bir

Farklılıkların kaçınılmaz olduğunu kabul edin. Siz ve eşiniz farklısınız. Fakat farklı olmak, kötü bir ilişkiye sahip olmanızı gerektirmez. Birbirinizi tamamlayan unsurlar hâline gelebilirsiniz.

problem hâline gelmesindeki unsurlardan biri dozudur. Örneğin şüphencilik, kişiliğinizin önemli bileşenlerinden biri olabilir. Eğer ki şüphencilik dozunda ve kontrol altında ise sizi kandırılmaktan, safdillikten ve dolayısıyla zarar görmekten korur. Sizi daha dikkatli kılar, tehlikelere karşı daha tedbirli olmanızı sağlar. Ancak aynı kişilik özelliği aşırıya kaçtığında sizi gereksiz yere alarma geçirir, güvensizliği körükler, kaygıyı alevlendirir, ilişkide olduğunuz kişiyi bezdirir ve bir şekilde zarar görmeneze yol açar. Kişilik özelliklerinin bir problem hâline gelmesinin diğer bir nedeni bu durumun yaygınlığıdır. Örneğin, karşı cinsle ilgili durumlarda şüphelenerek bir kıskançlık duygusuna kapılıyorsunuz ve bu sizi daha sorgulayıcı hâle getiriyor. Ancak ilişkinizin diğer hiçbir alanında bu yanınız ortaya çıkmıyor. Bunu yönetmek çok daha kolaydır. Eşinizin bu durumu kabullenmesi, tolere edebilmesi hatta saygı duyabilmesi daha kolaydır. Öte yandan, bu şüphencilik ve kıskançlık tutumunuz eşinizin hemcinsleri ile görüşmelerinden tutun da kendi çekirdek aile ilişkilerine, para harcama şekline, iş yapma biçimine kadar sirayet etmişse -tabiri caizse kanser hücreleri tüm bedene yayılmışsa- bu durumu yönetmek bir o kadar zor olacaktır.

Kişilik özelliklerinin ilişkilerde zorlayıcı bir mesele hâline

gelmesinin diğer bir noktası ise o durumun diğer eş için ne kadar önemli olduğudur. Yine şüphencilik üzerinden örneklendirmeye devam edelim: Eğer eşiniz özerkliğine düşkün bir karakter yapısına sahipse sizin şüphe ve kıskanma saikiyle sorduğunuz sorular, güvensiz ve sorgulayıcı duruşunuz karşı tarafta işgale uğramışlık hissi uyandıracak ve bu, onun için tolere etmekte zorlanacağı bir durum olduğu için ters tepecek, karşı tepki göstermesine yol açacaktır.

Değişebilir Özellikler ve Değişmesi Zor Özellikler

Klinik tecrübemden yola çıkarak çiftlerin bu iki konu arasında ayırım yapmakta zorlandıklarını ve bazı tartışmaların buradan çıktığını gördüm. Çiftler, değişmez ya da değişmesi oldukça zor olan özellikleri kabul etmek yerine değiştirmeye çalışıyor ve enerjilerinin önemli bir kısmını buraya harcıyorlar. Herhangi bir mesafe katedemeyince de buradaki hayal kırıklığı “Beni önemsemiyor, beni sevmiyor, eğer gerçekten seviyor olsa bu konuda değişirdi.” gibi kafa karıştırıcı çıkarımlara dönüşebiliyor. Değiştirilmeye çalışılan ve kabul görmeyen taraf ise kendisinde bir tuhaflık olduğunu düşünüyor, koşula bağlı sevilmiş ve bu ilişkinin yanlış gidene etiketle buruk bir biçimde bu ilişkiyi sürdürüyor ya da ilişkiden çıkış yolu arıyor. Bazı özellikler çok zor değişir ya da değişmez. Bunlar, kişiliğin

bir parçası olarak yıllar önce parça parça oluşmuştur. Bunlarla uğraşmak, enerjiyi boşa harcamak olabilir. Değişmesi zor özelliklere örnek olarak eşinizin yavaş konuşması, içe dönük olması, girişken olmaması, öfkeli ve çabuk yükselen biri olması gibi özellikler verilebilir. Ancak kişiler, bu özelliklerin üzerinde çalışırsa, destek alır ve eşiyile mutabakat sağlarsa bu meseleyi kendisi ve çevresi için daha makul seviyeye indirebilir.

Kiminle Evli Olduğunuzu Bilin

Evlilik sürecinde eşinizi gerçekten tanımak, kiminle evli olduğunuzu bilmek çok önemlidir. Evlenirken evliliğe ve eşimize dair birçok beklentiye sahip olabiliriz. Bazen zihnimizde oluşturduğumuz eş ve evlilik beklentisi profili ile gerçekteki durum uyuşmayabilir. Bu yüzden evlenmeden önce, eşiniz için önceden biçtiğiniz gömleği zorlamak yerine, ona uygun yeni bir gömlek dikmek daha doğru olabilir.

İlişkide Farklılıkları Kabul Etmek

İlişkideki farklılıkları kabul eden ve farklı bir açıdan bakmayı ifade edecek bir çift diyalogunu örnek olarak ele alalım:

“İyi ki benzer değiliz.” dedi Şeyma Hanım. “Eğer Adil de benim gibi çabuk kırılan, duygularını yukarıda yaşayan ve alıngan birisi olsaydı ne yapardık bilmiyorum doğrusu,

herhâlde ev kırıklar müzesi olurdu. Neyse ki o daha soğukkanlı, duygularıyla değil, mantığıyla hareket eden biri. Zor zamanlarda sakın kalabilmesi bana çok iyi geliyor. Ama itiraf edeyim, evliliğin ilk zamanlarında bunu donukluk ve duygusuzluk olarak yorumlardım ve çok zorlanırdım. Meğerse bu farklılığımız bir rahmetmiş. Ben onunla her geçen gün sakın kalabilmeyi, meselelere haddince önem vermeyi öğreniyorum. Demek böyle de yaşanabilirmiş diyorum.”

Adil Bey ise durumu kendi açısından şöyle ifade ediyor: “Evliliğimizin ilk yıllarında her şey bir tartışma konusu olabiliyordu. En ufak sözüme kırılırdı ve ne yaptığımı da tam olarak anlayamıyordum. Onu çok duygusal, mantıksız buluyordum. Sonra zamanla bu durumu aştık. Ben de ondan duyguları yaşamayı, ifade edebilmeyi ve hissetmeyi öğrendim. Yine onun kadar olmasa da evlilik öncesine göre duygusal konularda daha iyiyim artık. Böylece yaşadığımdan daha fazla keyif alabilmeye, daha derin ilişkiler kurabilmeye başladım. Ben şöyle bakıyorum: Bu ilişkinin iki kanadı var. Ben bu ilişkinin aklıysam Şeyma da bu ilişkinin kalbi. Tek kanatlı bir kuş nasıl uçamazsa bizim ilişkimiz de iki kanada ihtiyaç duyar.”

Yukarıda kurgulanan çift, ayrılık ve uzaklaşma vesilesi olabilecek bir farklılığı lehine çevirme konusunda

güzel bir örneklik sunuyor. Belki Adil Bey hiçbir zaman Şeyma Hanım gibi duyguları zirvelerde, derin ve dokunaklı yaşamayacak, fakat bunların tehlikeli olmadığını, hayatın başka bir biçimde de yaşanabileceğini görüyor, öğreniyor. Şeyma Hanım ise Adil Bey'den her şeyi üzerine alınmamayı, her şeyin kendisi ile ilgili olamayabileceğini öğreniyor. Böylece iki zıt kutup, ilişkisel alanda biraz daha ortaya çıkıyor ve iyileşme gerçekleşiyor. Yakın ilişkilerin iyileştirici ve dönüştürücü gücü bu tip nüanslarda yatıyor.

Bazen zihnimizde oluşturduğumuz eş ve evlilik beklentisi profili ile gerçekteki durum uyuşmayabilir. Bu yüzden evlenmeden önce, eşiniz için önceden biçtiğiniz gömleği zorlamak yerine, ona uygun yeni bir gömlek dikmek daha doğru olabilir.

Farklılıkları Yönetmek İçin Öneriler

Öncelikle farklılıkların kaçınılmaz olduğunu kabul edin. Siz ve eşiniz farklısınız. Fakat farklı olmak, kötü bir ilişkiye sahip olmanızı gerektirmez. Yukarıdaki örnek çiftte olduğu gibi, birbirinizi tamamlayan unsurlar hâline bile gelebilirsiniz. Farklılıkların önemi, günlük hayatı ne denli ve nasıl etkilediği, sizin ya da eşiniz için o durumun ne kadar kritik olduğudur. Eşinizin hoşlanmadığınız kişilik özellikleri bir mizaçtır ve size özel bir durum değildir. Bazen çiftler bu özelliklerin kendilerinin eksikliğinden, güçsüzlüklerinden, sevilmemekten ya da değersiz olduklarından dolayı ortaya çıktığını varsayarlar ve büyük anlamlar çıkarırlar. Bu da meseleyi işin içinden çıkılmaz hâle getirir. Yine, farklılıkları kabul edip yönetmek adına çözüm ve yol haritası çizmekte fayda var. Örneğin, eşiniz organize olmakta zorlanan birisi ve siz organize eden, çekip çeviren biriyse, iki gün sonra çıkacağınız tatil yolculuğu için hazırlığı siz organize edip eşinizle onun yapabileceği görevleri paylaşmak bir seçenek olabilir. Tüm bunlar olurken takdiri de atlamamak gerekir. Eşiniz normalde yapmakta zorlandığı bir konuda esniyor ve bu hususta gayret gösteriyorsa onun çabasını takdir edin, gördüğünüzü ve fark ettiğinizi ifade edin. Böylece köklü bir alışkanlığın değişmesi yolunda eşinize ve dolayısıyla ilişkinize destek olmuş olursunuz.

ÇOCUKLARDA PSİKOLOJİK SAĞLAMLIĞIN SOSYAL BECERİLERE ETKİSİ

■ **Hatice TOPKARAOĞLU**

Klinik Psikolog

Çocuklar için psikolojik sağlık; çevre ile uyum sağlama, duyguları fark edebilme ve zorlu olaylar karşısında işlevsel davranışlar gösterebilme yeteneğidir. Özellikle çocuk ve ergen suçlarının arttığı günümüzde, ebeveynlerin ruh sağlığının çocukların ruh sağlığı üzerinde büyük bir etkisi olduğunu biliyoruz. Araştırmalar, psikolojik olarak sağlam ve sosyal becerilere sahip çocukların toplumsal, ahlaki ya da hukuki suçlarla ilişkilendirilmediğini, sigara, alkol veya madde bağımlılıkları gibi olumsuz alışkanlıklardan uzak kaldıklarını göstermektedir. Diğer yandan suç işlemiş çocuk veya ergenlerin genellikle ailelerinden yeterli sevgi, ilgi ve şefkati alamadıkları, depresif duygu durumları yaşadıkları veya antisosyal kişilik özellikleri taşıdıkları görülmektedir.

Yenidoğan bir bebeğin gelişimi fiziksel, psikomotor, dil ve

psikososyal özellikler açısından değerlendirilir. Örneğin, altı aylık bir bebeğin becerileri ile on iki aylık bir bebeğin becerileri, ya da üç yaşındaki bir çocuk ile altı yaşındaki bir çocuğun becerileri farklılık gösterir. Çocuklar özellikle sosyalleşmeye başladıkları üç yaşından itibaren önce kendi duygularını, sonra başkalarının duygularını fark edebilme becerisini geliştirmeye başlarlar.

Bireyler kendi duygu ve düşüncelerini fark edebildiklerinde başkalarının duygu ve düşüncelerini de fark edebilir ve toplum içinde uyumlu davranışlar sergileyebilirler. Sosyal beceriler; topluma uyum sağlama, duyarlı olma, duygu ve düşünceleri ifade edebilme, alternatif çözümler üretebilme, plan ve organizasyon yapabilme, iş birliği ile çalışabilme gibi yaşam deneyimleriyle kazanılan davranışlardır. Yenidoğan bir bebek bu davranışları henüz edinmemişken her yeni

yaşta çocuklar deneyim ve gözlem yoluyla sosyal yaşam becerilerini geliştirmeye devam ederler.

Sosyal beceriler, toplumda uyum ve huzur içinde yaşamayı sağlar; kişilik ve davranışsal özelliklerin olumsuz yönde gelişmesini önler. Davranım bozukluğu, karşıt olma veya dürtü kontrol bozuklukları gibi sorunlarla mücadele eden çocuklarda psikiyatristler veya psikologlar, sosyal beceri terapileriyle bu yetilerin gelişimini desteklerler.

Bahsettiğimiz sosyal beceriler; konuşmayı başlatma ve sürdürülebilirlik, atılganlık, duygusal farkındalık, öfke ve dürtü kontrolü, sorun çözme, plan ve program yapma, grup içi uyum ve iş birliğidir.

İnsanı biyo-psiko-sosyal perspektiften değerlendirdiğimizde bireyin tüm özelliklerinin genetik, psikolojik ve çevresel faktörlerden oluştuğunu anlarız. Yenidoğan bir bebeğin sevgi, ilgi ve şefkatle

büyütülmesi, onun kendini değerli hissetmesine, başkalarını sevebilme ve uyumlu yaşayabilme becerilerinin gelişmesine katkıda bulunur. Öz farkındalığa sahip bireyler, öz güvenli ve öz saygılı olarak toplum içinde psikolojik sağlamlık ve sosyal becerilerle yaşamaya devam ederler.

Toplumsal, sosyal, hukuki ve ahlaki yaşamımızı düşündüğümüzde, psikolojik sağlamlığa ve sosyal becerilere sahip çocukların gelecekteki konum, iş ve görevlerinde bu özellikleri sürdürebildikleri görülür. Geniş bir perspektiften bakıldığında toplumun ahlakı, hukuku, ruh sağlığı ve sosyal davranışlarının birbirine

geçtiğini ve etkileşim içinde olduğunu görebiliriz.

Beyin gelişimi özellikle ilk yıllarda hızlı olmakla birlikte her yaşta devam eder. Davranışlarımızı kontrol etmemizi ve düşünerek hareket etmemizi sağlayan yürütücü işlevler bu süreçte önemli rol oynar. Bu beceriler, bir eyleme geçmeyi, eylemi gerçekleştirirken olabilecekleri öngörebilmeyi, dürtüsel davranmamayı, plan ve organizasyon yapmayı sağlar ve beynin ön bölgesi olan pre-frontal lobun yetişkinliğe kadar gelişimi sürer. Bu nedenle öncelikle çocuklara temas eden bireyler olarak bu becerilere sahip olmamız gerekmektedir.

Peki gerek içinde bulunduğumuz gerekse gelecek nesillerden sorumlu olduğumuz bilinciyle öz farkındalığa, psikolojik sağlamlığa sahip ve sosyal

becerileri olan ahlaklı, bilinçli, saygılı ve uyumlu çocuklar yetiştirmek için neler yapabiliriz?

- Öz farkındalık, öz güven ve öz saygılı çocuklar yetiştirebilmek için onlara kendilik bilincini yerleştirmek gerekmektedir. Sürekli eleştirilen çocuklar bu bilinci geliştiremeyeceklerdir. Bu sebeple çocukların yapabildiklerine odaklanmak, yeterlilik ve değerlilik duygularını geliştirmek, eleştiriden uzak bir tutum sergilemek gerekmektedir.

- Sevgi, şefkat ve empati ile yaklaştığımız çocuklarda, diğerlerine bu yaklaşımı sergileme eğilimi görülecektir. Tüm canlılara gösterdiğiniz duyarlılık, çocuğunuzun da daha duyarlı bir birey olmasını sağlayacaktır.

- İnsan sosyal bir varlıktır; sosyalliği korumak, toplumsal, kültürel, dinî ya da ahlaki kuralları edindirmek, sosyal hayatın içindeki deneyimlerle gerçekleşir. Kişi, çevresindeki beş kişinin ortalaması kadarını yansıtır; sizin ve çocuğunuzun çevresindeki kişiler kimler ve siz bu ortalamadan memnun musunuz?

- Gelişimi için çalışılan kasların hacmi artar ve artan hacimle birlikte güç kazanılır.

Kendiniz ve çocuğunuz için hangi becerilerin gelişmesini istiyorsanız o becerilere yatırım yapmayı ihmal etmemelisiniz.

GÖNÜL KÖPRÜSÜ

■ Şerife DOĞAN

Güneşin yavaş yavaş doğduğu, günlerin birbirine benzediği Anadolu'nun kırsal bir köyünde yaşıyordu Ayşe Kadın. Köylerde hayat erken saatlerde başlar. Ayşe Kadın, o sabah da erkenden kalkıp önce sobayı yaktı, üzerine çaydanlığı koydu. Sonra köy çeşmesinden evinin içme suyunu getirdi. Her sabah kahvaltıyı özenle hazırlardı. Eee dile kolay, otuz yıla yakın devlet hastanesinde hasta bakıcı olarak çalışıp birkaç ay önce de emekli olmuştu. Evinde uzun uzun kahvaltılar hiç yapamadı. Hep bir telaşı, hep bir koşuşturması vardı. Emekliliğinin tadını kocası Metin'le bol bol çay sohbetleri ederek çıkarıyordu. Metin'le birbirlerine olan sevgileri, saygıları dışarıdan bakan biri tarafından hemen fark edilirdi. Yıllar öncesinde dillere destan olmuştu sevdaları. Ayşe'nin rahmetli babası "Bu fakire vermem güzel kızımı." demişti. Çok şükür eş dost araya girip gönlünü yapmıştı. Gerçi hayatı babasının dediği gibi kıt kanaat geçinerek sürmüştü. Hasta bakıcılık işini de babası ayarlamıştı. Kar kış, yağmur çamur demeden, bir gün bile mesaisini aksatmadan yıllarca

çalıştı. Küçük yerlerde daimi iş bulmak çok zordu. Ayşe Kadın da elindeki işin kıymetini her daim bildi. Hayattan çok şey istemiyordu. Gönlünün huzuru, ağzının tadı yerinde olsun yeterliydi ona.

Metin bu dağ köyünde bulunduğu her işte çalışır, ailesinin geçimine katkıda bulunurdu. İyi bir iş için gurbete gitmek gerekliydi. Ne kendisinin ne de Ayşe'nin gönlü vardı gurbete. Belki maddi imkânları yetersizdi ama yuvaları şendi. İki oğulları vardı; Şükrü ve Orhan. Şükrü evlenip İstanbul'a göç etmişti. Çok şükür huzuru yerindeydi. Orhan da iki yıl önce Meryem'le evlenmişti. Meryem sessiz sakin, kendi hâlinde bir kızdı. Çocuklarının olmasını, yuvalarının şenlenmesini beklerken aniden çıkan sinsi bir hastalığa yakalanmıştı. Ayşe Kadın, gelinini hastalığının başından itibaren çalıştığı hastaneye çok getirip götürdü ama nafile. Bu kötü hastalık Meryem'in tüm vücudunu sarmıştı. Altı ay kadar önce de sabaha karşı emanetini Yüce Yaradan'a teslim etmişti. Ayşe Kadın kendi evladını kaybetmiş gibi çok üzüldü, ağladı. Elden ne

gelirdi ki giden dönmüyordu. Günler geçip gidiyor ama oğlu Orhan bir türlü kendini toparlayamıyordu. Güçten, takatten düşmüştü. İşini de aksatıyordu. Gözünün önünde evladının erimesi Ayşe'yi kahrediyordu.

Metin, ahırdaki hayvanları yemleyip gelmişti odaya. Sobanın arkasına oturdu, takkesini çıkardı. Ne olacaktı bu oğlanın hâli? Ayşe'nin yer sofrasını kurmasına yardım etti. Yıllarca hanımı çalıştığı için evdeki işlerin hep bir ucundan tutardı.

Orhan'ın amca oğlu çerçilik yapıyordu. Küçük köylerin her türlü ihtiyaçlarını karşılayan tuhafiyeye benzeri bir arabası vardı. Orhan da ona zaman zaman yardım ederdi. O gün Orhan uzak bir köye mal götürülecekti. Kahvaltısından üç beş lokma ağzına atıp evden ayrıldı. Gittiği köyde arabanın sergisini açtı. Kadınların rahat bakması için bir köşeye çekilmişti. Anadolu'nun köylerinde haberler hızlı yayılırdı. Alışverişe gelen Leyla da duymuştu Orhan'ın eşinin vefat ettiğini. Leyla uzun uzun bakarken Orhan'a, göz göre

geldiler. Orhan da dikkatlice baktı. Bu kızın gözlerinde ışık vardı. Acaba Orhan'ın hayatına da ışık verebilir miydi? Orhan kalbinde bir dalgalanma hissetti. Bundan sonra her şey hızlıca gelişmişti. Orhan bu küçük köye daha sık gelmeye başladı. Bir yolunu bulup Leyla ile buluştu. Ona karşı hissettiklerini usulünce söyledi, kederli hikâyesini anlattı. Leyla "Ben zaten duymuştum." dedi. Ama Leyla'nın da anlatacakları vardı. Babası küçük yaşta zorla bir adamla evlendirmişti onu. Çok çile çekmişti. Bu kaba adama daha fazla dayanamayıp yanına üç yaşındaki kızını da alıp köyüne dönmüştü. Leyla "Kızımın beraber beni kabul edersen evlenebilirim." dedi. Orhan hiç tereddüt etmeden "Beraber büyütürüz onu." diye cevap verdi.

Ayşe Kadın, oğlunun yüreğindeki kıpırdanmaların farkındaydı. Orhan'ın yüzüne renk, adımlarına güç gelmişti. Bir ikinci vakti Orhan annesine açıldı. "Anne ben Leyla diye bir kız sevdim. Ama başından bir evlilik geçmiş, küçük bir kız var." dedi. Ayşe zaten bu konuşmayı bekliyordu. Ufak ufak haberlerini almıştı, Leyla'yı da araştırmıştı.

Kocasına çay sohbetlerinde duyduklarını anlatıyor, nasıl yaparız düğünü derneği diye sohbet ediyorlardı. Metin yüzünde gülümseme ile kafasını sallayarak dinliyordu. Zaten duygularını çok belli edemezdi ama çocuğunu uzun zamandan sonra ilk defa mutlu görüyordu. Ayşe, yaşadığı küçük köyün çok ilerisinde irfan sahibi bir Anadolu kadınıydı. Oğlunun mutluluğunun etrafta edilecek bir iki laftan, sözden daha değerli olduğunun farkındaydı. Orhan'a "Oğlum, sen sevdandan eminsen bizim

için sorun yok. Çocuğuyla birlikte başımızın üstünde yeri var." dedi. Ayşe, hayırlı işlerde acele etmek gerektiğini biliyordu. Kocasıyla istişare etti. İmkânlarının elverdiği ölçüde yuvalarını hazırlayıp düğünlerini yaptılar.

Ayşe Kadın gönlünün huzura erdiğini hissediyordu. Çok şükür Orhan'ı da mutlu bir çatıya kavuşmuştu. Zorlu çalışma hayatından sonra bağ bahçe işleriyle uğraşmak Ayşe'nin en büyük eğlencesiydi. Gelini Leyla ile beraber bahçeyi çekip

çevirerek günleri geçiriyordu. Leyla'nın kızı Zeynep evin neşe kaynağı olmuştu. Kara gözlü, esmer tenli bu kızın yüzünden tebessüm eksik olmuyordu. Ayşe ninesi konuya komşuya, düğüne, mevlide giderken Zeynep'i yanından hiç ayırmıyordu. Onun yaşama sevincini artırmıştı. Kendisinin kızı yoktu ama Rabb'im torun tadında Zeynep gibi akıllı bir kız çocuğu nasip etmişti.

Yaşadığı köyde Ayşe öncü bir konumdaydı. Köy halkı tarafından çokça saygı ve hürmet gören, görüşlerine değer verilen biriydi. Âdeta bir yardım derneği gibi çalışırdı. Kimin neye acil ihtiyacı var bilir, evlenen her kızın çeyizine küçük de olsa katkı sağlar, askere gidenin cebine para koyar, doğan her bebeğe hediye hazırlayıp götürürdü. Çalıştığı hastanedeki arkadaşları da hayır hasenat yapmak istediklerinde hiç tereddüt etmeden Ayşe'nin kapısını çalar, verdiği adrese giderdi.

İnsanoğlu zorluklarla her daim sınanan bir varlıktı. Hayat bir ağacın yapraklarının değişimi gibi akıp giderken hazan mevsimi çalmıştı kapılarını. O gün sabahın erken saatlerinde Orhan'ın kalp krizi geçirdiği haberini komşuları söylemişti. Orhan hastaneye bile ulaşmadan yolda vefat etmişti. Her şey ne kadar hızlı gelişmişti. Ayşe sanki kör kuyulara düşmüş gibiydi. Yüreğindeki yangın tarif edilemezdi. "Ah ahhh!" diyordu, başka bir şey

diyemiyordu. Sanki bir gecede on yaş almıştı. İçindeki acıyı dağa, taşa haykırarak istiyordu ama hiç sesi çıkmıyordu. Zeynep, Ayşe ninesinin yanından yamacından hiç ayrılmıyordu. Elini tutuyor, gözünün yaşını siliyordu. Onun da içinde fırtınalar kopuyordu. Yıllardır kendisine babalık yapan iyi kalpli bu adamı bir anda kaybetmişti. Annesi ayrı perişan, ninesi ayrı.

Günler akıyordu artık Ayşe'ye. Bahçede, dağda, taşta hep ağladı ama gözyaşını Zeynep'le Leyla'ya göstermemeye çalıştı. Metin'le mutlu çay sohbetleri artık yoktu. Sessizce, dertli dertli çaylarını yudumluyorlardı. Ama Zeynep'i görünce ikisinin de yüreği aydınlanıyordu.

Zeynep verilen hiçbir emeği zayı etmeyen, derslerinde çok başarılı bir çocuktu. Büyüyüp liseyi bitirmişti. Üniversite sınavında öğretmenlik bölümünü kazandı. Onun nahif kişiliğine uygun bir meslekti. Çok şükür okulunu bitirip köyüne yakın ilçelerden birine atanmış, ailesinden uzağa düşmemişti. Kan bağı ile değil can bağı ile bağlıydı dedesine ve ninesine. Birkaç yıl sonra da Zeynep köyde sevilen, saygı gören bir ailenin oğlu ile evlenip yuva kurdu. Ayşe oğlunun emaneti olarak gördüğü bu kızın köklerinin çok sevdiği köyüne bağlanmasından dolayı mutluydu.

Ayşe Kadın, Orhan'ın vefatından sonra kendini daha da çok hayır işlerine

adadı. Çevre köylerdeki ihtiyaç sahiplerine ulaştı. Gönül yangınını başkalarına yardım ederek söndürüyordu. Yardım edilecekler listesini kendisi hazırlıyor, kaymakamlığa bizzat teslim ediyordu. Ayşe, Zeynep'in hayatına kandil olduğu gibi başka kız çocuklarının hayatına da dokunmak istiyordu. En yakın komşusu Ayşe'ye sürekli "Ahretlik, Zeynep'e öyle güzel sahip çıktınız ki bu, hayrat olarak size yeter." diyordu. Ayşe, Anadolu'nun küçük bir köyünde dahi öngörü, merhamet, yardımseverlik duyguları ile neler yapılabileceğinin en güzel örneklerini sergiliyordu. İhtiyacı olan herkes için ışığını canlı tutmuştu. Dünyada iz, kalpte tatlı bir his bırakmanın en güzel yolunun yetimin elinden tutmak, bir öğrenciyi okutmak olduğunu görmüştü. İnsanoğlu sadece kendi sorunları ile ilgilenirse dibe doğru iniyor, karayı bulamıyordu Ayşe'nin aydınlığı kullanmaktaki becerisi galiba karanlığı yaşamamasından ileri geliyordu.

Zeynep ne zaman bir köprü görse hep Ayşe ninesini anımsıyordu. Çünkü Anadolu'nun bu irfan sahibi bilge kadını kim bilir kaç gönül köprüsü yapmıştı. Zamanın dokunduğu hiçbir şey sular altında kalmıyordu. Zeynep, Ayşe ninesinin kendisi için yaptıklarının farkındaydı. Öğrencilerine her zaman tekrar ettiği bir cümle vardı. "Uzun bir şimdide kısa bir ömür yaşıyoruz. Fâni dünyada iz bırakmak istiyorsak hepimiz gönül köprüleri inşa edelim."

NE UĞURLU KUTTUR İNSANA İYİ ADI

■ Gülşen ÜNÜVAR

Dinle kutlu insan!
Selam ve hürmetle mektubuma başlarım. Selamın sevabı büyük, hürmetin de evlat. Sanma ki hürmet büyükten küçüğe, zayıftan güçlüye, çocuktan yetişkindir. Hürmet, insandan insana; insandan tüm kâinatadır. Yuvasına yetişmekten başka hiçbir kaygısı olmayan karıncayadır bazen. Kimseye zararı ziyarı dokunmayan ama doğa için elzem bir taşadır kimi zaman da. Saymakla biter mi sanırsın hürmete değer nesnelere? Bitmez evlat, insanoğlu baktığını görebildiği müddetçe her an hürmet edecek yeni şeyler fark eder.

Hâl hatır sorar, sıhhatinin âlâ olmasını dilerim. Beni soracak olursan, eski derisini soyunup yeni derisini kuşanma hayalleri ile uykuya dalan güz yapraklarından hâlliceyim. Kabuğunu toprağa bırakıp kendine yine kendisi yorgan olan huş ağaçlarının gözleri gibi sakım. İnsanın tabiatı da işte böyle değişkendir evlat. Mevsime göre hâl alan yapraklar gibi, iklime göre kabuk değiştiren ağaçlar gibiyiz velhasıl. Değişmek değil aynı kalmaktır bana göre abes olan. Gün geceye döner, ay değişir. Tan aydınlığa döner, gün değişir. Dünya döner, an değişir. Var mıdır şu âlemde aynı kalan? Zaman gelir, kurduğumuz cümleler yabancı gelir bize. Çünkü değişmiştir bakışımız, görüşümüz, izleyişimiz. Misal, aç bak bakalım sana gönderdiğim ilk mektuba. Ya da şöyle üç beş yıl öncesine git yaşantının. Daha net göreceksin kastım olan o farklılıkları. Noksanlık veyahut ayıp değildir olaylara belirli bir

yönden bakarken bir de başka yönden bakma ihtiyacı. **Kusur değil bak benim değişkenliğim. Ben hep yeni şeyleri seçerim.*** Yeni bakış açıları sana daima zenginlik sunar zira. Gel sana küçük bir hikâye anlatıvereyim konunun tam burasında.

Zamanın zamana göre geçtiği zamanların birinde, yüksekçe bir dağın heybetini izlemek için dört adam dört yana oturur. Biri gün doğusuna, biri gün batısına, biri şimale, biri de son olarak güneşin en tepede olduğu cenup tarafına geçmiştir. Gün geceye dört kere döner, gece sabaha dört kere erer. Dört gün yıldızları izleyip türlü hayal kurdularsa dört gün de güneşe bakıp gözleri kamaşır. Dört günün sonunda bir araya gelen adamlar başlarlar gördüklerini anlatmaya. Herkes gördüğü şeyden o kadar emindir ki kimse diğerrinin doğru söylediğine inanmaz. Biri der ki bu dağın yamaçları çok soğuk, tabiatı da bu yüzden kıraç. Diğeri der ki hayır, bu dağın yamaçları çok sıcak, güneş bütün cömertliği ile bitkileri ihya ediyor, orman sık, bitkiler coşkulu, çiçekler rengârenk. Öteki söze girer; bana göre bu dağın yamaçları ılık, güneşin doğması ile hemen yükselip kaybolması bir oluyor. Tam hava ısınacakken dağın arkasına kaçıveriyor güneş. Beriki şaşırır, der ben bunların hiçbirine şahit olmadım. Güneş şu yüce dağın tam tepesinden yüksekçe görünüyor, sonra da hızlıca batıyor. Ne ısınabiliyorum yeterince ne de gün ışığının bir faydası oluyor gözlerime.

Dört adamın dördü de farklı konuşur, farklı anlatır ve en doğruyu kendisi biliyor sanır. Diyar diyar dolaşım yaşadıklarını, gördüklerini ve öğrendiklerini anlatırlar insanlara. Dinleyenlerin kafası karışır, olmaz derler, her biri ayrı konuşur bunların. Bir gün o civardan bir gezgin geçer. Anlatılanları dikkatle dinler ve şöyle bir öneri getirir o dört adama; ben şimdi size ne söylesem yalan gelir, iyisi mi siz yine gidin ve yine o heybetli dağı dört gün dört gece izleyin. Ama bu kez ayrı yönlere oturup her gün birbirinizle yer değiştirin der. Dört adam dört günlük yeni bir macera için yola koyulur. Gezginin tarifine göre otururlar, izlerler, yer değiştirirler. Bakarlar ki dört kişinin dördü de haklı. Dağın her yanının kendine göre bir iklimi var, ormanı, çalısı, ırmağı, toprağı, şelalesi var.

Değişmek değil aynı kalmaktır bana göre abes olan. Gün geceye döner, ay değişir. Tan aydınlığa döner, gün değişir. Dünya döner, an değişir. Var mıdır şu âlemde aynı kalan? Zaman gelir, kurduğumuz cümleler yabancı gelir bize. Çünkü değişmiştir bakışımız, görüşümüz, izleyişimiz.

Gerisin geri döner adamlar ve diyar diyar dolaşım gördüklerini anlatırlar. Bu kez hepsinin attığı taş aynı yere gider. Dinleyenlerin içi rahat eder. Kimse de demez ki bu insanların bir dediği bir dediğine uymuyor. Önce ak dediğine şimdi kara diyor! Hayır, bu tutarsızlık değil, aynı şeye farklı bakış açılarından bakmaktır.

Bu böyledir evlat; insan değişir, gölge değişir, iklim değişir. Değişmeyen şey gönül güzelliğidir. Öz güzelliğidir. Insandan insana uzanan sevgi köprüsüdür aynı kalan. Sevgiyle anılmasıdır kişinin bin yıl sonra bile. **Ne uğurlu kuttur insana iyi adı.*** Ne uğurdur hürmetle anılan sanı. Budur işte asıl servet, değişmeyen ve değişmemesi gereken hikmet.

Bu hikmeti bulabilmek, bulunca fark etmek ve samimice kucaklamak da nasip işidir evlat. Hürriyetine düşkün küçük bir kuş gibi düşün bunu; **Gelir kut, tutamazsan gider. Mal verir, yiyemezsen alır.*** Pişmanlık ne çare, göz, gördüğü ile kalır. Sana gelen kutu sımsıkı tut ve bağrına bas.

Bugün de yazdık, söyledik, ünledik. Gecenin tam yarısını ettik, fenerin ışığı söndü sönecek. Uyku desen, nicedir uğramaz gözlerime. İhtiyarlık böyle bir şey işte evlat, az uyur çok düşünürsün. Düşündükçe çözülür gider dimağında bir yumak, renkleri renklere karıştırır yeniden bir düşünce örersin sonra. Var desenini sen belirle. Selametle...

***Kutadgu Bilig**

DURMA, DEVAM ET!

■ Muhammed Kâmil YAYKAN

*Harekete kimse mâni olamaz...
Âşık Veysel*

Rahman suresinin 29. ayetinde “O her an yaratma hâindedir.” buyuran Allah, Hâlik’tır; yaratır da yaratır. Bu yaratım her an, her saniye durmaksızın devam eder. Ezelden ebede de sürer gider. Yaratmak bir hareket işidir. Her şey aslında her an hareket hâindedir. Bundandır ki duramayız biz insanlar da yerimizde. Tıpkı Dünya’mız gibi, o da daima hareket hâinde.

Açılışı farklı yaptık bu ay. Farklı bir hareketle yazıya başlayalım dedik. Bu ayki konumuz Dünya’nın hareketleri üzerine olacak zira. Baş döndürücü bir yolculuğa çıkmaya hazırsanız başlıyorum soruları sormaya: Dünya dönüyor da biz neden hissetmiyoruz? Ya dönmese ne olur? Hareketsizlik gerçekten mümkün mü? Peki biz durduğumuzda gerçekten duruyor muyuz aslında?

BİLİYOR MUSUNUZ?

Önce bazı temelleri yerine yerleştirmek lazım. Başımız gerçekten dönmüyor mu???

- Dünya saatte yaklaşık 1650 km hızla kendi eksenini etrafında soldan sağa doğru dönmektedir. Yani aslında saniyede yaklaşık 460 metre yol alıyor. Bitmedi.
- Biraz daha sıkı tutunun. Çünkü Dünya, Güneş etrafında da dönüyor. Hem de saatte tam tamına 107 bin km hızla. Yani hareket ediyoruz her birimiz, saniyede yaklaşık 30 km boyunca. Yine bitmedi.
- Güneş de Samanyolu Galaksisi içinde dönüyor, kendi yörüngesi boyunca. Asıl hız burada. Güneş, saatte 720 bin km hızla ilerliyor bu yörüngede. Yani bizleri de sürüklüyor peşinden bir o kadar hız içinde. Bu da saniyede 200 kilometrelik bir mesafeye tekabül ediyor.

YA DURURSAK...

- Asıl felaket durduğumuz anda başlıyor işte. Şimdi hayal edin, bir arabada veya otobüstesiniz ve fren yapıldı. Hepimiz biliriz o durma anındaki sarsıntıyı. Hareket yasasının temel prensiplerine göre anlık da olsa hareket ederiz ve sarsıntıyı bu yüzden hissederiz.
- Şimdi bir simülasyon tasarlayalım ve Dünya'yı bir anda durduralım. Yerküre durur durmasına ama atmosfer yani hava küre durmayacaktır bir anda. Tıpkı arabanın içindeki yolcular gibi devam edecektir hareketine. Simülasyonlar kara yüzeyinde bulunan her şeyin yani insanların, binaların hatta ağaçlar ve kayaların atmosfer tarafından süpürüleceğini söylüyor bizlere.
- Kendimizi düşünelim şimdi bir de. Yorgun bir günün ardından döndük eve, oturduk kanepeye. Durduk mu şimdi? Vücudumuz da durdu mu acaba?

İNSAN DA DÜNYA GİBİ DEĞİL Mİ ASLINDA?

- Şimdi kendimizden örneklerle devam edelim. Sonra bu örnekleri önce Dünya sonra kâinat boyutunda düşünelim. İnsan tam anlamıyla ne zaman durur?
- Sonda söyleyeceğimizi başta söyleyelim. İnsan, maalesef hayatı sona erdiğinde durur. Gerçek anlamda durmaktan bahsediyoruz burada. Tabii ruh müstesna. O, öz yurduna dönmek için çoktan düşmüştür yollara.
- Kalbimiz her gün binlerce kez çarpıyor, biz yürüsek de uyusak da. Damarlarımız litrelerce kan taşıyor anne karnındaki ilk anımızdan bu yana. Veya hücrelerimiz yenileniyor her an, yani bir yaratılış hâlindeyiz hiç durmadan.
- Bu yüzdendir ki "İlk Muharrik" olarak nitelendirilir Yüce Yaratıcı. Yani harekete ilk geçiren. İlk kez "Ol!" diyen. Ondan sonrası zaten hepimizin malumu. Olmakta her an, her şey, hiç durmadan. Hem küçücük bedenlerimizin içinde hem de uçsuz bucaksız gökyüzünde. Dolayısıyla kimse mâni olamaz harekete.

ÖYLEYSE...

Öyleyse bize düşen, eşyaya bu nazarla bakmak ve yaratılmış her nesnenin bir hareketi olduğunu anlamak. Çünkü bitmeyecek hareket. Hareket bitmedikçe de bize düşen ödevler devam edecek.

Ayetle başladık, yine ayetle bitirelim. İnşirah suresinin 7. ayetinde şöyle emrediyor Allah bize: "Öyleyse, bir işi bitirince diğerine koyul."

ŞİDDETE KARŞI MERHAMET

■ **Zehra TUNCEL**
DİB Başkanlık Vaizi

Peygamberimiz (s.a.s.) en samimi destekçileri olan sevgili eşi Hz. Hatice'yi ve amcası Ebu Talib'i kaybettikten sonra İslam'ı tebliğ etmek amacıyla Zeyd b. Hârise (r.a.) ile birlikte Taif'e doğru yola çıktı. Taif halkı İslam'ı kabul etmedikleri gibi Peygamberimizi incitecek davranışlar sergilediler. Zeyd, Allah Resulü'nü korumak için vücudunu siper etmesine rağmen Peygamberimizin ayakları yaralandı ve yol kenarında bir üzüm bağına sığındılar. Olayın devamını Sevgili Peygamberimiz şöyle anlatır: "Hüzünlü ve kederli

bir şekilde yola düştüm gideceğim yere doğru. Mekke yakınlarında bulunan Karnu's-seâlib denilen yere geldiğimde başımı gökyüzüne kaldırdım. Bir de ne göreyim? Başımın üstünde beni gölgeleyen bir bulut duruyor. Dikkatli bakınca üstünde Cebrail'i gördüm. Bana seslendi: 'Allah, kavminin sana cevabını ve seni reddetmelerini işitti. Dilediğini emretmen için sana dağların idaresi ile görevli meleği gönderdi.' Sonra dağlar meleği seslendi: 'Ey Muhammed, işte ben emrindeyim. İster misin şu iki yalçın dağı onların üstüne yıkayım?' Âlemlere

rahmet olarak gönderilen Sevgili Peygamberimiz kendisine ve diğer müminlere onca zorluk yaşatan kavmini merhametinden mahrum bırakmayarak meleğe, "Hayır, ümit ediyorum ki Allah onların soyundan sadece Allah'a ibadet eden ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmayan bir nesil çıkaracaktır." (Buhârî, Bed'ü'l-halk, 7) cevabını vermişti.

Peygamberimizin bu davranışının ve merhametinin kaynağı neydi? Merhamet deyince ne anlamalıyız, bu duygu hangi alanlarda ve nasıl uygulamaya dönüşür, aile ve topluma nasıl yansır,

merhametli olmak öğrenilen bir şey midir, merhametli olmak insana ne kazandırır, merhametsizliğin sonuçları ve zararları nelerdir? Bu yazımızda bu sorulara cevap arayacağız.

Merhamet Deyince...

Tüm kavramlar gibi merhametin de pek çok tanımı vardır. Türk Dili Kurumu merhameti “Bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma” ifadeleriyle tanımlar. İngilizcede ise merhametin karşılığı olarak kullanılan “compassion”

kelimesinin kökeninde Latince’de “birlikte acı çekmek” anlamına gelen “compati” sözcüğü yer alır.

Oysa merhamet, acıma ve üzüntüden ibaret bir duygu değildir. Merhamet, esirgemek ve şefkat etmektir; acımak ve insafılı davranmaktır, kalp inceliği ve gönül yumuşaklığıdır. Acımanın, sevgi duymanın ve şefkat beslemenin ötesinde bir bakış açısını, ahlaki bir duruşu ve zihin kodunu ifade eder. Merhamet hissi, muhatap olunan kişiyi öncelikle bir insan olarak kabul etmeyi, anlamayı ve onun tarafından

Merhametsizlik,
kişinin
merhametin
kaynağı olan
Rabb’i ile ilişkisini
güçlendirmesiyle
deva bulacak
bir derttir.
Merhametsiz bir
kalbin ilk kurbanı
kendisidir.

da anlaşılmayı mümkün kılar. (Kemal Sayar, *Merhamet*, Kapı Yay., İstanbul 2019) Merhamet, Allah'ın Rahman isminin bir yansımasıdır. "O, kendi üzerine rahmeti yazmıştır." (En'am, 6/12) Başka bir ayette Yüce Allah "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır." buyurmaktadır. (Ar'âf, 7/156) Bu, rahmetin yalnızca bir duygu olmadığını, Allah'ın sonsuz merhametinin her şeyi kapsadığını ifade eder. "Allah Teâlâ rahmetini yüz parçaya ayırdı, doksan dokuz parçasını yanında alıkoydu, bir parçasını ise yeryüzüne indirdi. İşte yaratılmışların tamamı bu bir parça rahmet sebebiyle kendi aralarında merhametli davranırlar.." (Buhari, Edeb, 19)

Bireyden Aileye, Aileden Topluma Merhamet

Kur'an-ı Kerim, inananların birbirleriyle ilişkilerinde rahmeti esas almalarını öğütler (Fetih, 48/29). Kurtuluşa ermek için bu yeterli midir? Olmadığını Beled suresinden (90/17) öğreniyoruz: "Sonra iman edip birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve merhameti öğütleyenlerden olmaktır." Peygamberimiz, "Merhametliler var ya, işte Rahman onlara merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki Yüce Allah da size merhamet etsin." (Ebu Davud, Edeb, 58) ifadesiyle insanın merhametli olma sorumluluğuna işaret eder. Bireysel ve toplumsal hayatta merhamete dair atılacak her adımın ilahi bir karşılık bulacağına, bir diğer ifadeyle yaratılanlar arasındaki merhamet ilişkilerinin

yaratana uzanan bir boyutu olduğunu hatırlatır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) kendisi de bir merhamet timsalidir. Rabb'imiz her hâliyle inananlar için en güzel örnek olan Peygamber Efendimizin kâinat için rahmet vesilesi olduğunu "Ve seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." (Enbiyâ, 21/107) buyurarak belirtmiş ve müminlere karşı çok şefkatli, merhametli olduğuna vurgu yapmıştır. "Andolsun, size içinizden öyle bir peygamber gelmiştir ki, sizin sıkıntıya uğramanız ona ağır gelir, size çok düşkündür, müminlere karşı şefkat ve merhamet doludur. (Tevbe, 9/128)

Aile fertlerinin birbirlerine karşı ilişkilerine merhameti nasıl yansıtacağı konusunda eşleri, çocukları ve torunlarıyla olan ilişkileriyle ümmetine en müstesna model olan da Sevgili Peygamberimizdir. O da aile hayatında zorluklar yaşamış, eşleri maddi konularda bazı taleplerde bulunduğu bile kısa süreliğine onlara dargın kalmakla yetinmiş, en küçük bir merhametsizlik göstermemiştir. (Müslim, Talâk, 30) Eşlerinin hatalarına şahit olduğunda onları güzellekle uyarmıştır.

Ashabına da bu yönde tavsiyelerde bulunmuş eşlerinin hatalarına takılıp kalmak yerine onların olumlu yönlerini öne çıkarmalarını tavsiye etmiştir. "Mümin bir kimse, eşine nefret beslemesin. Çünkü onun bir huyunu

beğenirse de hoşlanacağı başka bir huyu mutlaka vardır." (Müslim, Radâ', 61)

Dinimizin aile modelinin temelinde sevgiyle birlikte merhamet yer alır. (Rûm, 30/21) Çünkü merhamet ile sevgi arasında güçlü bir bağ vardır. Merhametli olmayı ahlaka dönüştüren insan, sevgi duyduğu ve Allah'ın emaneti olan eşini, evladını, büyüklerini incitemez. Merhametin tezahürlerinden biri de çocuklara güzel muamele etmek, onlara sevgi ve güven dolu bir ortam sağlamaktır. Kendisini Hz. Hasan'ı öperken görüp on çocuğundan hiçbirini öpmediğini belirten Akra b. Habis'e "Merhamet etmeyen kimseye merhamet olunmaz." (Buhari, Edeb 18) hatırlatması yapan Sevgili Peygamberimiz bu gerçeğin altını çizer.

Ailede merhamete en çok ihtiyaç hisseden bireyler yaşlılardır, bilhassa bakıma ve özel ilgiye ihtiyacı olan büyükleri bu ilgiden mahrum bırakmak merhametsizliktir ve Rabb'imizin razı olmayacağı bir davranıştır. Üzerinde onca emeği olan büyüklerinin dünya ve ahiret iyiliği için dua etmek merhamet dolu bir yüreğe işaret eder. "Onlara merhametle ve alçak gönüllülükle kol kanat ger. 'Rabb'im! Onlar nasıl küçüklükte beni şefkatle eğitip yetiştirdilerse şimdi sen de onlara merhamet göster' diyerek dua et." (İsrâ, 17/24)

Ailede Merhamet Eğitimi

Merhamet her insanın yaratılıştan sahip olduğu

potansiyel bir güçtür, davranışa dönüşmesi eğitimle gerçekleşir. Desteğe ihtiyacı olan aile bireylerine yardım teklif ederek, onların duygularına önem verip onlara karşı sabırlı olarak, endişelerini gidererek, üzüntülü anında onu teselli ederek, aile büyüklerine ve yakın çevredeki yaşlılara destek olarak çocukların içinde var olan merhamet filizlerini güçlendirmek mümkündür. Çünkü merhamet eğitimi, bilinmeyen bir şeyi öğrenmek değildir. Her insanın ve özellikle dünyanın kirlerine bulaşmamış çocukların ruhunun derinliklerinde var olan bir gücü ortaya çıkarmaktır, en etkili yöntemi ise örnek olmaktır. Çünkü çocuklar gözlemleyerek, duyarak öğrenir.

Merhametli bireylerden oluşan ailelerin yetiştireceği çocuklar da merhametli olacak ve anne-baba olduklarında çocuklarına benzer duyguları aktaracaklar, böylece toplumsal huzur ve mutluluğa zemin hazırlanmış olacaktır.

Merhametin/ Merhametsizliğin Sonuçları

Merhamet, insanı iyileştiren güçlerden biri olarak kabul edilir. Merhamet duygusu insan ruhu üzerinde olduğu gibi biyolojik etkileri de olan iyileştirici güçtür ve toplumu ayakta tutan dinamikler arasında yer alır. Merhametli olmak, bireyin sosyal destek sunma/alma yeteneğini geliştirip güven duygularını güçlendirmekte; narsisizm,

iletişim kaygısı, sözel saldırganlık gibi davranışların azalmasına katkı sağlamakta; kaygı, korku ve öfke gibi birtakım olumsuz duygulara karşı bireyi koruyabilmektedir.

Merhametsizliğin en çarpıcı etkisi şiddete zemin hazırlamasıdır. Merhamet gibi şiddet de öğrenilen bir davranış biçimidir ve bulaşıcıdır. Merhametin eksik olduğu ya da hiç olmadığı ortamlarda yetişen bireyler, başta kendisi olmak üzere yakın ve uzak çevresindeki bireylerle ilişkilerinde mutluluk ve esenlik yerine huzursuzluğun, sevgi ve şefkat yerine kin ve nefretin habercisi hatta hazırlayıcısı olacaktır. Böylece merhametsizliğin egemen olduğu ortamlarda

yetişen bireyler tutum ve davranışlarında sevgi dili yerine kin ve nefret dilini kullanacak, nihayet çevresindeki bireylerle barışık olmak yerine çatışmayı tercih edecektir. Merhametsizlik potansiyelini açığa çıkaracak etkilere sahip bir toplumsal çevrede yetişmek durumunda kalan bireylerde görülen davranış bozukluklarının başında saldırganlık gelir. Erken yaşlardan itibaren şiddete maruz kalan ya da kendisi maruz kalmasa da şiddet dilinin hâkim olduğu bir ortamda büyüyen çocuğun dünyasında, zamanla saldırganlık içeren tutum ve davranışlar normalleşerek meşruiyet kazanmaya başlayacaktır. Dolayısıyla çocuklarını seven, onların merhametsiz ve mutsuz insanlara dönüşmesini istemeyen anne babalar, öncelikle kendi dünyalarından bu tür ilgi ve alışkanlıkları çıkarmaları gerekir. (İhsan Çapçioğlu, *Diyanet Aylık Dergi*, Kasım 2015)

Merhametsizlik, kişinin merhametin kaynağı olan Rabb'i ile ilişkisini güçlendirmesiyle deva bulacak bir derttir. Merhametsiz bir kalbin ilk kurbanı kendisidir. Sevgili Peygamberimiz; merhametin, insafın, vicdanın hangi gönüllerde mekân tutacağı konusunda bizlere ışık tutup yol gösteriyor:

“Allah'ım! Senin katından öyle bir rahmet istiyoruz ki, o rahmet vasıtasıyla kalbimizi doğru yola ilet.” (Tirmizi, Daavat, 31)

Merhametli olmayı
ahlaka dönüştüren
insan, sevgi
duyduğu ve Allah'ın
emaneti olan eşini,
evladını, büyüklerini
incitemez.
Merhametin
tezahürlerinden biri
de çocuklara güzel
muamele etmek,
onlara sevgi ve
güven dolu bir ortam
sağlamaktır.

MEHMET KEMİKSİZ İLE TASAVVUF MUSİKİSİ ÜZERİNE...

■ Söyleşi: Mahir KILINÇ

Türk tasavvuf musikisinde hem beste hem icra çalışmaları yapıyorsunuz. Dinî musikiye ilginiz ne zaman ve nasıl başladı? Bu serüvende muhakkak ki etkilendiğiniz ve yaşadığınızda izler bırakmış olan ustadlar vardır, kimlerden ne şekilde etkilendiniz?

Çocukluk yıllarımda evimizde pazartesi ve perşembe akşamları mutlaka Kur'an-ı Kerim okunurdu. Özellikle o akşamlarda dinlemiş olduğumuz Yasin, Mülk sureleri ilmek ilmek hem zihnimize hem gönlümüze işlenirdi. Evvela bu okuyuşların, musiki dünyamızın şekillenmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca kandil gecelerinde okunan mevlit ve ilahiler de musikiye dair merakımı ve heyecanımı artırmıştır. Çünkü köyümüzde ve civar köylerde mevlidi okuyan kimseler iyi okuyucular ve dinleyiciler de okuyanları tetkik edecek kadar da iyi dinleyicilerdi. Dolayısıyla okunan mevlitlerde yahut ilahilerde yapılan kritikleri çok dikkatli bir şekilde dinlerdim. Kendim de okumaya başladığım o çocukluk dönemlerimde bunları göz önünde bulundurarak okumaya çalışırdım ki beni yetiştiren önemli kıstaslardan biri bu olmuştur.

İmam hatip lisesine kadar köydeki bu tema üzerinden herhangi bir disiplinli öğretim olmaksızın musikiyle olan ilgim ezan, Kur'an, mevlit ve kaside üzerinden geldi. Ancak lise çağlarımda

Çarşamba'ya 1984-1987 yılları arasında Günalp Varol adında bir kaymakam geldi ki benim hayatımı değiştiren kişidir. Kendisi, dinî musikimizin de unutulmaz ustası Ahmet Hatipoğlu ile birlikte Ankara'da aynı evde kalmış ve musikiyle bizatihi ilgilenmiş biriydi. Merhum kaymakam, Çarşamba'yı âdeta ayağa kaldırdı. Güzel sesli talebelerin tespit edilmesine yönelik talimat verdi ve bizim de öğrencisi olduğumuz Çarşamba İmam Hatip Lisesinde musiki derslerine başladı. O dönem bizlere elli civarında eser meşk etti. Benim de ilk meşk hayatım orada başlamış oldu.

Erzurum'da üniversitedeyken Çarşamba'da öğrendiklerimle musikiye devam ettim. İstanbul'a Marmara İlahiyat Fakültesine geçince de katıldığım Kur'an-ı Kerim yarışmasında Türkiye birincisi olunca İlhan Tok Hoca'yla tanıştım ve onun derslerine katıldım. 1992'de hocamızın dizinin dibine oturdum ve 1999'a kadar kendisiyle ders yaptık. Hoca, Tahir Karagöz eserlerini ve kendi bestelerinden çeşitli eserleri bize meşk etti. "Mutlaka müzik öğrenin ve bir enstrüman çalın." diyerek bizi nota bilgisini de edineceğimiz bir alana yönlendirdi. Sonrasında Üsküdar Musiki Cemiyetine başladım. Amir Ateş Hoca'mızla da burada tanıştık ve kendisinden musikiye dair çok güzel hususları öğrendim. Ayrıca birlikte de çalışma fırsatı

bulduğum büyüğüm Neyzen Ahmet Şahin de benim için önemli isimlerden biridir.

Otuz yılı aşkın bir süredir musikiyle hemhâl olan biri olarak Türk müziğini nasıl tanımlarsınız? Onu farklı ve bize has kılan unsurlar sizce nelerdir?

Manevi atmosferini inançtan beslemeyen müzikler yaşayamıyor. Dolayısıyla bir Batılıya "Batı klasik müziğini nasıl tanımlarsınız? Batı klasik müziğinin kaynağı nedir?" diye sorsak o bize "kilise" diyecektir. Müziğin oluşumunda o toplumun inançları ve manevi değerleri çok önemli bir yer tutar. Bizim Türk müziğimiz de halkımızın inançlarıyla, gelenekleriyle, yaşam tarzıyla iç içe geçmiş bir şekilde karşımıza çıkar. Türk müziğini, sadece geleneksel öğelerin bir araya gelmesi olarak değil, aynı zamanda toplumun kültürel ve sosyal yapısını yansıtan unsur olarak da görmek gerekir. Türk müziği, tarihsel süreçte her ne kadar farklı coğrafyalardan ve kültürlerden etkilenmiş olsa da özünü her zaman korumuş, bu toprakların insanıyla birlikte millî ve manevi değerler çerçevesinde yaşamıştır. Ayrıca Türk müziğinin kendine has melodik yapısı ve ritmik çeşitliliği ona bir zenginlik katar.

Hafız bestekâr Amir Ateş'ten Mevlid-i Şerif'i meşk ettiniz ve günümüzde bu geleneğin icazetli son temsilcisi olarak biliniyorsunuz. Musikide bir eğitim sistemi olan "meşk" in yeri ve öneminden bahsedermisiniz?

Bizim, Kur'an talimi gibi yaklaşık 1500 yıldır devam eden fem-i muhsin hikâyemiz var. Kitaptan okuyarak değil de bir kişinin karşısına geçerek gerçekleştirilen bu talimin adı meşktir. O meşkin içerisinde sadece öğrenilen harfler ya da eserler yok. O meşkle birlikte bir gelenek, bir edep, bir ahlak, bir usul erkân da aktarılıyor. Dolayısıyla meşk edilen eserle birlikte hoca, öğrencisine disiplini, kuralları ve bir tavır öğretmiş oluyor. Ayrıca meşk edilen eser kullanılıp atılmaz. Meşk, gelene ektir. Daha önce bizlere intikal eden eserleri sadece kullanıp, onlarla yetinmeyip yeni eserler de ortaya koyabilmektir. Yani meşk geleneğinde mutlaka meşk edilen eserin yanına bir şey koymak ve ona bir ilavede bulunmak gerekir. İşte bu, meşkin sadece tekrar edilen eserden ziyade kişiye has bir tavır kazandırma gayesi olduğunun da göstergesidir.

Belirttiğiniz üzere Lisans eğitiminiz esnasında ilahiyat fakülteleri arasında düzenlenen Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma yarışmasında birinciliğiniz var. Bir kari olarak Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma eğitiminde musiki bilmek okuyucuya ne gibi katkılar sağlar?

Musiki, nağmelerin belirli bir ölçü ve düzenle kulağa hoş gelmesini sağlar. İnsanları etkisi altına alan musikide hem güzel ses hem nağme hem de makam çok önemli bir yer tutar. Çünkü Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle ve makama uygun bir şekilde okumak âdeti

Müziğin oluşumunda o toplumun inançları ve manevi değerleri çok önemli bir yer tutar. Bizim Türk müziğimiz de halkımızın inançlarıyla, gelenekleriyle, yaşam tarzıyla iç içe geçmiş bir şekilde karşımıza çıkar.

insanların gönlüne hitap eder. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'i okurken musikin etkisi yadsınamaz bir gerçektir.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) de Kur'an-ı Kerim'in güzel sesle okunmasını bizlere tavsiye etmiştir. Güzel sesi idrak edip iyi kullanabilme metodu olarak musikiyi gösterebiliriz. Çünkü Hz. Âdem'den (a.s.) Hz. Peygamber'e (s.a.s.) kadar bütün peygamberlerin İslam'ı, tevhidî, Allah'ı, ahireti anlatmaları hep güzel sesle olmuştur. Kur'an-ı Kerim de Allah'ın mucizevi bir kelimidir. Dolayısıyla o mucizevi kelamı gelişigüzel okumamak gerekmektedir. Hz. Peygamber döneminde tam anlamıyla bugünkü prensiplere sahip olmasa da musikin varlığını biliyoruz. Daha sonraki yıllarda musikin metotlarını bizlere ulaştıran büyüklerin çalışmalarıyla onu güzel bir şekilde öğrenebiliyoruz.

Kur'an-ı Kerim'in bize anlatmış ve ifade etmiş olduğu o manaları temsil-i kıraat ile sesi yükselterek, alçatarak ve o nağmeleri yerinde kullanarak anlatmak ancak musiki ile mümkün olur.

Hafız İlhan Tok Hoca'dan devraldığınız ve devam ettirdiğiniz Enderun Hafızlar Topluluğu ile Osmanlı geleneği olan "cumhur müezzinliği ve enderun usulü teravih tertibi" uygulamasını icra ediyorsunuz. Bu geleneğin tekrar gün yüzüne çıkarılması süreci nasıl gelişti? Topluluğunuzun musikiye ve musikişinaslara yönelik çalışmaları nelerdir?

"Cumhur müezzinliği ve enderun usulü teravih tertibi" sizin de söylediğiniz gibi bir Osmanlı geleneğidir. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Camii'nde 1999 yılında ilk uygulamalarını hocalarımızdan öğrendiğimiz şekilde gerçekleştirmeye başladık. Ancak hocalarımız kendi hocalarından öğrendikleri usulle bunu bizlere intikal ettirmişlerdi. Sonrasında bunun nasıl olduğuna ve nasıl yapıldığına yönelik çalışmalar yapınca çeşitli kaynaklara ulaştık. Bu geleneği hem hocalarımızdan öğrendiklerimiz hem de o kaynaklardan edindiğimiz bilgiler ışığında yaşatmak ve ihya etmek için takip eden yıllarda çeşitli camilerde uygulamaya başladık. Sonrasında Ahmet Şahin Hoca'mla birlikte ramazan ayında "Teravih-i Enderun ve Cumhur Müezzinliği" projesini

Enderun Hafızlar Topluluğu aracılığıyla tekrar gün yüzüne çıkardık. Teravih namazının her dört rekâtının Türk musikisinin beş ayrı makamında kılınmasını ve bu makamlarda bestelenmiş ilahilerle süslenmesini içeren enderun usulünü, 2010 yılının ramazan ayında selatin camiler dâhil yirmi dokuz camide icra etmeye başladık. Unutulan bir geleneğin yaşatılmasına öncülük ettiğimiz için de çok bahtıyarız.

İlhan Tok Hoca'mızdan bana emanet edilen Enderun Hafızlar Topluluğu âdeta bir okul gibi çalışmaya devam ediyor. Her pazar sürdürdüğümüz derslerimizle meşk usulünü burada devam ettiriyoruz. Hafızlar topluluğumuz pek çok musikîşinas insanın yetişmesi ve geleneğin devam etmesi noktasında musikiye çok önemli bir hizmet olarak toplumumuzun karşısına çıkıyor.

Son olarak, sanat yolculuğuna hanende, güfte yazarı, bestekâr ve şair olarak devam eden; çocuklar, gençler, hafızlar ve yetişkinler gibi muhtelif gruplarla uzun süreli meşikleri olan birisi olarak bu yolculukta gerçekleştirmeyi arzu ettiğiniz ve çabaladığınız projeleriniz nelerdir? Bu alanda çalışma yapanlara ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Öncelikle Allah'ın (c.c.) bizleri vazifelendirmiş olduğunu düşünüyorum. Dolayısıyla Türk tasavvuf musikisi üzerine yapılması gerekenleri bir proje olmaktan öte üzerime düşen görev olarak addediyorum. Ön çalışmaları yapılmış, yazım aşamaları bir kısmı başlamak üzere ve bir kısmı bitmiş pek çok eser var. Bu eserleri inşallah tamamlamayı planlıyorum. Bu eserlerin dışında medeniyetimizde olup da şu an günümüzde olmayan çeşitli ilahileri gün yüzüne çıkarmayı planlıyorum. Vazifemi ifa edebildiğim ve bu şuuru öğrencilerime verebildiğim zaman kendimi mutlu addediyorum. O yüzden bu alanda çalışma yapmak isteyen kimselere evvela büyük bir azimle sanata ve geleneğimize sarılmasını tavsiye ediyorum. Allah'ın vermiş olduğu ses, musiki ile uğraşan bir kimse için yeterli değildir. Kendi ses eğitimini ve terbiyesini yerine getirmesinin yanı sıra algısının ve azminin de yerinde olması gerekiyor.

ÖZ GEÇMİŞ

Mehmet Kemiksiz, 1969 yılında Samsun'un Çarşamba ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini aynı ilçede tamamladı. Çarşamba İmam Hatip Lisesini 1988 yılında bitiren sanatçı, aynı yıl Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yüksek öğrenimine başladı. Buradan yatay geçişle intibak ettiği Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden 1993 yılında mezun oldu. Ardından aynı fakültede "Semâ ve Devran" adlı teziyle yüksek lisansını Tasavvuf Ana Bilim Dalında yaptı. Henüz öğrenciyken Türkiye ilahiyat fakülteleri arasında düzenlenen Kur'an-ı Kerim'i güzel okuma yarışmasında Türkiye birincisi oldu. Mezuniyetinin ardından, Üsküdar Emin Ongan Musiki Cemiyetinin eğitim programını da tamamladı. Burada Hafız Bestekâr Amir Ateş ile tanışan Mehmet Kemiksiz, hocadan bire bir Mevlid-i Şerif meşk etti, günümüzde bu geleneğin icazetli son temsilcisi durumundadır. Kuruluşu aynı yıllara tekabül eden Aziz Mahmud Hüdayi Tasavvuf Musikisi Topluluğu'nda Hafız İlhan Tok himayesinde başta Kur'an talimi ve kıraati olmak üzere mevlit ve kaside gibi farklı formlardaki icralar konusunda üslup derslerine devam etti. 1999 yılında İlhan Tok Hoca'dan devraldığı bu koro, bugün Enderun Hafızlar Topluluğu adıyla hâlen derslerini devam ettirmektedir. Ahmet Şahin ile birlikte 2010 İstanbul Avrupa Kültür Başkenti programları çerçevesinde eski bir Osmanlı geleneği olan "cumhur müezzinliği ve enderun usulü teravih tertibi" uygulaması ile ilgili projeyi ortaya koyan sanatçının "Aşk Meydanı" serisi, "Enderundan Nağmeler", "Akif İklimi" adlı eserleri bulunmaktadır.

Eğitim nedir? Eğitim insanın yaşadığı toplum içinde değeri olan yetenek, tutum bilgi ve becerileri kazanma yoludur. Bu yolu yürürken, bilişsel ve duyuşsal becerileri kazanırken mutlaka bir öğretmene ihtiyaç duyan insanoğlunun ilk öğretmeni anne ve babasıdır. İlk eğitim yuvası da içerisinde doğduğu ailesidir. Ailede filizlenen bu bilgi, beceri yetenek ve tutumlar; okullarda fidana, ağaca, ormana dönüşür.

Eğitimin şah damarı olarak nitelendirilen öğretmenler geleceğe hükmeden insanlardır. Çünkü tesirlerinin hududu yoktur. Bir ülkenin geleceğinin mimarı, öğretmenlerdir. Toplumun her kesimine

hizmet veren, insan gücünü yetiştiren hep öğretmenlerdir. Muallim-i evvel (ilk öğretmen) olarak isimlendirilen, felsefe dünyasının tanınan ismi Aristoteles, eğitimin ve öğretmenin önemini her daim vurgulamış, bu konuda da birçok çalışma yapmıştır. Atina'da kendi okulunu kurmuş, eğitimin gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Günümüze ışık tutan ve modern eğitim sisteminin de temelini oluşturan o meşhur sözünü söylemiştir: "İyi öğretmenler bizi biz yapmada önemli bir rol oynar ve başka hiç kimsenin yapamayacağı şeyi yapar, dünya görüşümüzü değiştirmek ve bizi daha önce olduğumuzdan daha iyi bir

yere taşımak..." Aristoteles'in bu anlamlı sözünden hareketle öğretmenlerin birincil görevinin öğrencilerine ufuk kazandırmak, yeni bir bakış açısı edindirmek olduğunu söyleyebiliriz. Öte taraftan duygusal mecradan bakıldığında öğretmen nedir bir öğrenci için? Gecenin en aydınlık yüzü değil midir? Bazen kocaman bir tebessüm bazen bir damla gözyaşıdır. Kimi zaman gönül yaralarımızın en etkili merhemidir. İlkokul yıllarımızda öğretmenimizin sözleri kanun gibi değil miydi? Hangimiz sevdiğimiz bir öğretmeni örnek alıp meslek tercihini de ona göre yapmadık ki? Ezcümle toplumun motor gücü konumunda olan

öğretmenler bireyleri hayata hazırlama konusunda temel bir rol üstlenmiş durumdadırlar.

Öğretmen olarak mesleğimin dördüncü yılını çalışıyordum. Şark görevi için yurdumun şirin mi şirin bir iline atanmıştım. Burası bel vermez dağlarla, yol vermez ırmaklarla çevriliydi. En çetin kış şartları hüküm sürmekteydi. O yıllarda görev yaptığım okulda çoğunlukla yoksul öğrenciler eğitim görmekteydi. Çoğunun sırtına giyeceği kabanı olmaz, bazen yırtık ayakkabı bazen terlikle okula gelirlerdi. Çocukları öyle gördükçe yüreğim burulur, gözyaşlarım sel olurdu. Öğretmenler olarak elimizden geldiğince yardımlar yapıyorduk. Hiç unutmam sınıf öğretmenliğini yaptığım 6/A'da Zarife isimli bir öğrencim vardı. İsmi her andığımda hâlâ içim titrer. Zarife'nin beş kardeşi vardı, babası yatalaktı, annesi ise temizliğe giderek evi geçindirmeye çalışıyordu. Zarife her derse uykusuz ve yorgun gelirdi. Evdeki işlerin birçoğunu da belli ki o yapıyordu. Ahh Zarife'm... İsmi gibi zarif bir kızdı. Kırılgan, nahif bir yapısı, iki yana örgü saçları ve kırmızı yanakları vardı. Kömür karası gözleri sık sık uzaklara dalıp giderdi. Babasının yatalak oluşu, annesinin gece gündüz demeden çalışması onu derinden etkiliyordu. Öğretmeni olarak Zarife'yi her ders mutlaka tahtaya kaldırır, yaralarına merhem olmaya çalışırdım. Bir tutam ilgi ve sevgiyle başarılı olabilecek yetenekliydi. Onu biraz olsun neşelendirmek, yüzündeki

tebessümü görmek beni çok mutlu ediyordu.

Bir 24 Kasım sabahı öğrencilerin yoğun ilgisine mazhar olmuşum. O gün birçok öğrenci elinde çiçek ve hediyelerle öğretmenler günümü kutluyordu. Her nedense böyle günlerde bir tarafım hep burulur çünkü imkânı olmayan öğrencilerin melül, mahzun bakışları acımsı buruk bir tat bırakır yüreğimde.

Zarife yerinden kalktı. Hafif kızarmış yanakları ve çekingen, ürkek tavrıyla yanıma yaklaşarak elime bir şey tutuşturdu. Hediyesini açmamı sabırla bekledi. Gazete kâğıdına sarılmış kapaklı cam bir şekerlikti bu. Belli ki evdeki şekerliği alelacele bir kâğıda sarmış ve getirmişti. "Öğretmenim, öğretmenler gününüz kutlu olsun." dedi. Zarifeye sarılarak kırmızı yanaklarından öptüm. "Hiç gerek yoktu kuzum." dedim. Bu cümleyi duyar duymaz kederin gölgesi düştü kömür gözlerine, yağmur yüklü bulutlar misafir oldu yüreğine... Belli ki beklediği cevap bu değildi. Bakışlarından anlamıştım. Hediyesini beğenmediğimi düşünmesini istemedim. "Çok güzel bir şekerlikmiş, ömrüm boyunca saklayacağım." dedim. Zarifenin yüzü tekrar aydınlandı, keder bulutları dağıldı, ışıl ışıl oldu gözleri. Aradan yirmi yıl geçti ama o gözlerdeki mutluluğu hiç unutamıyorum. Zarife'yi bu kadar mutlu eden şey neydi? Neydi yüzünde güller açtıran? Duygularının anlaşılmasıydı belki de. Sevdiği bir öğretmene verdiği hediye

beğenilmesiydi. O da diğer öğrenciler gibi öğretmene hediye vermenin sevincini yaşıyordu.

Ceyhun Atuf Kansu "Dünyanın Bütün Çiçekleri" isimli şiirinde ne güzel anlatmış bir köy öğretmenin öğrencilerine olan sevgisini:

*"Dünyanın bütün çiçeklerini diyorum,
En güzellerini saymadım çiçeklerin,
Çocukları, öğrencilerimi istiyorum.
Yalnız ve çileli hayatımın çiçeklerini,
Köy okullarında açan, gizli ve sessiz,
O bakımsız, ama kokusu eşsiz çiçek.
Kimse bilmeyecek, seni beni kimse bilmeyecek."*

Zarife de şahane bir çocuktu. Âdeta kardelen gibi karların arasından sıyrılıp ilkbaharın gelişini müjdeliyordu. Zarife'm o zor koşullarda liseyi ve üniversiteyi bitirdi, şimdilerde bir köy okulunda sınıf öğretmenliği yapıyor. Kendi gibi yeni çiçekler yetiştiriyor.

O günün hatırası kapaklı cam şekerlik evimin en güzel köşesinde duruyor. Soranlara Zarife'mi anlatıyorum büyük bir iştiaqla. Zarife'm de her 24 Kasım sabahı daha gün ağarmadan öğretmenini arıyor, soruyor. O günleri bazen hüznle bazen neşeyle yâd ediyoruz.

Öğretmenlik yüreklere dokunmaktır. Dokunduğun yürekte çiçek açmaktır. Yangın yerine dönmüş kalplere yağmur olmaktır. Yangını söndürmek yetmez; tohum olmak gerekir, toprak olmak gerekir, yeniden inşa gerekir.

YOL VE YOLCULUK ÜZERİNE...

■ Hatice YILDIRIM NAC

Beden, ruh ve kalbin el ele adımladığı bir hikâyedir yolculuk. Bizi olduğumuz yerden alıp bambaşka iklimlere taşır. Hafif bir rüzgârın içine katılan öğretiler, bazen hiçbir cümle tarafından anlatılamaz. Hayatın tam içinden, kitabın ortasından konuşur yolların sesi. Söze; “geçmişteki yol hikâyelerimiz” diyerek başlasak hepimizin aklına ne hoş anılar gelecektir. Hani okulların kapanma tarihi yaklaştıkça gideceği köyünü sürekli anlatan arkadaşlarımız vardır ya da köyü olmadığı için şehirde gidilecek yerleri planlayanlarımız, yazlıklarımız, gezginlerimiz, iki gün yeğenlerinde yatılı kalacağı için içi içine sığmayanlarımız, uzak yolculuğa güç yetiremeyip üst mahalledeki arkadaşlarına koşanlarımız... Ve bu gidişlerimizin gönlümüze usulca bıraktığı acı tatlı hatıralar. Dönüşlerimiz ve okullar açıldığı gibi kimsenin kimseyi tam dinleyemediği o harareti ortamlar... Peşi sıra gelen gülmeler, şaşkınlıklar, dertlenmeler ve sonraki senenin hayalleri. Bu ve benzeri yaşanmışlıklar bize neler öğretti, hangi

yönlerimizi törpüledi, geliştirdi bilemeyiz ama Kemal Sayar’ın ifadesiyle “Yola çıkmayan nereye kadar gidebileceğini, kanatlarını açmayan hangi dağ aşabileceğini bilemez. Mümkün olmayana doğru her kanat çırpış mümkün olanın sınırlarını genişletir.”

Geçmişin tatlı hikâyelerinden bir adım dışarı çıkarsak uzun yol nedir; bizi nerelere taşır, götürür durağına gelmiş oluruz. Uzun yol; hani şu bavuluna ne koyacağını günler öncesinden planlamanın gerekli olduğu, uğruna hayaller kurulan, planlar yapılan ve heyecanlandırıcı durum. İşte bu da bambaşka bir hâldir. Öyle ki sen eşyalarını hazırlayıp planlarını yaparsın, yola doğru yüzünü çevirirsin ve hikâye tam da orada senden alınıp niyetinle buluşur. Çoğu zaman planladığın başka, içinde olduğun hâl bambaşka olur. Mustafa Kutlu’nun “Solunan hava, yüzülen su, oturup kalktığın insan, yürüdüğün yol seni değiştirir.” dediği yerde buluverirsin kendini. Buna benzer bir durumu Endonezya’daki bir adada yaşadım. Uzun bir yol macerasıyla adaya ulaştık. Arkadaşın pratik bir şekilde

organize etmesiyle kelebek parkına gittik. Yorgunuz, şehrin stresli hâli hâlâ rozet gibi yüzümüzde, o hareketli yürüyüş ve davranışlarımızla kelebek bahçesinin zincirli kapısına getirildik. İçeri doğru bir adım attık, ve bambaşka bir âlemin içinde bulduk kendimizi. Her şey biz yokmuşuz gibi kendi doğalında akıyordu. O esnada incecik çiğ taneleri düşmeye, rengârenk çiçeklerin arasından yüzlerce kelebek hareket etmeye devam ediyordu. Gözümüzün önünden, omzumuzdan geçen kelebeklerin renkleri, kanat çırpışları sanki bizi kendi dünyasına çekiyordu. Kelebeğin çırpışına bırakır mı insan kendini, bıraktık. Turkuaz rengi, beyaz, sarı, kırmızı.. Gözünüzün görüp görebileceği her rengin etrafınızda uçtuğunu ve bu yolda adım adım ilerlediğinizi düşünün. Hayrete düştük ama kelebeklere yakışan sükûnetli bir hayretti bizimkisi. Bavulumu hazırlarken bunları planlamamıştım tabii ki ama itiraf etmeliyim yolun katacaklarına gönlümü açmış bekliyordum. Nasiplemenin verdiği o tatlı huzuru hatırlamak bugün bile iyi hissettiriyor.

Evet, uzun yollar bu ve benzeri farkındalıklarla buluşturur bizi; peki beden, ruh ve kalbin bavulunu alıp diğer tüm yolculukları aşacak bir hikâyeye başlaması mümkün müdür? Buna dair en güzel örneği sahabelerin hayatında görüyoruz. Allah Resulü (s.a.s.) Veda Hutbesi'ni okurken, kendisini 124 bin sahabinin dinlediği rivayet edilir. Cennetü'l-Baki'de kabri olan sahabi sayısı ise ortalama 10 bin civarındadır. İnsan şaşırıyor. Ne oldu da Allah Resulünü (s.a.s.) bunca seven, savaş meydanlarını "Anam babam sana feda olsun!" nidalarıyla dolduran, dizinin dibinden ayrılmayı kendine zül gören sahabiler Medine'de kalmadılar. Onları deve sırtında yola revan eden, Medine'den ayıran dert neydi? Abdullah b. Ömer'i Şam, Basra, Mısır yoluna; Abdullah b. Abbas'ı İstanbul'a, Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi Basra, Filistin, Harran, Isfahan, Kûfe, Nusaybin, Yemen'e; Ammâr b. Yâsir'i Kûfe, Mısır, Tüster'e; Habîb b. Mesleme'yi Bingöl, Antakya, Azerbaycan, Ermenistan, Erzurum, Malatya, Şam, Tiflis'e; Eyüp Sultan'ı İstanbul'a getiren neydi, üzerine biraz düşünmemiz gerekiyor sanırım.

Bunların fetih hareketleri, valilik gibi yönetim görevleri, rıhle, ticaret, tebliğ,

davet gibi hâl'den paylaşmak üzere çıkılan yolculuklar gibi zahirî birçok sebebi var tabii ki. Yaşadığımız dönemde, kendi medinelerimizde sabit duramayacağımızı, geçmişin bu hikmetli gidişleri üzerinden okuyabiliriz sanırım.

Bize dair değeri en kıymetli yolculuk olan hacca gelirsek... Hac, yolculuğun farza bürünmüş hâlidir. Aynı mekânda milyonlarca Müslüman bir araya gelir ve hepimiz aynı ibadetleri yerine getiririz. İlginç olansa gittiğim 2004 senesinden bu yana dinlediğim sayısız hac, umre hikâyesinden hiç birinin diğerine benzememesi. Herkesin hikâyesi biricik. Hepimiz için ayrı tasarlanmış, her insan için ayrı eğitim dosyası açılmış gibi bir süreç âdeta. Bunu çoğunuzun tecrübe ettiğini düşünüyorum. Hacdan dönenleri ziyaret ettiğimizde hep yepyeni bir hikâyeye dâhil oluruz. Gönlünü Yaradan'a teslim etmiş "Ey Rabb'im, kapına geldim, acizim, affedilmeyi diler, gönlüme bir ikram beklerim."

edebini taşıyanla haddini aşan, başka niyetle yola çıkan asla aynı hikâyelerin öznesi olamaz. Hacda niyetimiz, bizi yollarımıza ya taşların döşenmesine ya da güllerin serilmesine doğru götürür.

Yol ve yolculuk üzerine tarihten bugüne nice yazılar yazılmış, anlam arayışlarına girilmiştir. Derinliğini düşündükçe insanı sarıp sarmalayan yanları vardır. Niyetimiz kadar genişleyen kapılarıyla yolculuk, niyetimizi doğru temelle attığımızda cennetimiz; devam ettikçe keşfimiz, farkındalığımız, aynelyakinimiz; vardıkça hakkalyakinimiz, hakikatimizdir.

İSTANBUL'UN KAPILARI: TARİHİN TANIKLARI

■ Hümeyra ARSLAN

“Şehir bir lisandır, asırlar boyu uzak yakın vatanlardan derlenmiş.” der İskender Pala.

İstanbul binbir çeşit lisandan oluşur; kapıları, surları, şerefli kubbeleri, ibadethaneleri, türbeleri, sarayları, kasırları, hanları, hamamları, cumbalı evleriyle.

Eskiden şehir denince surlar, sur denince de çeşitli isim ve biçimleriyle kapılar akla gelirdi. Surlar ve kapılar, şehri düşmana karşı korumakla vazifeliydi. Şehre girip çıkanlar da bu kapılar vasıtasıyla denetlenirdi. Sabah güneşle

açılırlar, akşam güneş batınca kapanırlardı. Kapılar tarihin her döneminde çok önemli işlevler görmüştür. Buldukları bölgeler adlarını bu kapılardan almıştır. Bu yazımda İstanbul'un kapılarından ve onlara dair hikâyelerinden bahsedeceğim.

Fatih Sultan Mehmet, ordusuyla ve toplarıyla kenti almak üzere gelip surlara dayandığında İstanbul şehrini çevreleyen surların üzerinde elli tane kapı vardı. İstanbul'u çevreleyen surlar miladi 4. yüzyılda yapılmıştı. Bu surların yapımıyla, kent merkezi etrafındaki mahalleler de

surların içine alınmış oldu. Surların üzerinde kimisi kara kimisi deniz tarafında yapılmış, büyüklü küçüklü birçok kapı vardı. İşlevlerine göre ayrılmış ve isimlendirilmiş üç tür kapı mevcuttu: İmparator kapısı, askerî kapılar, halk kapıları. Kuşatma sırasında bazı kapıları Rum halkı kapatmıştı. Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethedince elli kapının yirmi yedisini açık bırakıp kalanını kapattırıldığı biliniyor. Kapanan kapıların yerleri hâlâ bellidir.

İstanbul'u çevreleyen kapıları; Kara Surları Kapıları

(Yedikule'den Ayvansaray'a kadar uzanan surların üzerinde), Haliç Sahili Kapıları, Marmara Kıyısı Kapıları (Sarayburnu'ndan Yedikule'ye kadar olan surların üzerinde) olarak sıralayabiliriz.

Altın Kapı (Yıldızlı Kapı): Kara surlarının ilk kapılarından biridir, surlar üzerindeki en büyük kapıdır. İsmi tunçtan yapılmış kapı kanatlarının parlamasından almıştır. Bugünkü Yedikule Hisarı'nın dış yanında olan kapının iki yanında dört köşe mermerden büyük kuleler vardır. Bizans imparatorları zaferden dönüşlerinde ordularıyla birlikte bu kapıdan geçip girerlermiş kente. Eskiden burası çok süslüymüş ve heykellerle bezeliymiş. Sadece kraliyet mensupları kullanırmış, halkın giriş çıkmasına izin verilmezmiş. Yıldızlı Kapı'dan Ayasofya'ya kadar uzanan caddeye "Zafer Caddesi" denirmiş. Bu caddenin sonu Yedikule Zindanları'na bağlanır.

Yedikule Kapısı: Altın Kapı'nın hemen 10 metre yakınında bulunan Kara Surları kapılarından. "Beş Kule Kapısı" olarak da bilinirdi. Sonra Altın Kapı'nın iki mermer kulesinin eklenmesiyle kulelerin sayısı yediye çıkınca bu kapıya da Yedikule Kapısı denildi. Birçok tarihî olaya sahne olmuş bu yer, ismini Yedikule Zindanlarından almıştır. Osmanlı devrinde savaşa giren devletlerin elçileri burada ağırlanır, hazinelerin bir kısmı da burada saklanırdı.

Belgrad Kapısı: Kara Surları üzerindeki ikinci büyük askerî kapıdır. 5. yüzyılda yapılmış olup Yedikule Kapısı ile Silivrikapı arasındadır. Kapı çeşitli dönemlerde onarımlar geçirmiştir. Osmanlı döneminde buraya Belgrad Kapısı denilmesinin nedeni Kanuni Sultan Süleyman'ın Belgrad'ı fethettikten sonra yanında getirdiği Sırp zanaatkarları buraya yerleştirmesidir. 1980'li yıllarda Kara Surları onarımı esnasında

restore edilmiş olan bu kapı günümüzde Zeytinburnu ilçesi sınırlarındadır.

Silivrikapı: Balıklı Ayazmasına baktığı için Bizanslılarca özel bir önemi haizdi. Zira ayazmaların suları Ortodoks Rumlar tarafından kutsal ve şifalı kabul edilirdi. Bu kapı kraliyet düğünlerinin yapıldığı Silivri'ye giden yol üzerinde olduğu için bu şekilde isimlendirilmişti. Fatih Sultan Mehmet kuşatma sırasında bu kapının karşısına üç tane top yerleştirmişti. 1509 depreminde büyük ölçüde zarar gören bu kapı, dönemin Padişahı II. Bayezid'in emriyle surlarıyla birlikte tamir edildi. Bu kapı da Zeytinburnu ilçesinde yer alır.

Mevlevihane (Mevlana) Kapısı: 16. yüzyılda Merkez Efendi tarafından yakınında kurulan Mevlevi Tekkesi sebebiyle bu isimle anılmıştır. Yuvarlak kemerli askerî kapılardan biridir. İstanbul'un fethinden sonra kullanılmayan bu kapı, Altın Kapı'dan sonra

Topkapı

kapı kuleleri arasındaki en büyük genişliğe sahiptir. Hristiyan olmadıkları için kente sokulmayıp Eyüp taraflarında iskân edilen Rusların, kente girmeye hakları olduğunu göstermek üzere reisleri bu kapıya kalkanını asmıştı. Bu olaydan sonra bu kapıya Rus Kapısı veya Kırmızı Fırka Kapısı da denilmiştir.

Topkapı: İstanbul kapılarının yirmi üçüncüsüdür ve Rumların “Ayos Romanos” dedikleri kapıdır. Topkapı Mevlevihane Kapısı ile Sulukule Kapısı arasında yer alır. Kuşatma esnasında karşılıklı topların bu bölgeye konulmuş olması ve top atışlarının bu bölgeden yapılmış olması sebebiyle buraya daha sonraları Topkapı denilmiştir. Bizans döneminde halka açık olan bu kapı yakınlarındaki bir kilisenin ismini almıştı. Topkapı, Osmanlı fethinde işlevselliğiyle tarihe geçmişti. Sultan Fatih otağını Topkapı'nın karşısındaki bir tepenin üzerine kurmuş ve İstanbul'u fethedince askerleriyle şehre bu kapıdan girmişti. 29 Mayıs 1453 Salı günü Topkapı'dan

girdiği İstanbul'da Fatih Sultan Mehmet'in ilk işi doğruca Ayasofya'ya gitmek olmuştur.

Sulukule Kapısı: Lykos Deresi üzerine yapıldığı için bu ismi almıştır. Bu kapının eski adı “Aya Kiriaky” idi. Avarlar Kapısı adıyla da bilinirdi. Kapı sonradan örülerek kapatılmıştır. Şehir fethedildikten sonra içeri ilk olarak bu kapıdan giren ve bayrağı surlara diken kişi Ulubatlı Hasan olmuştur.

Edirne Kapısı: İstanbul kapılarının en önemlilerinden biridir kuşkusuz. Topkapı ile Eğrikapı arasında yer alır. Osmanlılar şehri fethettikten sonra buraya üç adet kitabe eklemişlerdi. Ancak bu kitabeler zamanla okunmaz olmuştur. Bizans döneminde insanlar bu kapıda bir hayalet savaştığının bulunduğu inaniyorlardı. Kimilerine göre bu görünmez muhafız Edirne Kapısı'nı istilacılara karşı koruyordu. Edirne Kapısı Osmanlı ordusu için de hücum noktalarından biri olmuştur. 1422'de Sultan II. Murat, 1453'teki kuşatmada da

Sultan Fatih bu noktaya hususi önem vermişlerdi. İstanbul kuşatmasında en büyük çarpışma noktalarından biriydi Edirne Kapısı. Yeniçeriler kente Topkapı ve Edirne Kapısı arasında açılan gedikten girmişlerdi. Osmanlı ordusu büyük seferlere çıktığında bu kapıdan uğurlama töreni yapılırdı. Mal getiren esnaf şehre bu kapıdan girerdi. İçeri girer girmez şehrin bu bölgesine Kara Gümrük denmiştir. Şehre giren mallar burada denetlenirdi. Eyüp'te kılıç kuşanan padişahlar Edirne Kapısı'ndan geçiş yaparlardı. Burası aynı zamanda bir nevi merasim kapısıydı.

Eğrikapı: Yedikule'den Haliç kıyısına uzanan yoldaki büyük kale kapılarından biridir. Eğridir kasabasından gelen muhacirlerin bu bölgeye yerleştirilmeleri sebebiyle kapıya bu isim verilmişti. Fetih sırasında en çetin çatışmaların burada olduğu söylenir. Son Bizans imparatorunun cesedi de bu kapının dibinde bulunmuştu. Bu kapı civarında Müslümanlar tarafından gerçekleştirilen önceki kuşatmalarda şehit düşmüş pek çok askerin kabri bulunur.

Kara Surları Eğrikapı'nın ilerisinden Haliç sahilinin surlarına bağlanır. Bu surlar üzerindeki ilk kapımız Balat Kapısı'dır. Bu kapı evvelce İmparatorluk Kapısı diye anılırdı. Kuşatma esnasında Osmanlı mücahitlerinin şehre girememeleri için zorlu bir mücadele veren Bizans askerleri denizden hücum eden Osmanlı leventlerinin

şehre buradan sızmalarına engel olamamıştır. Bu kapı tamamen yıkılmıştır.

Yeni Aya Kapısı: İstanbul'un fethinden sonra Türkler tarafından açılmıştır. Osmanlı döneminde Kanuni Sultan Süleyman bu kapıyı surun burçlarından birini genişleterek açmıştır. Böylece buradan Yavuz Sultan Selim Camii'ne gidiş sağlanmıştır.

Cibali Kapısı: Haliç Surları'nın günümüze gelen tek kapısıdır. Sur kapısının sol tarafında kapının adını ve önemini anlatan bir tabela bulunmaktadır. Bugün burası İstanbul'un fethine tanık olmuş en eski kapılarından biridir. Bizanslılar tarafından Porta Puteae diye anılan bu kapıya Cibali ismi önceki Müslüman kuşatmaları esnasında esir düşmüş olan Ali isimli bir Arap kumandan sebebiyle verilmişti. At kılından yapılmış bir cübbe giydiği için kendisine "Cebe Ali" denildiği, dilden dile dolaşan bu ismin semt adı olarak Cibali'ye dönüştüğü söylenir. Günümüzde Unkapanı'nın aşağısına doğru indiğinizde Haliç kıyısına doğru uzanan bölgeye bu kapının ismi verilmiştir.

Haliç Surları Ayvansaray'dan Sarayburnu'ndaki Marmara Kıyısı Surlarına birleşir. Marmara Kıyısı Surları kapılarının en önemlisi Değirmen Kapı'dır. Burası saraydan kıyıya çıkmayı sağlayan kapılardandır. Sarayda yapılan ekmeklerin buğdayının getirildiği değirmenin kapısıdır bu.

Ahır Kapı: Sahil kapılarından biridir. Topkapı Sarayı'nın ahırları burada yer aldığı için buraya Ahır Kapı denmiştir.

Marmara sahilinde Çatladı Kapı'dan sonra Samatya'nın ilerisine kadar aşağıda isimleri sıralanmış olan kapılar yer alır. Samatya Kapısı, Davutpaşa Kapısı, Osmanlı döneminden önce Yeni Langa Kapısı denilen Yenikapı, Piri Reis'in Bab-ı Kum adını verdiği bir iskeleyle kumluğa açılan Kumkapı, Küçük Ayasofya Kilisesi'ne gidenlerin kullandığı Osmanlı zamanında adı Kadırga Limanı Kapısı olarak değiştirilen Sofia Kapısı ve kara surlarına en yakın kapı olan Narlı Kapı yer almaktadır.

İstanbul'un kapılarının türlü türlü hakiki ve sembolik

anlamları vardır. Sefere çıkan ordular bu kapılardan geçerek yola çıkardı. Seferden zaferle dönen komutanlar yine bu kapılardan alaylarla ve merasimlerle şehre girerdi. Hac için kurulan sürre alayları bu kapılardan kutsal topraklara uğurlanırdı ve dönüşlerinde buralarda karşılanırdı. Şehrin üretim-tüketim ihtiyaçları bu kapılar aracılığı ile yapılırdı. Bu kapılar etrafında her biri için kitaplar yazılacak kadar tarih, hatıra, efsane, menkıbe birikmiştir. Ayrıca her kapının adı ile anılan bir mahalle kurulmuştur. Tarihî mirasımıza tanıklık eden bu kapıların bir kısmı günümüze kadar gelmiştir. Bize düşen ise onları hem mimari hem de manevi olarak korumaya ve sahip çıkmaya devam etmektir.

Beğirad Kapısı

Sülükule Kapısı

MÜNEVVER AYAŞLI

İstanbul Sevdalısı Bir Yazar

■ Meryem DALĞIÇ

DİB Türk İslam Sanatları Daire Başkanı

Tanzimat Dönemi, modernleşme hareketlerinin arttığı, çeşitli tartışmaların da yaşandığı bir evredir. Bu süreçte Batılılaşmanın her yönüyle olması gerektiğini belirtenlerin yanı sıra kadim medeniyetimize sırt çevirmeksizin ve inançtan, kültürden taviz verilmeksizin teknolojik gelişmelerin alınmasının daha doğru olduğunu savunanlar olmuştur. Kuşkusuz bu hararetli tartışmalar o dönemin edebî eserlerine, gazetelerine de yansımış; yazarlar kalemleri vasıtasıyla fikirlerini ve duygularını ifade etmişlerdir. Bir cihan devleti olan Osmanlının son günlerine şahitlik eden, Cumhuriyet'in ise ilk kuruluş yıllarını yaşayan, o günlerin toplumsal hadiselerini, fikriyatını eserlerinde ince bir ustalıkla işleyen kadın yazarlarımızdan biridir Münevver Ayaşlı.

1906 yılında Selanik'te doğan Münevver Hanım, babası Miralay Cafer Tayyar

Bey'in görevi dolayısıyla küçük yaştan itibaren Osmanlı coğrafyasının çeşitli yerlerini dolaşır. Halep ve Beyrut'ta Alman Mektebinde okur, ardından da Paris'te Collège de France ile École des Langues Orientales devam eder. Burada Arapça ve Farsçanın yanı sıra ünlü şarkiyatçı Louis Massignon ile Henri Massé'den tasavvuf dersleri alır, diğer taraftan Stuttgart Kraliyet Konservatuvarına devam eder. Müziyle olan irtibatını koparmayıp İstanbul'a döndüğünde Alman asıllı bir sanatçıdan arkadaşı Fatma Rikkat Kunt ile beraber piyano dersleri alır.

Sadullah Paşa'nın oğlu Nusret Sadullah ile evlenen Münevver Hanım, 1934'te Soyadı Kanunu'nun çıkmasıyla eşinin ailesinin Bünyamin Ayâşî'ye nisbeti sebebiyle Ayaşlı soyadını alır. Diplomat olan eşinin görevi nedeniyle saray ve konak muhitinde yaşayan Münevver Hanım, zengin bir kültürden beslenir. Hürmet ve muhabbetle bağlandığı eşinin vefatının

(1944) ardından derin bir yalnızlığa gömülür. Bu süreçte hacca gider ve tasavvufa yönelir. Hayat mücadelesinde kalemını kendine dost eyleyen Ayaşlı; kültür, sanat ve edebiyatla yakından ilgilenmeye başlar. (Abdullah Uçman, "Ayaşlı, Münevver" Mad., *DİA*, S.143-144)

Münevver Ayaşlı, gündemi yakından takip eden, toplumun sorunlarına duyarlı, muhafazakâr siyasi düşüncenin önde gelen isimlerinden biri olarak fikirlerini edebî eserler vasıtasıyla dile getirir. Yeni İstanbul gazetesinde "Merak" başlığıyla, kendine ait bir köşede günlük siyasi, kültürel fıkralarla yazarlık kariyerine başlayan Ayaşlı, zamanla bu tarzda yazılarını Sabah ve Yeni Asya gazetelerinde devam ettirir. Yazarlık hayatı boyunca kalemını cesurca kullanan Ayaşlı, başta roman olmak üzere hatıra, deneme, tarih alanlarında birçok eserini okuyucuyla buluşturur.

Münevver Hanım'ın yazılarını besleyen kaynaklar; Osmanlı

medeniyeti, İstanbul, tarih ve tasavvuftur. Osmanlı, medeniyetin merkezi olup yazarın da ömrünün büyük kısmını geçirdiği İstanbul kültürü, babası vasıtasıyla küçük yaşlarda tanıştığı tasavvufi literatür özellikle son dönem Türk tarihi, eserlerinin eksenini oluşturur. Kitaplarında Osmanlı ve İstanbul sevgisinin daima öne çıktığı görülür.

Münevver Ayaşlı, eserlerinde Osmanlı olmanın vurgusunu sık sık yapar: “Ben bir imparatorluk çocuğuyum. Şöyle ki Manastırdan Sarıkamış’a, Hopa’ya kadar Türk bayrağı altında, pasaportsuz seyahat edilirdi. İlk mektebe Halep’te gittim. İkinci mektebe Beyrut’ta devam ettim. Binaenaleyh şimdi oraları başka bayrak altında görmeye el’an tahammülüm yoktur.” sözleriyle kaybedilen topraklar için gözyaşı döker. O, bir nostaljiden ziyade bir medeniyetin çöküşüne mersiyeler düzer. Zira yazara göre Osmanlı estetikdir, zarafettir. Birçok milleti kendi çatısı altında toplayan birlikte yaşama ahlakının adresidir. Bunu “Osmanlı kültürünün mümeyyiz vasfı ne idi, diye sorulacak olursa, verilecek cevap: Yaşama bilgisi, yaşama sanatı olacaktır.” cümlesiyle ifade eder. Kuşkusuz bu sanat onun hayatına da yansır. Ailesinden aldığı terbiyeyle, gördüğü eğitim ve yaşayış tarzıyla Münevver Hanım, tam bir Osmanlı hanımefendisidir.

Tüm zarafeti, nezaketiyle sofrasında ağırladığı misafirlerine ikram ettiği yemeklerle çevresini kaybolmaya yüz tutmuş büyük bir medeniyetle buluşturarak ruhların da beslenmesini sağlar.

Münevver Hanım, İstanbul sevdalısı bir yazardır. İstanbul’un maddi manevi kültürünü özümseyen Ayaşlı, *Dersaâdet* adlı kitabıyla bu kadim şehre güzelleme sunar. Ona göre İstanbul dışındaki her yer taşradır. İstanbul, “avam”ı “havas” eyleyen bir görgü, anane, terbiye ve kültür akademisidir. Bu şehri İstanbul yapan; konak hayatı, yaşam tarzı, Boğaziçi kültürü, adabımuâşeretidir. Ayaşlı bunların elden kayıp gitmesine hayıflanır, sitem eder.

Dersaâdet eserinde saydığı isimlerin ve onların temsilcisi olduğu bir hayatın bugünün insanları tarafından anlaşılmasının ise güç olduğunu düşünen yazar, şöyle der: “Benim İstanbul hakkında yazdıklarımı, benim gibi eskinin kalıntılarında pek az kişi hatırlar. Bizden

sonra gelenler, bu âlemi hiç görmemiş, duymamış, mevcudiyetinden bile habersiz kimselerdir. Şayet bu satırları okurlarsa soracaklar, bunlar masal mı, hakikat mi? Yoksa bunların gözlerine görünen bir serap mı? Biz şimdiden cevap verelim: Evet, bizim gördüklerimiz hakikat değil, serap. Mücerret, elle tutulmaz, yaklaştıkça kayıp olan bir serap...” (Hatice Yıldız, *Münevver Ayaşlı*, TDV Yayınları, Ankara 2023, S.20-40)

Son Osmanlı hanımefendilerinden olan Münevver Ayaşlı’nın fikirleri, dili, üslubu kuşkusuz bu eserle sınırlı değildir. Romanları, denemeleri ve yayımlamadığı hikâyeleriyle tanınan Ayaşlı 20 Ağustos 1999 tarihinde vefat etmiştir.

MÜZİK, MEKÂN, ZAMAN VE İNSAN

■ Meryem KILIÇ

Sokrates müziği, eğitimlerin en üstünü olarak tanımlar. Eflatun, ahenk ve ruhu terbiye eden bir vasıta olarak bahseder müzikten. Mevlana, güzel ses dinlemeyi âşıkların gıdasına benzetir. Gönüllerdeki hayaller güzel sesle tekâmül eder. Her şey ritimden oluşur, güzellik, iyilik, coşku, vefa, özlem hatta kötülük, düşmanlık, çirkinlik... Hepsinin hissettirdiği ritim vardır. Nitekim Mevlana "Seni yücelere, yükselere çeken her sesi, yücelerden gelen ses olarak bil. Sana hırs veren nefsanî duygunu arttıran sesi de insanı yaralayan kurt sesi bil." ifadesiyle insan üzerinde sözün ve sesin etkisinin ne kadar büyük olduğunu vurgular. Kendisini hakikatler âlemine daldırmayan her sesi değersiz bulmaktadır.

İnsan ruhu üzerindeki bilinen etkisi, tarih boyunca insanları, müziği farklı alanlarda kullanmaya yönlendirmiştir.

Müzik, rahatlatıcı ve sakinleştirici etkisi sebebiyle ruhsal hastalıkların tedavisi için kullanılmıştır. Eski çağlarda müziğin yaralara iyi geldiğine inanılır, ruhu yatıştırdığı ve ruh hastalıklarını tedavi ettiği düşünülürdü. Ebubekir Razi de melankolik hastaların müzikle ve güzel sesle okunan şarkıları dinlemekle dertlerinden kurtularak iyileşmesinin sağlanabileceğini söyler. Müziği tedavi amacıyla ilk kullanan milletlerden biri de Türklerdir. Günümüze de ulaşmış olan Edirne'deki Bayezid Külliyesi Şifahanesi, akıl ve ruh hastalarının müzikle tedavi edildikleri önemli yerlerden biridir. Bu hastanede tedavi yöntemleri arasında musikiyle tedavi yanında su sesi ve güzel kokular da kullanılırdı. Haftanın belirli günleri hanende ve sazende topluluğu müzik sahnesinde yerini alır, her hastalığa göre farklı makam çalıp söylerdi.

Müziğin insan ruhu ve sağlığı üzerindeki etkisi günümüzde de terapi gibi birtakım yöntemlerde kullanılmaktadır.

İnsan, uyum içinde birleşen sesleri sever, onun meydana getirdiği bütünlüğün cazibesıyla başka bir dünyaya taşınır. Müzik, insanların iç dünyalarını, coşkularını, duygularını, meyillerini ifade eder. Farklı toplumların medeniyet anlayışlarının ve eğilimlerinin dışı vurumunu gösteren bir araçtır. Müzik, toplumun değerler sisteminin de yansımasıdır. Toplumun sosyal yapısını ortaya koyan sesler bütünüdür. Müzik, toplumları motive etmek ve bir arada tutmak için kullanılan etkili bir araçtır. Savaş öncesinde askerlerin motivasyonu için kullanılırken, savaş sonrası kahramanlık destanlarının anlatımında kullanılır. Eski çağlarda savaş borularının ve davulların askeri motive etmek, düşmana korku salmak için kullanıldığı bilinir. Böylece müzik, bir savaş stratejisi olarak da önümüze çıkmaktadır. Osmanlıda askerî müziğin en iyi örneği mehterdir. Millî duyguları etkileyerek askerin motivasyonunu yükselten mehter, Osmanlı Dönemi'ndeki pek çok savaşta kullanılmıştır. Fatih'in, İstanbul'un fethi esnasında surların önüne 300 kişilik mehter takımıyla gelerek askerin coşkusu ve

cesaretini artırdığı anlatılır. Mehter, Batı müziğini de etkilemiştir. Örneğin Mozart ve Beethoven gibi ünlü bestecilerin bu müzikten etkilenmesiyle “ala turca” tarzı müzik ortaya çıkmıştır. Mozart, klasik eseri “Türk Marşı”nı, Osmanlı Devleti’nin Avrupa’da büyük hayranlık uyandırdığı dönemde mehter marşının ritminden esinlenerek bestelemiştir.

Müziğin savaş sırasında önemli rol oynadığı başka bir örnek ise II. Dünya Savaşı’nın en ağır kuşatmalarından olan Leningrad Kuşatması’dır. Şimdiki adı St. Petersburg olan Leningrad’a ulaşan bütün hatların kapatılmasıyla insanlar büyük bir açlık ve yokluk içinde kaldılar. Sürekli bombardıman, soğuk, açlık içindeki halka ve askerlere moral vermek için Dmitri Şostakoviç 7. Senfoni’nin Leningrad prömiyerini (ilk gösteri) açlıktan neredeyse ölmek üzere olan müzisyenlerden oluşan bir orkestrayla icra etti. Hatta prömiyer daha gerçekleşmeden orkestranın üç üyesi açlıktan hayatını kaybetmişti. Leningrad prömiyeri olağanüstü bir meydan okuma eylemi olarak halka dayanma gücü verdi. Şostakoviç, senfonisiyle Leningrad’daki insanların yaşadıklarını müziğine yansıtmış, işgale karşı direnişin sembolü hâline gelmişti. Sadece fiziksel güçle savaşın

Gönüllerdeki hayaller güzel sesle tekâmül eder. Her şey ritimden oluşur, güzellik, iyilik, coşku, vefa, özlem hatta kötülük, düşmanlık, çirkinlik... Hepsinin hissettirdiği ritim vardır.

kazanılmayacağını keşfeden toplumlar müziği psikolojik bir araç olarak kullanmıştır.

Müziğin savaş ve mücadele motivasyonu yerine barış aracı olarak kullanılmasıyla ilgili tarihî örnekler de mevcuttur. İnsanlık tarihinin en kanlı savaşlarından olan Birinci Dünya Savaşı’nda karşıt cephelerden Fransız, Alman ve İngiliz askerlerinin birbirleriyle selamlaşp şarkılar ve ilahiler söylemesi savaşın soğukluğunu biraz da olsa azaltmış, silahlarını bırakan cepheler arasında özel bir ateşkes sağlamıştır.

Tarihin en eski devirlerinden beri müzik insanın hayatındadır. Müziğin ortaya çıkmasının en önemli unsuru din olmuştur. Farklı inanışlarda müzik, Tanrı’yla iletişim aracı olarak ibadet amacıyla kullanılmıştır. Âdeta somuttan soyuta, madde

âleminden metafizik âleme bir geçiş olarak görülmüştür.

Günümüzde kullanılan ve bilinen notalar da Rahip Guido D’arezzo tarafından bulunmuştur. D’arezzo, çocuk korosuna duaları ezberletmek amacıyla günümüzde kullanılan nota sistemini geliştirmiştir. Notalar Aziz Lohannes Battista ilahisindeki ilk dizinin ilk heceleriyle isimlendirilmiştir. Guido’nun bu ilahideki dizeleri, öğrencilerine kolay öğretebilmesi için elinin parmaklarındaki çukurlara ve tümseklere yazması sebebiyle müzik tarihine “Guido’nun Eli” olarak geçmiştir.

Müzikteki matematiği keşfeden ve bunu yazıya döken ilk kişinin ise Pisagor olduğu bilinir. Pisagor, geometri, aritmetik, coğrafya, müzik gibi bilim dallarına öncülük etmiştir. Müziğin içinde aritmetik, geometri, gök bilimde bulunan denge ve uyumun olduğunu ileri sürmüştür. Pisagor, bütün evrende ve gezegenler arasında belirli bir armonik düzen olduğuna inanıyordu. Matematiksel ve armonik olarak uyumlu bir dünya düşüncesi ortaya koydu.

Evrendeki matematik, müzik ile birlikte mimariyle de ilişkilendirilmiştir. Müzikal anlamların mekânsal anlamlarla ilişkisi ve sesle, mimari arasındaki ilişki;

mimarinin görsel değil aynı zamanda işitsel bir yapı olduğunu da gösterir. Mekânsal akustik ve müzik icrası için ortaya çıkan mimariler, etkileyici kültürel manzaralar oluşturur. Böylece farklı kültür ve medeniyet anlayışlarının ortaya çıkardığı mimaride müziğin ve müzikte mimarinin etkilerini görürüz. Nitekim Goethe bu konuda mimariyi donmuş müziğe benzetir. Müzik, mekânsız icra edilemez. Eski dönemlerden itibaren törensel mimaride ve mabetlerde kolon dizilimleri, mekân tasarımları müzik ritimlerine göre yapılmıştır. Hristiyanlığın ilk dönemlerinde ilahi bir armoni oluşturma amacıyla müzikal ve sayısal değerleri yapı üzerinde bir arada kullanmışlardır. Özellikle gotik mimari ve müziğe bakıldığında dik, sivri yapılarda icra edilen ilahilerde insanın acizliğini, ilahi eziciliği, melankoli ve korku hissettiren eserler görürüz.

İslam dünyasına baktığımızda ses ve mimari ilişkisi tarihi, sosyal, ekonomik boyutlardan etkilenmektedir. Özellikle tarihsel döneme ait müziğin veya şiirin değerlendirilmesi genellikle bu sanatların icra edildiği mimari ortamın incelenmesiyle birlikte yapılmaktadır. İslam kültüründe bahçe mimarisine baktığımızda görsel mimari yanında pek çok duyguya hitap eden özellikle işitselliğe ve güzel seslere önem veren yapılar vardır. İnsanın duyularına hitap eden bu bahçeler çiçeklerin,

ağaçların, kuşların, çeşmelerin, mevsimlerin değişmesiyle dünyanın ve zamanın geçiciliğinin temsilidir.

Osmanlı dönemindeki cami mimarisi de ses-mekân ilişkisinin önemli örneklerindedir. Osmanlı musiki ve mimaride tevhit esaslı bir tasarım ve anlayış üslubu geliştirmiştir. Camilerde Kur'an-ı Kerim kıraatıyla birlikte musikinin de bulunması akustik çözümler arayışına yönlendirmiştir. Özellikle Mimar Sinan tarafından geliştirilen yöntemler akustik performans sağlanmasında çığır açmıştır. Bu dönemde inşa edilen camiler mimari ayrıntıları, dekorasyon, yapı malzemelerinin kalitesi, kubbe, minare ve akustik yönüyle büyük bir ustalık eseridir. Mimar Sinan'ın akustik teknolojisinde ortaya çıkabilecek sorunları önceden belirleyerek, ses basınç seviyelerinin düzenlenmesi ve iletilmesi noktasında ortaya koyduğu yöntemler akustik mimari tasarımına örnek olmuştur. Mimar Sinan'ın Süleymaniye Camii, estetik, sanat ve akustik tasarımın muhteşem bir örneğidir. Caminin akustik niteliklerini oluşturan en önemli etken kubbe sıvalarıdır. Günümüze ulaşan bilgiler ışığında Mimar Sinan'ın iç mekânda keten içerikli sıva kullandığı ve bu durumun yansımaya azalttığı bilinmektedir. Caminin mekân hacmi, geometrisi, boyutu ve kubbe çapı akustik performansına uygun şekildedir. Mimar Sinan, günümüzde

programlar ve ses ölçüm cihazlarıyla yapılan akustik ölçümleri çıplak kulakla test ederek yapmıştır. Sesin yansımaları, dağılmasını ve emilmesini kontrol altına alacak müdahalelerle, istenmeyen yankıyı en aza indirerek akustığı iyi bir ortam inşa etmiştir. Tarihimizin bu muhteşem eseri ses-mekân ilişkisinin eşsiz örneklerinden biri olarak günümüzde de ihtişamını korumaktadır. Osmanlı mimarisinde başta Mimar Sinan dönemi olmak üzere iç mekân akustik performansı yüksek pek çok cami örneği mevcuttur. Bir taraftan akustik mimarisinin olağanüstü yapıları inşa edilirken diğer taraftan İtri ve Dede Efendi gibi bestekârların eserleri Osmanlıdaki kültürel zemini musiki ve mimari noktasında zirveye taşımıştır.

Müziğin oluşmasında mekânın ve o tarihsel döneme ait kültürün elbette etkisi tartışılmaz. Ancak bu tarihsel özelliğinin yanı sıra, müziğin yıllar sonra bile hâlâ insanları etkileyen ve aşınmayan, kuvvetli bir yanı da vardır. Bu açıdan bakınca müzik, yaşanmışlıkların ve mekânın insan üzerinde zaman aşımına uğramayan armonik bir etkisi olarak da ifade edilebilir. Müzik, mekân, zaman ve insanın etkileşiminden ortaya çıkan armoniyi Türk divan şairimiz Mahmud Abdülbâkî'nin şu mısralarıyla sonlandırabiliriz:

*Âvâzeyi bu âleme Davud gibi sal
Bâkî kalan bu kubbede bir hoş
sadâ imiş.*

ÇOCUK SÖZCÜKLERİNDEN *Ağır Cümleler*

Kefernahum / Capharnaum / Kaos

■ İshak KOÇ

Savaşta en çok çocuklar zarar görür. Bu ifade, her ne kadar istatistiksel verilerle desteklenmese de savaşları hazırlayanlar ve yürütenler ne yaparlarsa yapsınlar savaşın çocuklara büyük zarar verdiği gerçeğini değiştiremezler. Savaşta herkes ve her şey zarar görür. Dileyen dilediği kadar “Bu benim savaşım değil!” diye haykırırsın, atılan bir bomba gelir muhatabını bulur. Fakirlik, yoksulluk, kimsesizlik gelir muhatabını bulur. Çok uzaklardan fırlatılmış bir füze parçası gelir çocukları bulur. Tüfek icat olunca mertlik bozulur ya, balistik füze, savaş jeti, bilumum konvansiyonel

silahlar icat olunca neyin bozulduğunun artık ne önemi ne sorgusu söz konusudur.

Dünyanın bazı bölgelerinde çocuklar bombaların gölgesi altında yaşar. Diğer bir kısmı yani savaş ya da bomba görmeyenlerin şanslı olduğunu söylemek hayli güçtür. Onların nasibine de açlık, yoksulluk, yoksunluk, istismar ve sair ağır sınışılar düşer. Bu açıdan bakınca cılız omuzlara yüklenen çocuk işçilik, eğitim öğretim eksiği, gelişim dönemlerini sağlıklı geçirememek gibi sorunlar çok daha hafif görünür. Gerçeklik, fazlaca çeşitlendirilebilir biçimde asgari ihtiyaçları karşılayamamak; yiyecek, içecek, barınaktan yoksunluk ve hatta yurtsuzluk, öksüzlük, sahipsizlik olarak kendini gösterir. Yahut da görmek istemeyen gözlerini ustaca kapatır; okumaz, izlemez, duyumsamaz, nihayet umursamaz. Tıpkı çoğunluğun uzun süredir Filistin’de, Gazze’de, Beyrut’ta ve birçok kentte yaşananlara karşı iradi ya da çaresiz tavrı gibi...

Nadine Labaki’nin yönettiği, Lübnan yapımı, 2018 çıkışlı drama filmi *Kefernahum*, Beyrut’un arka sokaklarında hayatı erken yaşta anlamak zorunda bırakılan çocukları perdeye taşır. Filmin senaristi ve yönetmeni, oluşturduğu konsepti, “Günün sonunda, çocuklar; çatışmalarımız, savaşlarımız, sistemlerimiz, aptalca kararlarımız ve hükümetler için çok yüksek

bir bedel ödüyorlar. Sorun hakkında konuşma ihtiyacını hissettim ve düşündüm ki eğer bu çocuklar konuşabilseydi ya da kendilerini ifade edebilselerdi, ne derlerdi? Onları görmezden gelen bu topluma, bize ne söylerlerdi?” diye anlatır. Ana kaygısı da yine kendi beyanından, “Ben acı çeken çocukların sözcülüğünü yapıyorum...” şeklindedir. Filmin hazırlık aşamasında üç yıl kadar Beyrut’un gecekondu mahallelerinde dolandır ve her biri gerçek yaşamında senaryoya örtüşen hayat standartlarına sahip oyuncular bulur. Nihayet ortaya *The Platform* (2019, İspanya) kadar sarsıcı ya da *Parazit* (2019, Güney Kore) kadar etkileyici, âdeta vicdandan yana nasibi olan insanların yüzünde patlayan bir *Kaos / Kefernahum* çıkar.

Filmi omuzlarında taşıyan başrol oyuncusu Zain el-Hac (Zain al-Rafeea) gerçekte de Lübnan’a savaş dolayısıyla Dera’dan göçen bir ailedendir. Zain’in annesini oynayan Suad (Kavser el-Haddad) yine Suriye göçmeni on altı çocuklu yoksul bir ailenin annesidir. Rahil (Yordanos Shiferaw) ise filmin gösterime girmesinden hemen sonra gözaltına alınan Habeşistanlı bir mültecidir. Mekânlar da yardımcı oyuncular da sokaktan seçilir. Mahkeme ve cezaevi sekansları dışında her bir mekân, ayrı bir kurguya mahal vermeyecek kadar gerçek hayattandır. Dolayısıyla *Kefernahum*, belgesel diye nitelenecek kadar gerçeğe yaklaşıyor.

Zain el-Haj... Yaşı, umarsız bir doktor tarafından dişlerine bakılarak tespit edilir. Tabiri caizse kurbanlıklar gibi... Çocuğun hiç süt dişi kalmadığına göre on iki-on üç yaşlarında olmalıdır. Ya da kaç yaşında olduğunu ne önemi vardır? Kardeşi, yaşına bakılmaksızın ölür mesela. Öyleyse, bilinmesi gerekenler arasında en lüzumsuz olanı yaştır. Onların kimlik belgeleri yoktur. Belki doğum belgeleri de yoktur, kayıt yoktur, kâğıt yoktur. Bir köşede ölüp gitseler sorgulayan, evden kaçtıklarında arayan, dönmediklerinde kuşkulanan, kirli işlere, kötü ilişkilere daldıklarında kurtaran yoktur.

Kefernahum, daha introsunda ellerinde tahtadan tüfeklerle çocukların savaş oyununu, sonra tekinsiz sokakları, sonra da onlar için çoktan standart hâle getirilmiş yaşamı gösterir. Arada sırada savaş uçaklarının, helikopterlerin havalandığı, kaotik bir hayat standardı, savaşız zamanlarda pek de farklı görünmez. Beyrut'tur. Feyruz'un "*Külden bir zafer Beyrut'un olsun / Eller üstünde taşınan çocuğun kanından bir zafer...*" diye söylediği şehir. ("Li Beyrut", Rodrigo'nun gitar konçertosu üzerine yazılmış sözlerden oluşan Feyruz şarkısı.) Ki Beyrut, üstüne bombalar yağmadan da bir savaş kalıntısının en iyi canlandırıldığı, bir barış zorunluluğunun en doğal hiçe sayıldığı, yetmiş yedi milletten insanın herhangi bir milliyet sorgulamadığı, öyle

kozmpolit, öyle güzel, öyle kaotik; Orta Doğu'nun ve yakın güneyin Paris'idir. Paris de nerden çıktı diye soranlar için denebilir ki sadece sinematik açıdan değil gerçekte de Paris; filmlerin iyi adamı, esas oğlanı, kahramanı gibi lanse edilir. Öyleyse Doğu'nun kadim şehirlerine kötü adam rolleri dağıtıldığı da bilinmelidir.

Can acıtan gerçeklik içinde Zain, şehrin köşelerine sürüklenirken bir otobüste Hamam Böceği Adam'la karşılaşır. Böyle bir rastlantı, çocuğa ilginç gelir; normal şartlarda Örümcek Adam'la falan karşılaşması gerekir. Ona Örümcek Adam'la alakasını sorar. Hamam Böceği Adam da Örümcek Adam'ın kuzeni olduğunu söyler. Nadine Labaki, herhâlde senaryonun bu kısmını salt metafor olsun diye yazmamış olmalıdır. Buna yalın gerçek dense kim itiraz edebilir? İnsanların bir kısmı Örümcek Adam gibi fantastik ya da fantastikleştirilmiş kahramanların ardına düşer. Hatta bazıları Örümcek Adam kifayetini bizzat kendisi yaşamayı dener, kahraman olur. Hani kostüm giymekle, öyle görünmekle kahraman olduğu varsayılır. Zira hiç kimse kahraman nedir, neyin nesidir diye sorgulamaz. Bir kısım insan da zorunlu olarak hamamböceği gibi yaşamaya sürüklenir. İçine itildiği, içinde yaşadığı, içine düştüğü mezbeleliği anlasa ne fark eder? Gregor Samsa gibi bir sabah ansızın uyandığı durumdan çıkacak kudreti

Kefernahum, daha introsunda ellerinde tahtadan tüfeklerle çocukların savaş oyununu, sonra tekinsiz sokakları, sonra da onlar için çoktan standart hâle getirilmiş yaşamı gösterir. Arada sırada savaş uçaklarının, helikopterlerin havalandığı, kaotik bir hayat standardı, savaşız zamanlarda pek de farklı görünmez.

bulamaz. (Bkz. Franz Kafka, "Dönüşüm") Belki de Nadine Labaki, film içinde bu küçük örnekle Kafka'yı ve onun Gregor Samsa'sını selamlamak ister.

Hamam Böceği Adam şoföre seslenip otobüsten iner. Onun sokaklar arasında hızlıca kayboluşunu izleyen Zain de iner, peşine düşer. Arar, tarar, hiçbir yerde bulamaz. Hamam böceği, öyle arandığında bulunacak bir mahluk değildir. Ansızın görünür, görüntüsü dahi rahatsız edicidir, insan tarafından imha edilmemiş aniden kayboluverir. Hem zaten hayatın kenarına itilmiş her birey görünmez değil midir?

Örümcek Adam popülerdir, kahramandır, ilgi uyandırır, iyidir vs... Hamam Böceği ise tiksiniç, ürkünç, itici görüldüğü için kötü diye mi tanımlanmalıdır? Sonuçta her ikisi de haşerattandır ama birinden biri tercih edilecekse örümcek olan süper kahraman, fantastik, masalsi gösterilir. Oysa normal boyutlarda bir örümcekle karşılaşan çocuğun tepkisi, hamam böceğiyle karşılaştığından pek de farklı olmaz. Binaenaleyh filmlerin jön karakteri o kadar iyi, kötü adam rolü biçilen de o kadar kötü değildir. Sonuçta her aktör kendisi için yazılan senaryoyu oynar. Yalnız jön, esas oğlan, başrol oyuncusu, örümcek iyi diye pazarlanır. Hani bir görünür bir kaybolur, esrarlı mağrurdur, bağlayıcıdır da işte yaşamsal anlamda toplum dışına itilmiş, merak uyandıran mafyatik ilişkilere bulaşmış, kirli işlerin adamıdır. İzleyicide, özellikle çocuklarda o türden işlere yönelik ilgi, merak seviyesini hayli aşar ve hemen her toplumda illegal işler üstlenir hâle gelen, ailesinin sahip çıkamadığı ya da doğrudan aileden öğrendiği hayatı yaşayanlara rastlanır. Diğer yandan antikahraman karakterler hemen her toplum için can sıkıcıdır, klasikleşmiş anlayışa da ters düşer. Belki bu durum kurulu düzeni aşırı kutsamaktan kaynaklanır. Örneğin şimdiki zamanın popüler bir dizi repliğinde "Sonunu düşünen kahraman olamaz!" cümlesiyle idealize edilen kahramanlık mütekâmil

bir kişiliği değil, patavatsızlığı imler. Ancak zihinlerdeki kahraman imgesi kusursuzdur. "Akıl, bir işin sonunu düşünmektir" diye söyleyen kişi şüphesiz haklıdır. Minicik bedenlere bile dar gelen bu dünyada kahraman olmak gerekmez. Her daim acemiliği çekilen hayat için kahramanlık idealize edilmez.

Zain'e "Beni dünyaya getirdikleri için anne babamdan şikâyetçiyim." diye söyleten yönetmen, her ne kadar oryantalist bir bakışla "Bakmayacaksınız paylaşıp da hamam böceği olarak imlediği karakteri kötü adam şeklinde pazarlamaz. İradı ve sıradanlaşmış bir kötülükle alakası yoktur çünkü o karakterlerin; bir tanım gerekliyse her biri kurbandır. Mahkûmlar için

kullanılan "kader kurbanı" terkihiyle de ilişkilendirilemez, doğrudan kurbandır. Sosyal, siyasal, ekonomik ve daha çok kapitalist döngü içinde vahşileşen insan yaşamı, tıpkı bir belgesel gibi aşırı gerçekçi görünür. Serengeti düzlüklerinde birkaç aslanın masum bir ceylanı parçalayışını belgesel niyetine izleyip keyiflenebilen insan, muhtemelen kendi türünün örneklerine karşı doğrudan vahşileşmezse hiç yoktan duyarsızlaşır. İşte hemen burnunun dibinde soykırıma uğrayan çocukları, kadınları, toprağını terk etmedikleri için bombalanan insanları seyredip "Kahrolsun bazı şeyler." deyiverince iyi hisseder. İyi hissetmek neyi değiştirir ki? Gazze'nin ve Beyrut'un çocukları hâlâ ölmekte, dünya hazin hazin dönmektedir.

Orijinal İsmi:

Capharnaum

Vizyon Tarihi:

20 Eylül 2018

Süre:

120 dk

Tür:

Dram

Yönetmen:

Nadine Labaki

Senarist:

Nadine Labaki, Jihad Hojeily

Yapım:

2018 -Lübnan, Fransa

SÜRDÜRÜLEBİLİR TÜKETİM

■ Şule TÜZÜN

Sanayi Devrimi'nin ardından dünya, sanki büyüme ve gelişme sınırsız olacaktı gibi, sorgulamadan uzak, âdeta tüketim odaklı nesne hâline dönüştü. Bu önü alınamaz süreçte, bireysel ve toplumsal refah, artan üretim ve tüketim miktarlarıyla ölçülmeye başlandı. Ancak bu büyümenin, gezegenimiz üzerinde sürdürülemez bir baskı oluşturduğu ve doğal kaynaklar üzerindeki tahribatın arttığı bir gerçeklikle yüzleşiyoruz artık. Sürdürülebilir tüketim, bu bilinçle ortaya çıkan ve kaynakları koruma, çevresel hasarı azaltma ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya

bırakma amacını güden bir yaklaşımdır.

Günümüzde önemi daha çok artan sürdürülebilir tüketim, sadece çevresel sorunların çözümünü değil, aynı zamanda ekonomik ve sosyal politikaların merkezine oturan bir kavramdır. Tüketiciler, alışveriş kararlarını verirken artık çevresel etkileri göz önünde bulundurmakta, ürünlerin çevre üzerindeki yükünü azaltmayı amaçlayan geri dönüşüm ve yeniden kullanım gibi uygulamaları benimsemektedirler. İşletmeler ise üretim süreçlerini çevre dostu yöntemlere göre yeniden düzenleyerek ve yenilenebilir

enerji kaynaklarına geçerek bu yeni tüketim anlayışına uyum sağlamaya çalışmaktadırlar.

Tüketici Davranışları ve Sürdürülebilir Tüketim

Tüketicilerin satın alma kararları, sürdürülebilir tüketim pratiklerinin yaygınlaşmasında azımsanmayacak kadar büyük rol oynar. Tüketiciler, alışverişlerinde çevresel etkileri azaltmayı hedefleyen ürünleri tercih ettiklerinde işletmeler de üretim süreçlerini bu doğrultuda şekillendirmeye başlar. Bu kapsamda, "yeşil" veya "çevre dostu" olarak nitelendirilen ürünler, giderek artan bir popülerlik

kazanmaktadır. Örneğin, organik tarım ürünleri veya sürdürülebilir şekilde üretilmiş eşyalar, hem sağlık bilincinin hem de çevresel duyarlılığın bir göstergesi olarak ön plana çıkmaktadır.

Günlük işlerimizi yaparken çevreye olan etkimizi azaltabiliriz. Örneğin, temizlikte kullanılan kimyasallar yerine sirke, karbonat ve limon gibi doğal malzemelerle yapılan karışımlar hem ekonomik hem de çevre dostudur. Bu doğal temizleyiciler, yüzeyleri pırl pırl yaparken aynı zamanda evdeki hava kalitesini korur ve alerjileri önler. Ayrıca alışveriş yaparken plastik poşet yerine kumaş çantalar kullanmak, plastik atıkların azalmasına büyük katkı sağlar.

Gıda israfını önlemek için yemeklerinizi planlayabilir ve aldığınız ürünleri akıllıca kullanabilirsiniz. Artan yemekleri değerlendirerek yeni öğünler oluşturabilir veya uygun şartlarda saklayarak daha sonra tüketebilirsiniz. Böylece hem ekonomiye hem de çevreye katkıda bulunmuş olursunuz. Bahçe işleriyle uğraşanlar için kompost yapmak mutfak atıklarını değerlendirmenin en iyi yollarından biridir. Kompost, bahçenizdeki bitkiler için mükemmel bir gübre olarak işlev görür.

Gereksiz yanan ışıkları kapatmak, elektronik cihazları prizden çekmek ve enerji verimliliği yüksek cihazları tercih etmek elektrik kullanımını önemli ölçüde azaltabilir. Bulaşık ve çamaşır makinelerini tam dolu olarak çalıştırmak ve musluklarda su tasarrufu

sağlayan başlıklar kullanmak su tüketimini minimize eder.

Evdeki eşyaların ömrünü uzatmak için düzenli bakım yapılması, gerektiğinde küçük tamiratlarla onarımların yapılması sürdürülebilir bir yaşam tarzını destekler. Böylece çevreye olan zararı azaltırken aile bütçesine de katkıda bulunursunuz.

Kurumsal Sorumluluk ve Sürdürülebilir Üretim Yöntemleri

İşletmelerin üretim süreçlerinde sürdürülebilir yöntemler benimsemesi, daha çok tüketici taleplerinin tercihleriyle şekillenmektedir. Örneğin, atık yönetimi, enerji tüketiminin azaltılması ve yenilenebilir kaynakların kullanımı gibi konular, son yıllarda yaşanan farkındalık neticesinde kurumsal sürdürülebilirlik raporlarının bir parçası hâline gelmiş durumda. İşletmeler, çevre dostu politikalar

Sürdürülebilir tüketim, yalnızca ekolojik bir denge sorunu değil, aynı zamanda modern çağın en büyük ahlaki ve felsefi meydan okumalarından biridir.

benimseme noktasında attıkları her adımı raporlar. Böylece hem tüketicilere şeffaflık sunarak kalitelerini güven temelinde pekiştirir hem de çevresel sorunların çözümüne uyum sağlayarak toplumun tüm kesimlerine örnek olurlar.

Eğitim ve Bilinçlendirme

Sürdürülebilir tüketim bilincinin artırılması için eğitim büyük bir önem taşır. Öğretim kurumlarından medya platformlarına kadar geniş bir alanda yapılan bilinçlendirme çalışmaları, sürdürülebilir tüketimin temel prensiplerini daha geniş kitlelere ulaştırabilir.

Sürdürülebilir tüketim, yalnızca ekolojik bir denge sorunu değil, aynı zamanda modern çağın en büyük ahlaki ve felsefi meydan okumalarından biridir. Bizler, her bir alışveriş seçimiyle kendi varoluşumuzun şartlarını ve gezegenimizin geleceğini yeniden şekillendiriyoruz. Tüketiciler olarak atacağımız her adım, birer küçük ama güçlü değişim tohumlarıdır.

Sonuç olarak sürdürülebilir tüketim yoluyla kendimizi ve toplumumuzu dönüştürerek, basit yaşayıp yalnızca temel olana odaklanarak yaşamın anlamını keşfettiğimiz gibi tabiatın eşsiz varlığına da şahitlik etmiş oluruz. Sürdürülebilir tüketim, bizlere sadece ekolojik dengeyi değil, aynı zamanda kendi iç denge ve huzurumuzu bulma fırsatı da sunar. Öyleyse gelecek kuşaklara miras bırakacak sağlam bir dünya ve daha adil bir toplum yaratma sorumluluğunu üstlenelim.

OSMANLIDA SIBYAN MEKTEPLERİ

■ Eyüp DEMİR

“Ağaç yaşken eğilir.” atasözü Müslümanlar için âdeta şiar olmuştur. Çocuklar küçük yaşlarda her türlü bilgi ve beceriyi kazanmaya daha elverişlidir. Yıllar geçip de artık yaş almaya başladıklarında çocukların eğitilmeleri zordur. Küçük yaşlarda alınan eğitim kalıcı olur. Bu nedenle yetişkin insanlar daha öncekilerden aldıkları kültür değerlerini bu yaşlarda çocuklara aktarırlar ve toplum bilinci bu şekilde oluşmaya ve gelişmeye devam eder. Anadolu Selçuklu ve Büyük Selçuklu Devleti’nden Osmanlıya miras kalan sıbyan mektepleri de bu kültür aktarımının yapıldığı önemli mecralardan biridir. Müslümanlar ilk dönemlerden beri çocukların eğitim ve öğretimiyle ilgilenmişlerdir. Sonraki dönemlerde kütüp adı verilen eğitim kurumlarının ortaya çıktığı görülmüştür. Türkler de İslamiyet’le beraber bu kurumu devam ettirmiş ve çocuklarını bu okullara göndermeyi dinî bir görev olarak addetmişlerdir.

Osmanlı eğitim sisteminde günümüzdeki ilkokul seviyesine denk gelen sıbyan mekteplerine, mahalle mektebi, taş mektep, darü’t-ta’lim, darü’l-ilm, muallimhane veya Kur’an okulları da denmiştir. İlk Kur’an eğitimi, okuma-yazma, namaz kılma, ilmihal bilgileri ve İslam dininin adap ve erkânı bu okullarda öğretilirdi. Bu okulların bir görevi de çocukları bir üst kurum olan

medreselere hazırlamaktı. Yukarıdaki derslerin yanında hadis, şiir ve matematik de bu okullarda öğretilirdi. Yazı yazmayı öğretmek için çocukluğumuzdaki fişlere benzer malzemeler kullanılırdı. Bu malzemelere şiir ve güzel sözler yazılarak okuma kolaylaştırılırdı. Öğrencilere kabiliyetlerine göre eğitim verilirdi. Dönemlere, coğrafyalara ve vakıf şartlarına göre eğitim farklılaşsa da okuma-yazma, Kur’an, tecvit, hadis, ilmihal, gramer gibi dersler şifahi olarak veya ezberleterek öğretilirdi. Kabiliyetleri olan öğrencilere hafızlık eğitimi de verilirdi.

Sıbyan mekteplerine yeni başlayacak öğrenciler için de günümüzde olduğu gibi törenler düzenlenirdi. Çocuklar süslenerek caddelerde yürütülür, insanlar onları alkışlar ve heyecanlarına ortak olurdu. Bu törenler şüphesiz çocukların motivasyonunu artırırdı. Bu törenlere “âmin alayı” veya “bed-i besmele” adı verilirdi. Osmanlılar için geleneksel hâle gelen dört yıl dört ay dört gün veya beş yıl beş ay beş gün gibi rakamlarla eğitime başlama yaşına ulaşmış çocuklar için düzenlenen bu törenlere “mektep cemiyeti, dua cemiyeti” adları da verilmiştir. Bu törenler Müslümanlar için önemli kabul edilen pazartesi, perşembe veya kandil günlerinde yapılırdı. O günün sabahı öğrencilerin hepsi mektepte toplanır,

ilahi takımı ilahi okur, âminciler yüksek sesle âmin der, başlarına da ilahici adı verilen bir talebe geçerdi. Âmin alayı ilahiler okuyarak mektepten ayrılır, okula yeni başlayacak olan çocuğun evine doğru hareket eder, veliler ve mahalle sakinleri de bu alaya katılırlardı. Ailenin sosyal durumuna göre bu törenler farklılık gösterir, bazı törenlere âlimler, şeyhler ve devlet adamları da katılırdı. Bu törenin ardından yeni talebe erkek ise midilliye kız ise faytona bindirilerek okula başlayacak diğer talebenin evine gidilirdi. (TDV İslam Ansiklopedisi, c. 29, S. 10) Çocuklar özenle giydirilir; erkek çocuğun başına fes, kız çocuğun başına ise elmas, inci gibi süsler takılırdı. Akrabalar ve dostlar da mektebe gider, hocanın duasından sonra çocuklara ikişer üçer; okullarda görevli mubassırlara ve muallimlerin yardımcısı olan kalfaya da mendil içerisinde birkaç mecidiye hediye edilirdi. Çocukların tertemiz kalbi ile istenen dileklerin Allah katında kabul olacağına inanıldığından vatanın huzur ve sükûneti için dua edilirdi. Bu dualar genel olarak ilahi şeklinde okunurdu. Alayı seyredenler de bu dualara iştirak eder, alaya katılan talebeler için hayır dualarda bulunur ve alayın önündeki aile reislerini tebrik ederdi. (Abbas Çelik, “Hatıralarla Sıbyan Mektepleri”, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2007, s. 27, S. 125-135)

Sıbyan mekteplerinde eğitim veren kişilere muallim adı verilirdi. Arapça kökenli olan bu kelime ilim kökünden türetilmiştir. Günümüzde öğretmen kelimesinin karşılığıdır. Muallim tek hâkimdi. Mektepte o ne derse o olurdu. Saygı duyulan biriydi. Görevi sınıfta disiplini sağlamaktı. Muallimin yanında onun sağ kolu ve ona her konuda yardımcı olan, muallim olmayınca onun yerine derse giren kalfalar da vardı. Muallim ve kalfalar dürüst ve şerefli insanlarından seçilirdi. Bu kişiler gücü kuvveti yerinde, zekâca üstün kişilerdi. Belli bir hayat tecrübesine sahip bu kişiler birikimlerini çocuklara aktarırlardı. Bu durum, muallim ve kalfaların talebeler ile daha fazla manevi irtibat kurmasını sağlardı. Böylece bu okulları bitiren talebeler yaşından daha fazla olgunlaşmış ve hayat bilgisi edinmiş oluyordu. Muallimlerin maaşlarının herhangi bir sınırı da yoktu, çocukların velisinin mali gücüne bırakılmıştı. Bazen muallimlerin maaşının yetersiz kaldığı zamanlar da olurdu. Bu durumda bazı dönemlerde sıbyan mekteplerinin ıslahı ve muallimlerin maaşlarını ödemek için iptidai mekteplerinin

ikramiyelerinden tahsisat kullanıldığı da görülmektedir. (BOA, MF.İBT.357-87)

Muallim ve kalfanın yanında diğer görevliler de bevab ve mubassırdır. Bu kişiler, eğitim ve öğretim dışındaki görevleri yaparlardı. Kelime olarak “kapıda bekleyen adam” anlamına gelen bevab, sıbyan mekteplerindeki temizlik işlerini yapan kişilere denirdi. Mubassır kelimesi “mekteplerde talebelerin fiil ve hareketlerini izleyen, onların güzel hâllerine bakan” manasındadır. Fakat mektepteki asıl görevi çocukların evlerine bırakılmasıdır. İdeal sıbyan

mekteplerinde görevliler bu şekildedir.

Eğitim-öğretim, çocuk psikolojisi, din kültürü, mimari, folklor, mahalle ve insan ilişkileri, gelenekler, inançlar açısından zengin bir birikime sahip olan sıbyan mektepleri yaygın olarak cami merkezlidir. Daha çok büyük külliyelerin bir parçasıdır. Genel olarak tek odalı ahşap ve kâgir yapı binalardır. Külliyeenin en kenarındadır. Çocuklar için tasarlanmıştır, bu yüzden sade ve aydınlıktır. Çeşmesi, bahçesi, oyun alanı vardır. Bazen hayatla ölümü ve hareketlilikle sakinliği göstermek için bir

türbenin yanındadır. Her mahallede bulunduğu için mahalle mektebi de denen bu yapılar, taş binalardan inşa edildiği için taş mektep adını da almıştır. Vakıflar tarafından ihtiyacı karşılanan mektepler olduğu gibi bizzat padişah, valide sultan veya devlet adamları tarafından da ihtiyaçları karşılanan sıbyan mektepleri vardır.

Mahalle içinde inşa edilen sıbyan mektepleri genelde köşe başları veya merkezî konumda yer almaktaydı. İki katlı olan bu mekteplerin alt tarafında genelde dükkânlar vardı. Taş yapılardan başka ahşap yapıllı okullar da mevcuttu. Ahşap sıbyan mekteplerinin bazılarının altında akar çeşmeler bulunurdu. Çocuklar giysilerini veya ellerini burada temizlerdi. Genelde tek derslikten oluşan bu okullarda öğrenci sayısı yaklaşık otuzdu. Osmanlı mimarisinin ana unsuru olan kare şekli, bu mekteplerde de kullanılmıştı.

Osmanlı Devleti çok önemsedığı bu okullarla ilgi birçok karar almıştır. Örneğin 18 Mayıs 1872 tarihli bir Osmanlı arşiv belgesinde: “Sıbyan mekteplerinin memalik-i mahrusenin (Osmanlı toprakları) her tarafında açılması, köylerde harap hâlde bulunan binaların tamir edilerek mektep hâline getirilmesi ve köylerde misafir odası olarak bulunan mahallerin mektep yapılarak sıbyan mektebi olmayan hiçbir yer bırakılmaması” ile

ilgili karar alınmıştır. (BOA, MF.İBT. 1-61) Bunun gibi sıbyan mekteplerinin geliştirilmesi ve ıslahı için yapılan çok sayıda çalışma vardır. Bu çalışmalarla ilgili belgeler Devlet Arşivleri Başkanlığı kurum arşivinde yer almaktadır.

Müslüman aileler çocuklarının temel dinî bilgileri talim etmesini çok önemsemişler ve her mahallede sıbyan mektebi inşa etmişlerdir. Bir cami nasıl değerliyse okul da o kadar değerlidir. Kız ve erkek ayrımı yapmadan çocuklarını bu okullara canı gönülden göndermişlerdir. Okulda temel olarak Kur'an-ı Kerim ve ilmiyal dersi verilse de bazen coğrafyaya göre bu dersler farklılık göstermiştir. Çocuklar için okula başlarken ve okumaya geçerken yapılan merasimler çocuk

psikolojisine verilen değeri göstermektedir. Bu merasimler okulu sevdirmeye yönelik yaklaşımlardır. Çocuk okuldan mezun olduğunda belli bir kültür birikimi elde etmiş, dinî bilgileri almış ve hayata daha hazır bir hâle gelmiş olacaktır. İster iş hayatına atılır isterse de medrese eğitimine devam eder.

Sıbyan mektepleri Osmanlı'nın son dönemindeki yapılan Batılılaşma hareketlerinden dolayı eğitim metodu, içeriği ve geleneksel özellikleri nedeniyle ciddi eleştiriler almıştır. 1870'ten sonra Batı tarzında eğitim anlamındaki “usul-ü cedide” eğitimi veren iptidai okullarının yanında bir müddet daha devam etmişse de etkinliğini kaybetmiş, Cumhuriyet ile birlikte de tamamen tarihe karışmıştır.

Tarihte bu ay neler oldu?

Din dersi, ilkokullarda ders programına alındı.

(4 Kasım 1950)

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu.

(15 Kasım 1983)

UNESCO kuruldu.

(16 Kasım 1945)

Diyanet Gazetes'i'nin ilk sayısı yayımlandı.

(22 Kasım 1968)

Mustafa Kemal'e “Atatürk” soyadı verildi.

(24 Kasım 1934)

Şimdi Mevsim Sonbahar

■ Seher MERİÇ

Sonbaharda doğmuş biri olarak sıcak havaları pek sevmem. Sonbahar, tabiat takvimine göre 14 Eylül'de başlar. Bir ay süren bu zamana biz "ilk güz" deriz. Daha sonra orta güz ve son güz gelir. Bu mevsimle ilgili aklıma ilk gelen, yazın sıcaklığından yorgun düşmüş yaprakların teker teker toprakla kucaklaşmasıdır. Ilık ve soğuk arası esen rüzgâr, dalda düşmeyi bekleyen sararmış yaprakları yağmur damlaları gibi düşürür. Kaldırımların kenarında sarı ve turuncu renkli kurumuş yapraklar uzanır gider. Çocukken bu yapraklara basarak bir uçtan diğer uca yürür, bastığımızda çıkan hisyirtiden büyük keyif alırdık.

Sonbahar, kışa hazırlık demektir. Hemen her evde uzun kış günleri için yiyecekler hazırlanır. Aklıma ilk gelen, bol bol erişte ve tarhananın yapılmasıdır. Annem, eriştinin hamurunu binbir emekle hazırlar, oklava ile açar; bizler

de tahta bir yer sofrasının kenarına oturur, minik ellerimizle erişte hamurunu ince ince keserdik. Kesilen erişteler, kuruması için kar gibi beyaz çarşaflar üzerine serilirdi. Tarhananın yapımı ise bana her zaman daha zor gelirdi. Annem, kocaman bir kazanda tarhananın

malzemelerini hazırlardı. Malzemeleri karıştırmak için kullandığı uzun ve kalın bir tahta kaşık vardı. Bugün bile evimizde bu kocaman tahta kaşık durur. Tarhana yapmanın belki de en zor bölümü, büyükçe bir tel elekten geçirmektir. Elimiz tele sürtünce azıcık acırdı, ama kuruyan tarhana hamurunu ufak parçalara ayırmanın başka türlü yolu yoktu.

Eylül ve ekim aylarında yapılan salça, turşu gibi lezzetler de unutulmamalı. Tarhana çorbası ile turşu, ne güzel yenirdi. Bir de üzerinde dumanı tüten sıcak bir bulgur pilavı, kışa hazırlandığımız bu sarı sonbahar günlerinde içimizi ısıtırdı.

Yeşilden sarıya geçtiğimiz bu mevsimde bir diğer işimiz de ısınmayı sağlamaktır. Öncelikli geçen seneden temizlenen soba ve borular, bahçedeki odunluktan çıkarılırdı. Salonun başköşesine yerleştirilirdi.

Sonbahar için "hazan ve hüzün mevsimi" dense de bence bu aylar biraz da telaş mevsimidir. Ardından gelecek kış ayları ise hayatımızın biraz yavaşladığı, beklemeyi öğrendiğimiz zamanlardır.

Sonraki işimiz ise kömür almak için sıraya ismimizi yazdırmaktı. O zamanlar kömür, paketli ve çuvalar içinde gelmezdi. Bir kamyon gelir, apartmanın önüne açık kömürü döker, biz de kovalarla bu kömürü kömürlüğe taşırdık. Üstümüz başımız, ellerimiz ve yüzümüz, sanki bir maden işçisi gibi kapkara olurdu. Bu iş epey zaman alırdı. Bazen komşular da yardım ederdi.

Sonbaharın gelmesiyle tüm hayvanlar da sanki bir yere kaçıyordu. Öncelikle kuşlar, gökyüzünde dans edercesine daha sıcak ülkelere doğru göçe başlardı. Bu göçü izlemekten büyük keyif alır, onların bu serüvenine katılmayı hayal ederdim. Belki de bu yüzden, yıllar sonra kuş gözlemciliği ve kuş fotoğrafçılığına merak saldım.

Sadece kuşlar değil, insanlar da yaklaşan kışa hazırlık yaparak daha çok evlerine çekilirlerdi. Okulların açılması ve hava sıcaklığının düşmesiyle sokaklar, sonbahar hüznünü daha da derinden yaşamaya başlardı. Yaz akşamları cıvı cıvı olan sokağımız derin bir sessizliğe bürünürdü.

Sonbaharla birlikte yazlık kıyafetler kaldırılır, kışlık kıyafetler dolaplardan çıkarılırdı. Evlerimiz o kadar büyük olmadığı için mevsimlik giysileri değiştirmek zorunda kalırdık. Annem, yazın giydiğimiz kıyafetleri yıkar, ütüler ve düzenli bir şekilde katlayarak,

aralarına zeytinyağlı sabunlar yerleştirilmiş kar gibi beyaz bez bohçalara koyardı. Kışlık kıyafetler bohçalardan çıkarılıp kışlık yorgan ve battaniyelerle birlikte balkonda havalandırılırdı.

Sonbahar için “hazan ve hüznün mevsimi” dense de bence bu aylar biraz da telaş mevsimidir. Ardından gelecek kış ayları ise hayatımızın biraz yavaşladığı, beklemeyi öğrendiğimiz zamanlardır.

Eskiler, “Kaç yaşındasın?” diye sormazlarmış; onun yerine, “Kaç bahar gördün?” derlermiş. Şimdi ben de sizlere soruyorum, sevgili dostlar: “Siz kaç bahar gördünüz?” Bu günden sonra göreceğiniz tüm baharlar, bir öncekinden daha sağlıklı ve afiyet dolu olsun.

ANNE VE BEBEK İÇİN EMZİRME DÖNEMİ BESLENMESİ

■ Merve Bilge ATALAY
Diyetisyen

Mucizevi bir süreç olan hamilelik sonrası, İki yıl sürecek emzirme dönemi başlar. Emzirme, bebeğe fizyolojik pek çok fayda sağlamakla birlikte, anne ve bebek üzerinde psikolojik etkileri de oldukça fazladır. İlk altı ay mümkünse yalnızca anne sütü verilmesi, sonraki on sekiz ayda ise emzirmeye devam edilmesi, bebeğin yeni hayatına adaptasyonu için çok önemlidir.

Emzirme döneminde anneler, doğru beslenmeyle vücut depolarını koruyabilir ve sağlıklı bir emzirme süreci geçirebilir. Eğer anne doğru beslenmezse vücuttaki depolar azalabilir ve bu durum annenin sağlığını riske atabilir. Ayrıca, yetersiz gıda alındığında anne sütünün besleyicilik değeri düşebilir veya miktarı azalabilir. Bu sebeplerle hayatın her döneminde olduğu gibi emzirme döneminde de beslenme çok daha büyük önem taşır.

Anne sütü, yenidoğanlar için en ideal besin kaynağıdır ve bağıışıklık sistemini

güçlendiren, gelişimi destekleyen pek çok bileşen içerir. Emziren annenin beslenme şekli, süt kalitesini ve miktarını doğrudan etkiler. Emziren annelerin enerji ihtiyacı normalden yaklaşık 500 kalori daha fazladır; bu ekstra enerji, sağlıklı yağlar, proteinler ve kompleks karbonhidratlar gibi besleyici gıdalardan karşılanmalıdır.

Emziren Annenin İhtiyacı Olan Besinler, Vitaminler ve Mineraller

Protein, emzirme döneminde annenin vücudu için elzemdir. Emziren bir anne günde yaklaşık 70-100 gram protein tüketmelidir. Yumurta, süt ürünleri, balık, tavuk, hindi, kırmızı et ve hayvansal protein kaynaklarının yanı sıra baklagiller ve kuru yemişler de sağlıklı bitkisel protein kaynaklarıdır.

Kalsiyum, hem annenin kemik sağlığını korumak hem de bebeğin kemik gelişimini desteklemek için önemlidir. Bir

Emzirme döneminde anneler, doğru beslenmeyle vücut depolarını koruyabilir ve sağlıklı bir emzirme süreci geçirebilir. Eğer anne doğru beslenmezse vücuttaki depolar azalabilir ve bu durum annenin sağlığını riske atabilir.

annenin emzirme döneminde günlük kalsiyum ihtiyacı 1000 mg'dır. Annenin günde 2 kâse yoğurt, 2-3 parça peynir tüketmesi ve yeşil yapraklı sebzeleri diyetine eklemesi kalsiyum ihtiyacını karşılamak için yeterli olabilir.

Doğum sonrası demir takviyesi önemlidir çünkü anne doğumda ve hamilelik döneminde kan kaybeder. Kırmızı et, en iyi demir kaynağıdır ve yanında C vitamini içeren besinlerle tüketilmelidir ki demir emilimi artsın. Kuru baklagiller de iyi bir demir kaynağıdır.

Emzirme döneminde D vitamini ve omega-3 yağ asitlerine dikkat edilmelidir. Ayrıca haftada en az iki kez yağlı balıklar tüketilmesi önerilir. Balık mevsiminin dışındaysa veya balık tüketilemiyorsa kaliteli omega-3 takviyeleri kullanılabilir. Omega-9 yağ asitleri de önemlidir ve avokado, zeytin, badem gibi besinlerden alınabilir.

BULMACA

Hazırlayan: Ali OSMANOĞLU

Cumhuriyetimizin kurucusu	En azından, hiç olmazsa	Bir sure adı	Kötü, fena	Acıkmış olan	Birden bir fazla	Ezgi, koşma	Yaratıcı, rab
Haberci				Sabit	Üst karşıtı		
Soyluluk					Para birimimiz		Yazın, literatür
Yiyecek, yemek				Bir binek hayvanı	Görevden alma	Hayvan yiyeceği	Onaylama sözü
Temiz					Yemekten emir		Ferment
Varsayım, hipotez		Oruç ayı	Cereyan	Görünüşte kalan	Giysi kolu		Kuzu sesi
							Avrupa Birliği kısaltması
Gelişigüzel	Büyük çivi				Bir sure adı	Yeterli, uygun	
	Yakalama düzeneği					Fecir	
Bir kumaş türü					Mekke ve Medine'yi de içine alan bölge		Kamer, mah
Bir meyve			Konforlu				Bir sure adı
Üye			İlham				Bir besin maddesi
Duyuru yoluyla			Namaza çağrı				Tutma organı
					Konuşkan bir kuş türü	Genişlik	
						Uzaklık ünlemi	Bir bağlaç
Beyaz		Sarmal burgu		Yırtık olan, şişemeyen			
Araçlarda yolcu bölümü	Manen uyanıklık						Bir nota
	En kalın ses						
İşlenmeye hazır olma durumu				Eski dilde ekmek			
				Sodyum sembolü			
				Bir sure adı			
		Lipit					
		Ufalanmış ekin sapı					
Bez, ziynet	İri bir ördek türü						
	Yeşil bir bitki						
				Altın			
Yaşıt	Kolların gövdeye bağlandığı bölüm					Eski dilde su	
Açık, aleni	Yemin						
				Arjantin plaka kodu			

Bulmacanın çözümünü dergi.diyaret.gov.tr adresinde
yer alan dergimizin PDF dosyası içinde bulabilirsiniz.

1					7	9		4
7	2	8	5	9			1	
	4				3	2	5	
6	9	4					3	
	1		3		9			
	5						9	
2	6			5			7	8
5		1		3		4		9
4	7	3					6	1

SUDOKU

KELİME OYUNU

M										
Ü										Y
Z										A
Z										S
E										i
M										N
M										
i										A
L										N
										A
										D
										O
										L
				B						U
				E						
				R						
				i						

AKİDE	MASİVA
ALİ	MÜLK
ANADOLU	MÜZZEMMİL
ANDEZİT	NİDA
ASRİ	PAK
BANİ	PASTA
BERİ	RESİM
HİBE	SANİ
HİÇ	SES
İRAK	ŞEKER
İDE	ŞEN
İFTAR	ŞİŞE
İNSAN	TURŞU
KİRA	ULU
KÜT	VALİDE
LEVHA	VERİ
LİG	YASIN
LOŞ	

ORTA ATLASTAKİ MAVİ PENCERE

■ Rümeysa OĞUZ

Aile, insanın hayattaki ilk durağıdır. Geçmişe dönüşü, hatıralarının başlangıcı, karakterinin oluşumu, gülümsemeleri, hüznüleri, acıları, anıları... Hepsinin miladı ailesidir. Bu sebeple kendini inşa eden insan, ailesinden aldığı yapı taşları üzerine kurar binayı. Farkında olarak ya da olmadan bu çatıda gördüğüyle şekillenir. Değerleri, kıymetleri, sevdikleri, hassasiyetleri hep bu zamanın iz düşümüdür aslında.

Ahsen Dalca Korkutan'ın kaleme aldığı *Orta Atlastaki Mavi Pencere* kitabı, ilk gençlik çağındaki muhatap kitlesine aileyi anlatıyor. Anlatırken dikte etmekten uzak dili ve sürükleyici kurgusuyla bir çocuğun gözünden eskiye götürüyor okuyucularını. Küçük bir kız çocuğunun "gurbet" denilen bir yere yolculuğuyla başlıyor kitap. Kâh yüzümüzü güldüren kâh burnumuzun direğini sızlatan hikâye boyunca kıymetlerimizi, aile olmanın önemini, farklılıklara rağmen biz olmanın gerekliliğini ve dostluğu en derinlerimizde hissediyoruz.

Kitabımızın kahramanı İpek'le büyük bir şehirden hiç bilmediğimiz bir köye taşıyor, bambaşka bir kültürü önce onunla yadıyor sonra birlikte kanıksıyor. İnsanın yadırgadıklarına nasıl sarıldığına onunla birlikte şahit oluyor, yaratılışı ile alışmaya meyyal olan insanın bambaşka ortamları nasıl kabullendiğini deneyimliyoruz.

Kitap boyunca küçük bir kızın gurbette yaşadıklarına şahitlik ederken bir yandan da bizi biz yapan değerlerin güzelliğini fark ediyoruz. Gurbetin zorluğunun bayram kavuşmaları ile nasıl tatlı bir heyecana dönüştüğünü görüyoruz, aile bağlarının ve akrabalığın insanı motive eden ne büyük dinamikler olduğunu hatırlıyoruz.

Öte yandan başlarda yabancı gelen bir kültüre uyum sağlanmasıyla ve kurdukları dostluklarla, İpek ve ailesinin yapayalnız başladıkları gurbet macerasında, koca bir aileye dönüşmelerini izliyoruz. Komşuluğun, arkadaşlığın önemini anımsayarak eski günlerden kalma siyah beyaz bir fotoğraf albümüne bakar lezzetle okuyoruz kitabı.

Hasılı, *Orta Atlastaki Mavi Pencere*, haritada hiç bilmediği bir yere giden küçük bir kızın gözünden "biz" olmanın kıymetini anımsatıyor evvela. Hem çocuklara hem de biz büyüklere özlemenin ne denli etkileyici bir duygu olduğunu anlatıyor. Ardından da güzel kavuşmalarla biz'liğin önemini vurguluyor. Hiç yitirmememiz gereken en önemli kıymetimizi, "aile" oluşumuzu hatırlatıyor.

Bütün bunları tertemiz bir dille okuyucuya aktaran yazar, berrak zihinlerini korumaya çalıştığımız çocuklarımıza harika bir imkân sunuyor. Hem ne okuyorlar endişesinden uzak çocuklarımıza sunabileceğimiz hem de kıymetlerimizi eğlenerek öğrendiklerinden emin olacağımız bu kitap, bir aile sıcaklığında çocuklarımızla kucaklaşmayı bekliyor.

KORKUSUZ LEVENTLER

Pazar

10.15

yeni

FREKANSLAR

4A(HDI)

FREKANS: 12.380 MHZ
POLARİZASYON: DIKEY (V)
SEMBOL ORANI: 27.500
FEC: 3/4

FREKANS: 12.422 MHZ
POLARİZASYON: YATAY (H)
SEMBOL ORANI: 30.000
FEC: 3/4

4A(SDI)

Digiturk - 68. kanal

D-smart - 104. kanal

Kablo - 555. kanal

TV+ - 133. kanal

Tvhu - 49. kanal

yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden, yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

ISSN: 2147-1452

9 772147 145203